

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HAYDAR TİLBE’NİN MAHZENÜ’L-ESRÂR MESNEVİSİNİN
BAĞLAM DİZİNİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elmas DUYSAK

Danışman

Doç. Dr. Çağlayan YILMAZ

HAZİRAN, 2025

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “HAYDAR TİLBE’NİN MAHZENÜ’L-ESRÂR MESNEVİSİNİN BAĞLAM DİZİNİ ” başlıklı bu çalışmayı;

☐ Baştan sona kadar danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Çağlayan YILMAZ’ın sorumluluğunda tamamladığımı, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metin içerisinde ve kaynakçada eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik kurallara uygun olarak davrandığımı taahhüt ederim.

☐ Turnitin benzerlik programından alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranının % 7 olduğunu beyan ederim.

Aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ederim.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

☐ Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

☐ Tezimin ... ay süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

Artvin - 2025

Elmas DUYSAK

ORCID NO: 0000-0002-9318-144X

imza

T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

HAYDAR TİLBE’NİN MAHZENÜ’L-ESRÂR MESNEVİSİNİN BAĞLAM DİZİNİ

Elmas DUYSAK
ORCID NO: 0000-0002-9318-144X

Başkan : Doç. Dr. Ahmet KARAKUŞ İmza:.....

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Çağlayan YILMAZ İmza:.....

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Ahmet KARATAŞ İmza:.....

ONAY:

Bu Yüksek Lisans tezi, Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından 24 /07 /2025 tarihinde oybirliği ile uygun görülmüş ve kabul edilmiştir.

.../.../.....

Prof. Dr. Kerem ÇOŞKUN

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“ Haydar Tilbe’nin Mahzenü’l-Esrâr Mesnevisinin Bağlam Dizini” konusunda yapılan bu çalışma Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Tez konusundaki bu araştırma için beni yönlendiren, karşılaştığım zorlukları bilgi ve tecrübesi ile aşmamda yardımcı olan ve literatür araştırmalarımda desteğini esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Çağlayan YILMAZ’a teşekkür ederim.

Elde edilen verilerin analiz edilmesinde ve tezin yazım aşamasında yardımlarını esirgemeyen hocam Türk Dili ve Edebiyatı bölüm başkanı, lisanstan ve yüksek lisanstan ders hocam Doç. Dr. Erhan GİRAY’a teşekkür ederim.

Çalışma sürem boyunca maddi ve manevi destekleriyle her zaman yanımda olan ve beni destekleyen aileme çok teşekkür ederim.

Elmas DUYSAK

Artvin – 2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	VII
ABSTRACT	VIII
1 GİRİŞ.....	1
1.1 Müellif Hakkında	1
1.2 Eser Hakkında.....	2
1.2.1 Eserin İçeriği	2
1.2.2 Eserin Nüshaları	3
1.2.2.1 Uygur Harfli Nüshalar	3
1.2.2.2 Arap Harfli Nüshalar.....	3
1.2.3 Eser Üzerine Yapılmış Çalışmalar	5
2 SÖZ VARLIĞININ BİÇİMSEL İNCELEMESİ.....	7
2.1 Kök Hâlindeki Kelimeler.....	7
2.2 Türemiş Kelimeler	7
2.2.1 İsim Soylu Kelimelerden Türemiş İsim Soylu Kelimeler	7
2.2.2 İsim Soylu Kelimelerden Türemiş Fiiller	7
2.2.3 Fiillerden Türemiş İsim Soylu Kelimeler	7
2.2.4 Fiillerden Türemiş Fiiller	7
2.3 Birleşik Kelimeler.....	8
2.3.1 Birleşik İsim Soylu Kelimeler	8
2.3.2 Birleşik Fiiller.....	8
2.4 İsim Cümlelerinde Ek-Fiil.....	8
2.5 İsim ve Fiil Çekimi	9
2.5.1 İsim Çekimi	9
2.5.1.1 Çokluk Eki	9
2.5.1.2 İyelik Çekimi	9
2.5.1.3 Hâl Çekimi	10
2.5.2 Fiil Çekimi.....	10
2.5.2.1 Zaman/Kip/Görünüş Çekimi.....	10
2.5.2.1.1 Tasarlama kipleri	10
2.5.2.1.2 Bildirme kipleri.....	11
3 DİZİNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YÖNTEM	14

3.1 Dizin.....	16
4 SONUÇ	93
KAYNAKLAR.....	94
İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI	95

Haydar Tilbe'nin Mahzenü'l-Esrâr Mesnevisinin Bağlam Dizini

Elmas DUYSAK

Bu çalışmada, Haydar Tilbe'nin Mahzenü'l-Esrâr isimli eserinin bağlam dizini bakımından incelenmesi amaçlanmıştır.

Giriş bölümünde öncelikli olarak müellif hakkında bilgi verilmiştir. Kendisiyle ilgili pek fazla bilgi bulunmayan müellif XV- XVI yüzyılları arasında yaşamıştır. Mahzenü'l-Esrâr isimli eserini dönemin Şiraz hükümdarı İskender'e ithaf ettiğinden Şiraz'da yaşadığı tahmin edilmektedir. Daha sonra Mahzenü'l-Esrâr isimli eser hakkında bilgi verilmiştir.

Müellif ve çalışması Mahzenü'l-Esrâr hakkında az sayıda çalışma yapılmış olduğu için araştırılan kaynak sayısı bu yüzden sınırlıdır. Eserin içeriği, nüshaları ve üzerine yapılmış çalışmalar hakkında bilgiler kısa kısa açıklanmaya çalışılmıştır.

Birinci bölümde eser, söz varlığı üzerinden incelenmiştir. Kelimeler; isimler ve fiiller olarak sınıflandırılmış ve kelime tahlilleri yapılmıştır. Bu bağlam dizini çalışması yapılırken TEBDİZ isimli çalışma sayfasından yararlanılmıştır. Beyit ve bölüm numaraları, elektronik kayıt tutulmuş olan TEBDİZ isimli sistem üzerinden dikkate alınarak yapılmıştır. Örnek kelimeler bölüm ve beyit numarası verilerek kaydedilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Haydar Tilbe'nin Mahzenü'l-Esrâr isimli eserinin bağlam dizini çalışması yapılmıştır. Bağlam dizini çalışmasından önce, dizini hazırlanırken izlenen yöntemler kısa notlar halinde anlatılmıştır. Bu bağlam dizini çalışması hazırlanırken alfabetik sıraya dikkat edilmiş ve yine elektronik kayıt tutulmuş olan TEBDİZ isimli sistemdeki numaralandırmalar dikkate alınarak yapılmıştır.

Sonuç kısmında da bağlam dizini hakkında bilgi verilmiş ve tezin genel tanıtımı yapılmıştır.

Anahtar kelimeler: Haydar Tilbe, Mahzenü'l-Esrâr, Sırlar Hazinesi.

ABSTRACT

The Concordance of Haydar Tilbe's Masnavi Mahzenü'l-Esrâr

Elmas DUYSAK

In this study, it is aimed to examine Haydar Tilbe's work named Mahzenü'l Esrâr in terms of context index.

In the introduction section, information about the author is given first. The author, about whom there is not much information, lived between the 15th and 16th centuries. It is estimated that she lived in Shiraz because she dedicated her work called Mahzenü'l-Esrar to the Shiraz ruler of the time, Alexander. Later, information was given about the work called Mahzenü'l- Esrar.

Since there are few studies on the author and her work Mahzenü'l Esrâr, the number of sources researched is therefore limited. An attempt has been made to briefly explain the content of the work, its copies, and the studies that have been conducted on it.

In the first part, the work was examined in terms of vocabulary. Words were classified as nouns and verbs and word analyses were made. While conducting this context index study, the worksheet named TEBDÎZ was used. The couplet and chapter numbers were made by taking into account the electronic record keeping system called TEBDÎZ.

Sample words were recorded by giving section and couplet numbers.

In the second part of the study, a context index study of Haydar Tilbe's work titled Mahzenü'l- Esrar was conducted. Before the context index study, the methods followed in preparing the index were explained in short notes. While preparing this context index study, attention was paid to alphabetical order and the numbering in the system called TEBDÎZ, which also keeps electronic records, was taken into account.

In the conclusion section, information about the context index is given and a general introduction of the thesis is made.

Key words: Haydar Tilbe, Mahzenü'l- Esrâr, Treasury of Secrets.

1.1 Müellif Hakkında

Çağatay edebiyatının XV. yüzyıl temsilcilerindendir (Uçar 2024: 1). Hayatıyla ilgili pek fazla bilgiye ulaşılamamıştır. Doğum ve ölüm tarihiyle ilgili net bir bilgi olmadığının yanında eğitimi ve yaşadığı yer hakkında da net bir bilgi yoktur.

Macar tarihçi Prof. Dr. Benedek Peri'nin araştırmalarına göre Haydar Tilbe Harezmlidir ve Sultan Timur döneminin şairidir. *Mahzenü'l-Esrâr* isimli eserini dönemin Şiraz hükümdarı İskender'e ithaf ettiğinden Şiraz'da yaşamış olduğu tahmin edilmektedir. Eserinde sadece Hz. Ali'yi methetmesi ve diğer halifelerden bahsetmemiş olması Haydar Tilbe'nin şiâ olduğuna işaret etmektedir (Kalkandelen 2024: 375).

Müellif hakkındaki sınırlı bilgiler, başta Genceli Nizâmî'nin *Mahzenü'l-Esrâr* adlı mesnevisine yazmış olduğu naziresinden edinilmiş olmakla birlikte, Devletşah Semerkandî'nin *Tezkiretü's-Şuarâ*, Alî Şîr Nevâyî'nin *Mecâlis'ün-Nefâyis* ve *Muhakemetü'l-Lugateyn* isimli eserler de kaynak olarak kullanılmıştır (Çakmak 2019:334).

Nevâyî, *Mecâlis'ün-Nefâyis* isimli eserinde Haydar Tilbe'yi “Mevlânâ Haydar-i Türkî-gûy aning mâdihi ikendür” diyerek anmıştır. Diğer eseri *Muhakemetü'l-Lugateyn*'de de “Haydar Harezmî” olarak anmıştır (Temel 2020: 332).

Haydar Tilbe, yaşadığı dönemde Türkçe söyleyen anlamına gelen “Türkî-gûy” lakabıyla şöhret olmuştur (Temel 2020: 332).

Haydar Tilbe'ye ait olduğu söylenen mahlaslar; Haydar Tilbe, Haydar Hârizmî, Haydar Türki-gûy ve Haydar Meczup olarak kendi eserinde ve kendisiyle ilgili yazılmış olan eserlerde geçmektedir. Kemal Eraslan'ın diliyle Mîr Haydar'ın “Sırlar Hazinesi” anlamına gelen *Mahzenü'l-Esrâr* isimli mesnevisinin haricinde otuz beyitlik bir kasidesi de vardır. Uygur harfleriyle yazılmış olan bu metin İran'ın başkenti Tahran'da,

Müntehabât'ı Eş'âr isimli 369 sayfalık bir mecmuadadır. Bu eseri T. Gandjei yayınlamıştır (Goca 2000: IV-VI).

1.2 Eser Hakkında

“Sırlar Hazinesi” veya “Sırlar Hazinesinin Saklanan Yeri” anlamına gelen bu mesnevi Genceli Nizami’nin aynı isimli eserine nazire olarak yazılmıştır (Goca 2000: IV).

1.2.1 Eserin İçeriği

Nizâmî nin *Penc Genc* veya *Hamse* olarak isimlendirdiği eserin içinde yer almakta olan bu mesneviye Doğu Türkçesiyle ilk kez Haydar Tilbe nazire yazmıştır (Temel 2020: 332). Orijinalinden hacim bakımından oldukça küçük olan bu esere hem Türk hem İran edebiyatında Doğu ve Batı Türkçesiyle pek çok nazire yazılmıştır (Çakmak 2019: 332).

Mahzenü’l Esrâr, klâsik divan tertibi olan tevhid, naat, söz hakkında, methiye, sebeb-i telif bölümleriyle başlar ve daha sonra bir hikâye ve bu hikâyeye alâkalı makaleyle birlikte on bölümden oluşmaktadır. Bu düzeniyle dehnâmelere benzemektedir. (Gözütok 2008: 5).

Nazım tekniği ve anlatım gücü bakımından başarılı olan eser altı yüz on dokuz beyitten oluşur. Hikâyelerden Timur Big ve Sultan Mahmud hikâyesi Türk tarihinden esinlenilerek yazılmıştır. Haydar Tilbe bu eserini yazarken ilham kaynağının Nizâmî olduğunu beyitlerinde açıkça ifade etmiştir (Gözütok 2008: 5).

Babür’e göre eserin ismi “Faziletlielerin Gül Bahçesi” anlamına gelen Gülşen’ül-Ebrâr’dır. Yazarın, eserini “Sırlar Hazinesi” anlamına gelen *Mahzenü’l-Esrâr* olarak adlandırmasının nedeni, XVI. asırda bu ifadenin edebiyat dünyasında bir türü belirlemesidir. Bu sebepten Nizâmî’ nin mesnevisi örnek alınarak yazılan mesnevilerin aynı şekilde isimlendirileceği düşünülmektedir (Kalkandelen 2024: 375).

Konu ve üslup bakımından aynı olan eser geleneksel şekilde başlar. Hz. Ali ve İskender bin Ömer Şeyh Mîrzâ’nın methedildiği mesnevi, ana bölümler ve onlara bağlı alt bölümlerle devam eder. Beyitler ve hikâyeler alt bölümleri oluşturmaktadır. Her makalenin sonunda bir hikâyenin anlatılmış olması, Nizami’nin eseriyle arasındaki farkı göstermektedir (Kalkandelen 2024: 375).

1. Çarşıda Sikkelerini Kaybeden Gencin Hikâyesi,
2. Emir Timur ve Karınca Hikâyesi,

3. Yakup Peygamberin Hikâyesi,
4. Hârûn er-Reşîd ve Behlül'ün Hikâyesi (bulunan nüshada eksik),
5. Yaşlı Kadın ve Kumaş Tüccarının Hikâyesi,
6. Kervan ve Hâtım et- Tâî'nin Türbesi'nin Hikâyesi,
7. Hükümdar-Peygamber Süleymân ve Kûp,

8. Gazneli Mahmud ve Derviş. Farklı el yazmalarında bu hikâyelerin sıralarının değişik olduğu söylenmektedir (Kalkandelen 2024: 375).

Nasihat konulu hikâye ve makalelerden oluşan *Mahzenü'l-Esrâr*, aruzun müfte'ilün müfte'ilün fâ'ilün kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır. Mesnevide geçen hikâyelerde insanın ve sözün değeri, iyilik, doğruluk, cömertlik, nefis terbiyesi, yiğitlik, zamandan şikâyet ve satıcıların müşteriye karşı dürüst davranması gibi konular işlenmiştir (Uçar 2024: 1).

1.2.2 Eserin Nüshaları

Eserin on beş nüshası vardır. Bunlardan on üç tanesi Arap harfli, ikisiyse Uygur harflidir. Uygur harfli nüshaların ikisi de İstanbul kütüphanelerinde bulunmaktadır (Çakmak 2019: 335)

1.2.2.1 Uygur Harfli Nüshalar

1. İstanbul Üniversitesi'nin kütüphanesinde bulunan nüshanın istinsah zamanı ve yeriyle ilgili bir bilgi yoktur. Arapça harflerle yazılmış, Arapça ve Farsça kısımlar vardır. Bu nüshanın besmelesi kûfi hatla yazılmış ardından Uygur harfleriyle beyitlere başlanmıştır (Çakmak 2019: 335).

2. İstanbul Süleymaniye Kütüphanesi, Ayasofya bölümünde yer alan nüshanın yazılış şekli üstte Uygur altta Arap harfli karşılıklı iki yazı sistemiyledir (Çakmak 2019: 335-336).

1.2.2.2 Arap Harfli Nüshalar

1. İstanbul Millet Kütüphanesi'ndedir. Otuz dokuz yapraktan oluşan nüshanın her sayfasında dokuz satır bulunur. Talik hatla yazılmış bu eserde dokuz minyatür bulunur. Ali Emirî koleksiyonundaki manzum eserlerin arasındadır (Çakmak 2019: 336).

2. Topkapı Sarayı Müze Kütüphanesi'ndedir. Talik hatla istinsah edilmiş olup nüshanın her sayfasında on beş satır bulunur (Çakmak 2019: 336).
3. Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi koleksiyonundadır. Mecmua üç yüz kırk yedi yapraktan oluşur. Her bir sayfasında on dokuz satır bulunan mecmua talik hatla yazılmıştır. Bu mecmuanın başında Esad Efendi'nin vakıf mührü yer almaktadır (Çakmak 2019: 336).
4. Dublin' deki Chester Beatty Kütüphanesinde bulunan nüsha otuz yapraktır. Nestalik bir hatla istinsah edilmiş olan nüshada on yedinci yüzyıl tarzıyla çizilmiş sekiz minyatür bulunur (Çakmak 2019: 336).
5. Viyana' da Hofburg İmparatorluk Sarayındaki Avusturya Milli Kütüphanesi'ndeki nüsha yirmi altı varaktır. Nüsha talik hatla yazılmış ve on iki satır, iki sütun şeklindedir (Çakmak 2019: 336-337).
6. Londra'da iki nüshası bulunmaktadır. British Museum' dan diğer eserlerle birlikte British Library'nin yeni binasına taşınmıştır. Nüshaların ikisi de aynı yerde muhafaza edilmektedir. Nüshanın ilki nestalik hatla yazılmış ve her bir sayfasında on bir satır bulunmaktadır (Çakmak 2019: 337).
7. British Library'de bulunan ikinci nüsha otuz üç yapraktır. Nestalik hatla kaleme alınan nüshanın on altıncı yüzyılda istinsah edildiği düşünülüyor. İçinde altı minyatür bulunan nüshanın eksik kısımları vardır (Çakmak 2019: 337).
8. Fransa Milli Kütüphanesi'nde bir mecmuanın sayfaları arasında bulunur. Metinler nestalik hatla ve okunaklı bir şekilde yazılmıştır. Mecmuada bulunan altı minyatür bulunur (Çakmak 2019: 337).
9. New York Halk Kütüphanesi'nde bulunan nüsha Tebriz'de istinsah edilmiştir. İçinde minyatürler bulunan nüsha talik hatla yazılmıştır (Çakmak 2019: 337-338).
10. Gürcistan Bilimler Akademisi'nde yer alan bu nüshanın eksik kısmı vardır. Sayfaları on üç satırdan oluşan bu nüsha nestalik hatla yazılmıştır (Çakmak 2019: 338).
11. Kazan Devlet Üniversitesi'nin Yazma Eserler kısmında Mahzenü'l- Esrâr'ın iki nüshası bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Kazan'da taş baskı için hazırlanmış olan Viyana el yazması nüshasıyla birlikte değerlendirilen nüshanın olabileceği tahmin edilmektedir (Çakmak 2019: 338).

12. Kazan Devlet Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki diğer nüsha arşiv numarasıyla kayıtlıdır. Bu nüsha yirmi dört sayfadır (Çakmak 2019: 338).

13. Mahzenü'l-Esrâr'ın şu ana kadar tanıtılmayan bir nüshası daha vardır. Arap harfli olan bu nüsha, Kanada'da Toronto Üniversitesi Thomas Fisher Nadir Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır. Kayıtlı bulunduğu mecmuanın içindeki ikinci eserdir. Talik hatla istinsah edilmiş olan *Mahzenü'l-Esrâr*'ın bu nüshasında eksik sayfaları vardır (Çakmak 2019: 338).

1.2.3 Eser Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Türk şairleri arasında Nizâmî Gencevî'nin Hamse'sine nazire yazmak gelenek olmuştur. Bu sebeple *Mahzenü'l-Esrâr* mesnevisine Osmanlı ve Çağatay Edebiyatı alanında yazılmış birçok nazire vardır. Başta Haydar Tilbe'nin *Mahzenü'l-Esrâr* isimli eseri olarak, devamında Ali Şîr Nevâî'nin *Hayretü'l-Ebrâr*, Bursalı Rahmî'nin *Gül-i Şadberg*, Bursalı Cinânî'nin *Riyâzü'l-Cinân*, Nev'izâde Atâyî'nin *Neftâhü'l-Ezhâr*, Taşlıcalı Yahya'nın *Gülşen-i Envâr*, Gelibolulu Âlî'nin *Tuhfetü'l-Uşşâk*, Derviş Hayâlî'nin *Ravzatü'l-Envâr*, Ahmed Rıdvan'ın *Mahzenü'l-Esrâr* ve Azerî İbrahim Çelebi'nin *Nakş-ı Hayal* isimli eseri bu nazireler arasındadır (Kalkandelen 2024: 373).

Mahzenü'l-Esrâr hakkında Ayet Abdülaziz Goca tarafından İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2000 yılında yapılmış *Haydar Tilbe'nin Mahzenü'l-Esrâr Mesnevisi* isimli bir doktora çalışması vardır (Kalkandelen 2024: 373).

Mahzenü'l-Esrâr'la ilgili diğer bir doktora çalışması olan Sara Behzad'ın *Şem'i Şem'ullah ve Şerh-i Mahzenü'l-Esrâr* isimli çalışması Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2017 yılında yapılmıştır (Kalkandelen 2024: 373).

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2002 yılında Hayrullah Acar'ın *Nizâmî Gencevî'nin Mahzenü'l-Esrâr Mesnevisine Osmanlı Sahasında Yazılmış Türkçe Nazireler* isminde bir yüksek lisans çalışması vardır (Kalkandelen 2024: 373).

Seyhan Karakütük'ün *Şemsi-yi Bağdâdî'nin Manzar-i Ebrâr Mesnevisi ve Nizâmî'nin Mahzenü'l-Esrâr'ı ile Karşılaştırmaları* isimli yüksek lisans çalışması, 2002 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yapılmıştır (Kalkandelen 2024: 373).

İsmail Hakkı Aksoyak'ın Nizâmî'nin “Mahzenü'l-Esrâr Geleneğine Bağlı Mesnevideki ortak Hikayeler”, Mahmud Kaplan'ın “Nizâmî'nin Mahzenü'l-Esrâr'ına Osmanlı Coğrafyasında Türkçe Yazılan Nazire ve Cevaplara Dair”, Şeyma Benli'nin “Bir Metin

Yeniden Yazılırken Neler Değiştirilir: Dâfi’u’l-Hüzn ve Mahzenü’l-Esrâr Örneği ”, Mutlu Melis Özgeriş “Mahzenü’l- Esrâr Silsilesinin Son Halkalarından Biri: Genc-i Edeb”, Tahmine Bedelova “Nizâmi Gencevî’nin Mahzenü’l- Esrâr Mesnevisinde Tarihi Şahsiyetler” ve son olarak Serkan Çakmak’ın “Mahzenü’l-Esrâr’ın Uygur Harfli Ali Şah Bahşi Nüshası” başlıklı makaleler Mahzenü’l- Esrâr üzerine yapılmış çalışmalardır (Kalkandelen 2024: 373).

Uluslararası Türk-İran Dil ve Edebiyat İlişkileri Sempozyumu’nda Esra Çakar Yördem tarafından “Nizâmi Gencevî’nin Mahzenü’l-Esrâr’ı ile Medîhî’nin Cennet-i Ahrâr’ının Mukayesesi” isimli bir bildiri sunulmuştur (Kalkandelen 2024: 373).

Hasan Kaya ve Hacı İbrahim Demirkazık, *Mahzenü’l-Esrâr (İnceleme-Metin) Behiştî Ahmed* isimli bir kitap yazmıştır (Kalkandelen 2024: 373).

Mahmut Kaplan, *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*’ne, “Mahzenü’l-Esrâr (Ahmed-i Rıdvân)” maddesini yazmıştır (Kalkandelen 2024: 373).

SÖZ VARLIĞININ BİÇİMSEL İNCELEMESİ

2.1 Kök Hâlindeki Kelimeler

ābaft 16/ 52, abdal 23/1, bade 21/44, baħr 14/ 39, cāmda 17/29, cammāzesini 18/27, çāşnı 23/9, çerāğ 25/39, daban 24/49, dehr 4/68, ebukeng 24/29, emanet 15/33, faķır 8/19, fāl 25/3, ġaflet 11/25, ġamze 6/5, ħabīb 2/3, ħāce 15/35, ‘ıvaż 17/12, içekenġning 24/29, ilge 8/18, ģadrini 12/22, ģahr 4/49, lafz 23/6, leşkerim 14/30, māh 4/68, maķāmında 2/3, nübüvvet 4/14, oķ 2/27, ortak 15/33, pamuġı 16/21, perakende 13/44, raħmet 23/15, ramak 21/49, saçnıġ 19/52, şād 21/21, şām 21/31, terāzūnı 15/5, ulustın 17/7, ün 599, varaķ 21/ 50, vīrāne 232/4, yaġı 24/33, zehr 20/23 zūlfini 6/3.

2.2 Türemiş Kelimeler

2.2.1 İsim Soylu Kelimelerden Türemiş İsim Soylu Kelimeler

Aşlıkçı 17/20, ‘ibāretsiz 23/6, içre 2/13, ipligi 16/58, samanlık 24/20, taşkı 12/33, tüzüklükke 17/21, yolçı 18/18.

2.2.2 İsim Soylu Kelimelerden Türemiş Fiiller

Aġırla- 18/18, başla- 25/12, boyat- 16/23, işle- 24/66, itekle- 25/49, küçlen- 10/43, oķla- 24/46, sözle- 18/11, taşla- 20/24, yükle- 24/8.

2.2.3 Fiillerden Türemiş İsim Soylu Kelimeler

Açıķ 20/23, artuķ 15/30, bilgüçi 3/3, bitigen 25/27, digen 17/19, kitgüçi biz 22/34, köçküsidür 18/40, satġuçi 15/25, satıķçı 16/66, sivgüçi 13/27, tutuķı 3/5, tüzük 25/23.

2.2.4 Fillerden Türemiş Fiiller

Aşur- 4/24, yol azık- 18/3, bişür- 611, itür- 8/19, kaçur- 13/14, kiltür- 20/17, kopar- 4/32, körün- 18/25, oltur- 22/16, söndür- 25/57, tapın- 12/9, toķul- 16/59, uzat- 377, ūrk-

13/29, yandaştur- 18/28, yapış- 10/31, yarıl- 14/25, yarut- 25/39, yayıl- 3/8, yıkıl- 10/32, yidür- 19/39, yitiş- 10/35, yitkür- 17/12.

2.3 Birleşik Kelimeler

2.3.1 Birleşik İsim Soylu Kelimeler

Akıbetü'l-emr 11/6, 'ayn-ı hayātī 10/57, bār-gāh 11/16, cennet-i Firdevs 4/36, çerh-i felek 16/32, der-be-der 21/32, dest-i ğayb 10/19, evvel kadem 13/42, fūnūn-āferīn 4/62, guft-gūy 6/4, Haydar-ı Kerrār 4/48, hīdmet-peẓīr 4/50, hūn-ābe 23/3, kādīr-i perverdigār 8/9, kīne-h'āh 16/46, kūh-niṣīn 21/53, künc-niṣīn 25/13, manṣūbe-bāz 3/4, nokṭa-i pergār 9/4, pādšāh 4/70, rūy-i zemin 10/49, ser-çeşme 25/9, Süleymān-ı nebi 20/22, taht-geh 14/31, tekye-gāh 2/5

2.3.2 Birleşik Fiiller

İsim+ yardımcı fiil: bāc-h'āh boldı 6/6, lāl bolur 4/60, seyr ü sülūk eylemeğe 24/68, kahr iter 2/14, kabal it 10/73, itgey sitiz 11/29, nazarlur kılur 6/15, devr kılur 4/69, kılur heves 4/71, Urdı hüner terbiyeti birle bāl 4/56, raqam urdı 3/2, Urdı yeti kişver içinde 'alem 10/48, Taptılar imkân bile seyr ü sebat 4/66, Peşşe eger sāyeside tapsa cāy 4/51, Köz uçıdın baqtım u taptım eser 6/10

Fiil + yardımcı fiil: Dem üre alman ite bilmen nefir 12/30, Telh ite bilgey mü küdüret anı 13/22, Köp tığüre başladı Hātemga til 18/16, Gerçi boluptur yüregim çāk çāk 12/31

2.4 İsim Cümlelerinde Ek-Fiil

Bildirme ekleri ir-, i-, tur- fiillerinin çekimli şekilleriyle gösterilmiştir.

1. şahıs teklik:+ min nühüfte min 16/71, tul min 16/33

:+ (di)m: Çerh ü felek devri idim atıdın 1/31

Kudret iyesidür idim bir ü bar 1/17

:+ biz: Biz kim ayakdın baş irur biz harāb 2/15

Biz ki bu yol üstide ötgüçi biz 22/32

2. şahıs teklik: + sIn: Bay degül sin direming bar ise 19/15

Gencnisin sakla ki bīdār sin 25/32

+ ng̃: Ni sin iding̃ anda ne rūhu'l-emīn 22/36

Dürdni def̃ eyle eger şāf iseng̃ 19/26

: + şart: 'Ākıl iseng̃ bolgın ümīd üstide 21/34

İr iseng̃ āhır özünge bir nehīb 21/48

3. şahıs teklik: + dūr: Dürge ni kıymet çü bütündür şadef 13/15

Kim pamuğı süst ü ipidür yogan 16/21

+ irür: Ol kim irür Nūh bile hem-ḳadem 2/19,

Dāl irür ḳudretine 'ulviyāt 4/59

+ imiş: Olsa dağı olmas imiş himmeti 17/34

+ durur: Sınsa müferriḥ durur u ḳūt-ı rūḥ 11/14

+ turur: Yolda turur yüz meḥek-i imtiḥān 13/43

Andağı cān birgen açığı turur 20/40

+ dUr: Cümle rūsul serveridür Muṣṭafā 2/1

Opramağan ḥulk u kerem tonıdur 19/30

+ tUr: Gerçi sānga asru yıraḳtur bu dem 13/5

Dünyada yoktur bir avuç tīre-ḥāk 20/7

2.5 İsim ve Fiil Çekimi

2.5.1 İsim Çekimi

2.5.1.1 Çokluk Eki

+ lAr: zebunlar 11/30, şanemler 19/55, alar 14/32

2.5.1.2 İyelik Çekimi

1. şahıs teklik: + m: ḥil'atim 14/26, keḫşim 14/25, taḫt-gehim 14/31

2. şahıs teklik: + ng̃: himmeting̃ 6/15, ḳursağing̃ 13/35, ayağing̃ 13/38

3. şahıs teklik: + (s)I: sultānı 4/5, iyesi 4/9, esrārı 1/18

1. şahıs çokluk: + mIz: barımız 25/34, tüşümüzge 18/34

2. şahıs çokluk: + nġiz: yiringġiz 10/65

3. şahıs çokluk: +(lAr)ı : irtekiler 19/46, ġargařalardın 21/55, şanemler 19/55

2.5.1.3 Hâl Çekimi

Yalın durum: řām 6/1, daban 24/49, yayak 24/62

İlgi durumu: nġng:

cihāning ġanı 4/6, ġalemning tili 3/2, barġaning esrarı 1/18, ġancerining ġarbını 4/25

Yükleme durumu: +n : ġüherin 3/3, iteġin 13/13, nûr yüzün 12/23

+nI : tilni 1/8, caddesini 11/23, başını 13/14, dimāġımnı 25/16

+I: köngli 12/10

Yönelme durumu: + ġa: tilge 1/7, ġürge 19/40, tamġa 10/34, bařıġa 10/40, yirge 10/56

: + ġa: ġara toprakġa 25/17, ġayb u řehādetġa 3/8, ‘alāmetġa 14/23

Bulunma durumu: + dA ,+te: cāmda 17/29, yazıda 18/13, tigreside 10/26, devride 4/55

Ayrılma durumu: +dġn, +tġn: ortadın 1/8, atıdın 1/9, pertevidin 3/10, diremdin 8/11, uluġtın 13/3, ulustın 17/7, öz ġulıdın 25/50

Vasıta durumu: +n: küġün 14/24

Eřitlik durumu: +ġA: munġa 25/54, cevġe 24/42

Yön bildirme hali: +geri: ilgeri 15/11

2.5.2 Fiil Çekimi

2.5.2.1 Zaman/Kip/Görünüş Çekimi

2.5.2.1.1 Tasarlama kipleri

- Emir-istek

1. şahıs teklik: +Ayġn , (- e + min): bireyin 14/17, tapayın 16/28, içeyin 20/16, kireyin 16/68

2. şahıs teklik: yiv ü toy 24/18

-G/ Kıl: yongıl 25/27, salgıl 9/41, ikmegil 11/1, bilgil 19/12

-Gġn: bolġın 11/27

3. şahıs teklik: - sUn: sürsün 4/74, tapınsun 12/9, tanısun 12/25, bağlasun 14/12

-sIn: tapmasın 8/11

1. şahıs çokluk: -AlI (eli)

Biz dağı atıngğa uralı kalem 12/14

2. şahıs çokluk: - (I/U)ng: sarķutung 17/28, sürüng 18/41, yitkürüng 18/42, itting 16/79

- (U)ngIz: koyunguz 10/67, söndürmengiz 25/57, sürmengiz 25/58

- ngler: yibering 25/60

3. şahıs çokluk (- sUnlAr) yok

- **Dilek-şart:**

1. şahıs teklik : +m: ılınsam 14/24

2. şahıs teklik: + ng: başlasang 1/5, yitseng 9/29, barsang 9/31, tileseng 16/69

: + sin: Genc taķı tapsa sin andın töngül 19/14

3. şahıs teklik: + Ø: başlasa 1/3, kılsa 4/31, bolsa 4/33, tapsa 8/23, sınsa 11/8, tigse 11/13
köymese 11/17, bilse 11/22, yazmasa 11/23, ürkse 13/29, yusa 16/24

1., 2., ve 3. şahıs yoktur . +K, + ngIz +lAr yoktur.

- **Gereklilik**

Gereklilik kipi üçüncü şahıs için kullanılmıştır.

+ Ø + kirek Rāst kirek ādemīga i ‘tiķād 15/9

Yahşı yaman kim ne kirek bir bil 15/15

Ādem atangāga mürüvvet kirek 19/33

‘Ārif ü ‘āmīga fütüvvet kirek 19/34

2.5.2.1.2 Bildirme kipleri

- **Görülen geçmiş zaman: -t/dI**

1. şahıs teklik: + m: taptım 6/12, kıldım 16/73 kızdım 16/75

2. şahıs teklik: + ng: kıldıng 21/43, nitting 21/46, sözleding 8/17

3. şahıs teklik: + Ø: saldı 1/20, yayıldı 3/8, tüzdi 4/18, kisti 6/3, yildi 24/7

1. şahıs çokluk: + K: ayırdık 12/12, didük 12/10, körmedük 17/20

2. şahıs çokluk: + ngIz: Metinde yoktur.

3. şahıs çokluk: + lAr: birdiler 9/13, tuttılar 15/19, yidiler 18/22, toldurdılar 20/20

- Öğrenilen geçmiş zaman: -mış/-gan

3. şahıs teklik: -mış/gan: Puhte vü hem-vār toqulğan bözi 16/59, açmıŝ 19/5, körmemiş 16/56

- Belirli geçmiş zaman: -I/Up+dUr:

3. şahıs teklik: Gerçi boluptur yüregim çāk çāk 12/31

Ol ki ‘alāyıkñı kılıptur talāk 14/21

Her ne ki taḥḫīk bolupdur maṅga 10/71

- Geniş zaman: -(A/I/U) r:

1. şahıs teklik: + min: orar min 17/19

2. şahıs teklik: + sin: ‘aql iter sin 13/9, urar sin 21/29, ne tutar sin 21/34

3. şahıs teklik: + Ø: kılur 4/25, bolur 4/60, körünür 10/59, tapar 11/6, öksür 11/12

1. şahıs çokluk: + biz: irur biz ḥarāb 2/15

2. şahıs çokluk: + siz: Metinde geçmiyor.

3. şahıs çokluk: + lAr: dirler 21/45, kılurlar 23/12

- Gelecek zaman: -GA(y):

1. şahıs teklik: + min: Metinde geçmiyor.

2. şahıs teklik: + sin: tapmağay sin 16/70, ölgey sin 22/54

3. şahıs teklik: Ø : kılğay 8/21, ayıtkay 8/26, ivürgey 8/22, yigey 8/300, birgey 10/14, satkay 15/18, bolmağay 16/50, körgey 24/61

1. ve 2. şahıs çokluk: Metinde geçmiyor.

3. şahıs çokluk: + lAr Metinde geçmiyor.

- Şimdiki zaman:

Devam eden şimdiki zaman ifadesi için –A+dUr şekli kullanılır, olumsuz –mAy+dUr şeklindedir.

1. şahıs teklik: + min: Metinde geçmiyor.

2. şahıs teklik: + sin: kıladur sin 12/5

3. şahıs teklik: + Ø: tapmaydur 10/2, tilmüredür 16/18, saçadur 19/35, biredür 24/28

1. Bu dizin Haydar Tilbe ‘nin Mahzenü’l-Esrâr mesnevisinin kelime ve kelime gruplarının anlamını ve gramer kategorisini açıklamayı amaç edinmiştir.
2. Kelime ve kelime gruplarının anlamları ve gramer sınıflandırması TEBDİZ isimli çalışma sistemi göz önünde tutularak (örn: āġūş-ı nāz: Bakışın kucağı â. 14-33) belirlenmiştir.
3. Dizin times new roman fontlarıyla yazılmıştır. Madde başı kelime ve kelime grupları metindeki haliyle (transkribe edilerek) ve koyu puntoyla yazılmıştır.
4. Kelime ve kelime gruplarının çekim ekleri varsa çıkartılarak madde başı yapılmıştır.
5. Kelime ve kelime gruplarının kökeni yay ayraçla veya koyu puntoyla gösterilmemiştir.
6. Alfabetik sıralama, noktalama işaretleri, uzun ve kısa ünlüler, büyük ve küçük harfler dikkate alınarak yazılmıştır.
7. Yabancı dilden alınmış olan ek ve edatlar cümlede kelimeye bağlıysa, ekli olduğu kelimeyi anlam ve işlev değişikliği bakımından etkiliyorsa bağlı bulunduğu kelime ve kelime grubuyla beraber dizine alınmıştır.
8. Birleşik yapılı kelimeler anlamda herhangi bir anlam değişikliğine sebebiyet vermediği süreçte yapının içindeki isim ve fiil yapıları çıkartılarak madde başına alınmıştır.
9. Özel bir anlam ifade etmeyen Türkçe, Arapça ve Farsça tamlamalar madde başı olarak alınmamıştır. Fakat özel anlamı olan tamlamalar bütün olarak madde başı alınmıştır.
10. Kalıplaşmış (deyimleşmiş) birleşik fiiller bütün olarak madde başı alınmıştır.
11. Ek fiil ve son çekim edatı alan kelimeler hem kelimenin bulunduğu maddede hem de son çekim edatı ve ek fiilin bulunduğu maddede gösterilmiştir.

12. Kimi kelimeler kafiye, vezin veya farklı ses olayları nedeniyle metinde, olması gereken yazılışlardan farklı yazılmışlardır. Bu tür kelimeler metindeki haliyle dizine madde başı olarak alınmıştır.

3.1 Dizin

A/ 'A/ Ā/ 'Ā

ābādān: Mâmur, bayındır.

ā. 8-15.

ābaft: Sık kalın dokuma.

ā. 16-52

abdāl: Dünyayı bırakıp Tanrıya bağlanmış kimse, derviş.

a. 23-1.

abdāl-ı rāh: Derviş yolu.

a. 16-45

āb-ı zülāl: Berrak su; kar suyu.

ā. 20-16.

'āciz: Güçsüz, zayıf, gevşek.

'ā. 16-34.

'āciz ü meflūk: Güçsüz ve bedbaht bir hâlde.

'ā. 10-3.

'acüz: Yaşlı kadın, koca karı.

'a. 16-11, 16-30.

'acz: Güçsüzlük, beceriksizlik.

'a. 9-6.

aç-: (1) Örtüsünü veya kapağını kaldırmak.

a.1p 16-19.

a.tı 20-22, 25-11.

(2) Kullanıma hazır hale getirmek.

a.mış 19-5.

aç: Yemek yemesi gereken, tok karşıtı.

a. 14-28.

açıĝ: Acı tat.

a(k) 20-23.

a-lıĝ 20-39.

açıĝlan-: Gücenmek, darılmak.

a.dı 8-13.

açıĝ sözle-: İma etmeden, anlaşılır bir dille söylemek.

s.p a. 22-32.

açıĝı tut-: Acı çekmek.

a.ur t. 20-40.

ādem: İnsan, insanoĝlu.

ā. 15-9,19-48.

ā. 24-27.

ā.ĝa 2-4.

ā.īĝa 15-39, 17-23.

ā.īni 19-9.

Ādem: Hz. Âdem.

Ā. 19-33.

'adem:Hiçlik, yokluk.

'a. 3-1.

ādemī: Ademoĝlu, insanlar.

ā. 20-28, 24-33.

'adīmū'n-naẓīr: Benzersiz, eşsiz.

'a. 4-37.

'adl: Adalet.

'a. 20-3.

'adli: Adalet, doğruluk ve hakkaniyet.

'a. 4-11.

āftāb: Güneş, şems.

ā. 4-30.

āgende-dil: Gönlü dolu.

ā. 14-40.

aĝır: Pahalı.

a. 15-25.

aĝır kil-: Aĝır gelmek.

k.di ... a. 22-51.

ağırla-: Ağırlamak, misafir etmek,
hürmet etmek.

a. 18-10.

a.r 18-18.

ağız: (1) Ağız, söz söyleyen.

a.da 16-15,18-12, 24-4.

āgūş-ı nāz: Bakışın kucağı.

ā. 14-33.

ağyār: Yabancılar, başkaları, aşığa göre
sevgilisinin dost edindiği
kimseler, rakipler.

a.nı 12-17.

āheng-i nevā vü hicāz: Hicaz ve neva
makamında çalıp söylemek.

ā. 25-21.

āhir: Son, sondaki.

ā. 24-1, 21-48, 24-69.

aḥlāk: İnsandaki iyi veya kötü huylar,
tabiat, alışkanlık, âdet.

a. 23-26.

Aḥmed-i Muḥtār: Hz. Muhammed.

A. 4-47.

aḥter-güzār: Talihsiz.

a. 10-7.

‘aḳıbetü’l-emr: İşin sonu.

‘a. 21-14, 11-6.

‘āḳıl: Akıllı kimse.

‘ā.iseng 11-27.

‘aḳl: Akıl.

‘a. 9-7, 21-31, 21-35.

‘aḳl it-: Düşünmek.

i.er ‘a.13-9.

al-: (1) Almak.

a. 8-21, 16-17, 19-59, 24-5.

a.ğıl 19-60.

a.dı 19-54.

a.maḳḳa 16-47.

a.ur 15-31.

(2) Satın almak.

a. 15-25.

a.ıp 25-56.

(3) Almak, ele geçirmek.

a.ur 4-29.

āl: Hile, düzen, aldatma.

ā.ı 24-35.

‘alāmet: İşaret, nişan, belge.

ā.ḳa 14-23.

‘alāyık: Alakalar, ilişkiler.

‘a.nı 14-28.

aldağ: Hile, aldatma, kandırma.

a.ı 24-35.

‘ālem: Âlem, kâinat, dünya.

‘ā. 2-4.

‘alem köter-: Öncülük etmek.

k.gil ‘a. 6-14.

‘alem tik-: Bayrak dikmek.

t.ti ... ‘a. 18-24.

‘alem ur-: Bayrak dikmek.

u.dı ... ‘a. 10-48.

‘ālem-i işbāḥ: Maddi alem.

‘ā. 14-29.

‘ālem-i kübrā: İnsan.

‘ā. 9-21.

ālet: Alet.

ā. 23-21.

‘aleyhi’s-selām: "Ona selam olsun!"
manasında peygamberin adı
anılırken kullanılan bir söz.

‘a. 20-2.

‘Ali: Dördüncü halife Ali, Mahzenü'l
Esrar'da cömertliği ve yiğitliği
ile yer alır. Haydar-ı kerrar da
denir ve bu söz " döne döne
dövüşen arslan, kahraman"

	demektir.		
	‘A. 19-4.	anda:	Orada.
all:	Ön.		a. 12-1, 22-36.
	a.ıda 16-7,24-24.	andağ:	O şekilde, öyle.
	a.ında 22-12, 24-17.		a. 2-7.
	a.ingda 13-11, 21-16.		a.ki 16-49.
alma:	Elma.	angla-:	Anlamak, bilmek.
	a. 19-36.		a.ğa 9-36.
almas:	Elmas.		a.may 6-11.
	a. 23-10.		a.tmasa 19-45.
altı:	Sayı, beşten sonra gelen sayı.		a.sa 23-7.
	a. 10-39, 9-17, 4-6.	ara:	(1) İki şeyin arası.
altun:	Altın.		a. 6-2, 6-5.
	a. 18-24		a.sında 18-26.
‘amel:	Amel, iş, kâr.		(2) Arada, ortada.
	‘a. 23-17.		a. 10-24
	‘a.ingni 24-16.	‘ārif ü ‘āmī:	Irfan sahibi ve cahil.
‘āmi-yi şādık:	Cahil, talihsiz sadık.		‘ā. 19-34.
	‘ā. 8-25.	‘ārif-i şāhib-serīr:	Irfan sahibi.
‘āme:	Halk, herkes.		‘ā. 25-13.
	‘ā. 8-5.	arığ:	Temiz.
aña:	Anne.		a. 4-73.
	a.sı 23-14.	arıkrağ:	Daha arı, daha temiz.
‘anā:	Zahmet, meşakkat, güçlük.		a. 16-60.
	‘a. 2-18.	arğa:	Sırt, arka.
‘anber-i sārā:	Halis, saf anber.		a.nga 24-25.
	‘a. 13-28.		a.sı 16-12.
‘anber-i sārānī šāh:	Saf anber kokusunun kralı.	arpa:	Buğdaygillerden bir bitki.
	‘a. 11-15.		a. 17-19.
anca:	O kadar, onca.	‘arş:	Gök, dokuzuncu gök, gökyüzü.
	a. 25-51.		‘a. 14-5, 14-20.
ançak dur-:	Ancak, o kadar, fazla değil.	‘arşa:	Meydan, saha (şiiir sahası bağlamında).
	d.ur a. 16-24.		‘a.da 25-33.
		artuğ:	Daha çok, fazla, ziyade.
			a. 15-30, 16-57, 19-58.

- a.ını 15-32.
a.luk 15-35.
a.sı 17-5.
a.sını 15-16, 19-25.
- ‘arz kıl-:** Bir işi, olayı, durumu, sözü gibi diğer işlere, olaylara, durumlara, sözlere temel yapmak başlangıç kabul etmek.
k. ‘a. 1-7.
- ‘arz küni:** Hesap günü, kıyamet.
‘a. 17-10.
- Āşafı bin berhiyā:** Süleyman peygamberin veziri.
Ā. 20-5.
- āsān yūri-:** Kolay yürümek.
y.ş ā. 22-60.
- asıl:** Asıl, esas, temel.
a. 1. 9-33.
- aşl:** Asıl, kök, temel.
a. 2-12.
- asru:** Pek, çok.
a. 13-5, 13-35, 13-37, 24-48.
- ast:** Alt, aşağı.
a.ıda 11-11.
- aş:** Yemek, yiyecek.
a. 25-43, 19-19.
a.ın 25-57.
- ‘āşık:** Seven, aşık.
‘ā. 13-8, 12-26.
- âşikâr:** Belli, meydanda, açık.
â. 8-10, 1-18, 4-31.
- āşikār kıl-:** Açıklamak, belli etmek.
k.may ... ā. 10-4.
- ‘āşık-ı şeydā:** Çılgın âşık.
‘ā. 12-24.
- āşinā bol-:** Tanıdık olmak.
b.dung ... ā. 12-27.
- aşkaç ara-:** Aşmak, geçmek.
a.r a. 24-49.
- aşlıkçı:** Erzak mültezimi, zahire müteahhidi, ordu vekilharıcı.
a.nı 17-20.
- aşuk-:** Acele etmek.
a.turdı 18-39.
a.up 16-22.
- aşur-:** Daha ileri boyuta taşımak, aşmak.
a.gay 4-24.
- āşüfte:** Çılgın.
ā. 16-71.
- at:** At, binek hayvanı.
a. 24-45, 24-47, 24-49, 24-62
a.dın 22-13.
a.ıdın 24-53.
- at:** Ad, isim.
a.arlar 22-24.
a.dın 22-13.
a.ı 1-4, 1-5, 1-6, 4-12
a.ın 1-7
a.ıdın 1-9, 1-12, 1-13, 4-41.
a.ım 22-24.
a.ing 18-8, 22-20.
a.ingga 12-14.
- ata:** (1) Baba.
a.dın 4-40.
a.ng 21-39, 24-30.
a.sı 23-14.
(2) Cet, dede, büyük baba ve aynı soydan daha önce yaşamış olan kimse.
a.4-65.

ata-: Ad vermek, adlandırmak.

a.nganga 19-33.

a.rlar 22-24.

‘aṭā: Verme, bahşış olarak verme,
bağışlama, ihsan, vergi, atıyye.
‘a. 4-39.

atı yok: Bir kimsenin, nesnenin,
düşüncenin, duygunun,
niteliğin, fikrin vb. varlığına
dair hiç bir belirtinin olmaması
durumunda söylenen kalıp ifade.
y ... a. 2-21.

at koy-: Bir kimseye, bir şeye isim
vermek.

ķ.dı a. 1-24.

atlan-: Ata binmek, atlı halde
bulunmak.

a.dı 22-2.

aṭlas: Üstü ipek, altı pamuk kumaş.
a. 17-32, 19-28.

‘Aṭṭār: Ferîdüddin Attâr. Horasan'nın
en önemli dört şehrinden biri
olan Nişabur'da, 1136 yılında
doğmuş, 1221 yılında vefat
etmiş, ünlü bir İranlı şair ve
mutasavvıftır. Hekim ve eczacı
olmasından dolayı Attâr (aktar)
olarak anılır.
‘A. 24-22.

av: Bir hayvanın yemek ya da başka
amaçlar için yakalanması.
a. 4-26.

avuç: Avuç, elin iç kısmı.
a. 20-7, 20-14.
a.lama 15-34.
a.lap 20-14, 20-17.

avun-: Avunmak, teselli bulmak.
a.sun 12-10.

ay: Ay, seslenme.

a. 18-9.

ayā: Ey! Nida edatı.
a. 14-3, 15-1.

aya: Men etmek, esirgemek.
a.ma 17-28.
a.mas 2-16.
a.may 25-59.

aya: Avuç içi.
a.sındağı 9-11.

ayaķ: (1)Ayak.
a.10-29,10-46,11-11,13-4,16-43.
a.ı 10-23.
a.ın 14-12.
a.(ğ)ını 23-12.
a.ma 10-20.
a.ında 25-15.
a.ing 13-39, 14-7, 14-7.
a.ingni 14-10.
a.lıg 24-60.
(2) Adım.
a. 9-27, 19-19.
a.(ğ)ında 11-4.
(3) Kadeh.
a. 24-5.

ayaķ bas-: Bir yere varmak, ayak
başmak.
b.maķ a. 24-37.

ayaķ koy-: Ayak basmak, girmek.
ķ.dı a. 16-2.

ayaķdın baş: Baştan ayağa, tepeden
tırnağa, başlangıcından sonuna
kadar.
b. a. 2-15.

ayalgu: Hoş nağme, güzel ses.
a. 25-24.

‘**ayān**: Apaçık, aşikar.
‘a. 9-10.

‘**ayān bol-**: Belli olmak, açık hâle gelmek.
b.dı ‘a. 1-14, 3-12.

‘**ayār**: Ölçü, değer.
‘a. 13-12.

‘**ayār tap-**: Ayar bulmak.
t.madı ... ‘a. 16-74.

āyāt: Ayetler.
ā. 23-25.

‘**ayb**: Ayıp, kusur.
‘a.lar 16-54.

‘**ayb sal-**: Ayıp atmak, kusur salmak.
s.dı ... ‘a. 10-20.

āyet: Kimsenin inkâr edemeyeceği alâmet, işâret, nişan.
ā.idür 1-2.

ayıl-: Sarhoşluk, baygınlık vb. bir durumdan kurtulmak, kendine gelmek. II doğru yolu bulmak, insanı doğru yoldan alıkoyan unsurlardan arınmak.
a.ğān 6-6.

ayır-: Ayırmak, ayrı düşürmek.
a.duḵ 12-12.

ayıt-: Söylemek, demek, haber vermek.
a. 24-23.
a.ḵan 23-6.
a.ḵay 8-26.
a.maṅ 10-69.
a.tı 15-4, 16-55, 20-26.
a.tım 10-72.
a.ur 16-54.

‘**ayn-ı hayātī**: Ebedî hayat kaynağı.
‘a. 10-57.

‘**ayn-ı müsemmā**: İsimlendirmenin kaynağı.
‘a. 9-15.

ayru: Ayrı, başka.
a. 18-29.

az-: Baştan çıkmak, doğru yoldan sapmak, sapıklığa, dalalet düşmek.
a.ar 15-7.
a.masa 11-24.

āzād: Kurtulmuş, kurtulan.
ā. 19-17.

āzāde bol-: Özgür olmak.
b.ā. 19-35.

‘**azīz**: Aziz, izzetli.
‘a. 19-9.

‘**azm**: Kasıt, niyet, karar.
‘a. 25-1.

‘**azm-gürīz ḵıl-**: Azimsiz olmak.
k.ma ... ‘a. 11-30.

B

bāb: Kapı; huzur, makam.
b. 2-16.

bāc-ḥāh bol-: Haraç hâline gelmek, haraç olarak kabul edilmek.
b.dı ... b. 6-6.

bād: Rüzgar.
b. 21-42.

bāde: Şarap, içki.
b. 21-44.

bāğ: Bahçe.
b. 21-10.

bağla-: Bağlamak.
b.masa 15-38.
b.sun 14-12.

bağlıg: İp veya başka bir araçla bir şeye, bir yere bağlanmış olan.
b. 8-3.

bahā: Değer, kıymet.
b. 16-18, 16-26.
b.sın 16-62.

bahāsını ur-: Değerini belirlemek.
u.dı b. 16-63.

baħr: Deniz.
b. 4-39, 14-39.
b.dın 4-32.

baħs: Söz etmek, konuşmak.
b. 23-17.

baķ- Bakma, bakmak eylemi.
b.ğıl 24-2.
b.ıp 16-38.
b.may 18-41.
b.sa 18-25.
b.tım 6-10.

bāl ur-: Kanatlanmak, kanat çırpma, bir işte yüksek başarı göstermek.
u.dı ...b. 4-56.

balıg: Balık.
b. 13-33.

bar: Var, mevcut.
b. 1-17, 2-9, 12-16, 13-16, 19-19-16, 21-49, 23-7, 24-4, 24-6, 54, 24-59, 25-30.
b.ına 16-54.
b.dı 20-17.
b.dur 2-22, 11-31, 19-39, 22-23.
b.ımız 25-34.

bar -: Varmak, gitmek, ulaşmak.
b. 13-36, 19-44.
b.dı 16-44.
b.ğalıga 13-3.
b.ğuluk 13-4.

b.sa 11-24, 13-13.
b.sang 9-31.

bar kııl-: Var etmek, yaratmak.
ķ.dı b. 1-16.

bara bil-: Varmak, gitmek.
b.ür b. 24-12.

barça: Tüm, bütün, hepsi, tamamı.
b. 1-25, 3-12, 4-37, 4-55, 4-74, 66, 17-12, 19-4, 19-7, 21-7, 24-24-43, 24-56, 24-64.
b.ğa 19-37, 24-28.

b.nı 1-16, 17-10, 20-4.

b.nıng 1-18, 8-10.

b.sı 9-38.

b.sını 10-72.

b.sıga 2-11, 2-14.

b.sıdur 4-64.

bār-gāh: Çadır, yüksek divan.
b. 11-16.

barı: Hepsi, tamamı.
b. 9-26, 23-13, 23-14.

bār-keş: Sabırlı.
b. 15-36.

Barlas: Barlas/Barulas: Çağatay'daki kabilelerden biri (Bu boy, Bodonçar munghahin torunu Menen tudum'un oğlu Kaçi'un oğlu Barulatay'dan gelmektedir. Barulatay yapılı olup hızlıca (Mo.baruğ) yiyip içtiğinden hızlıca çok yemek yiyen anlamında bu ad verilmiştir.).
b. 4-9.

başāret: Anlayış, çevreyi görme, gözetme.
b. 16-10.

baş: (1) Vücudun üst veya önünde bulunan bölüm, kafa, ser.
b. 13-13, 13-42.

- b.1 16-13.
b.nı 13-14.
b.tın 13-4.
(2) Muhabbet âteşi bağlamında idrak merkezi, sevginin anlamlı kılındığı yer.
b.ıdur 24-64.
(3) Arazinin en uç ve en yüksek noktası.
b.ıda 18-40.
(4) Bir şeyin yakını veya çevresi.
b.ıdın 25-58.
(5) En yüksek ve en uç nokta.
b.ğa 10-40.
- baş kıuyı:** Baş aşağı, tepe taklak.
b. 10-37, 21-26.
- baş tut-:** Kafa tutmak, karşı gelmek.
t.up b. 16-46.
- başdın ayak:** Baştan ayağa, tamamen.
b. 22-46.
- başka:** Başka, diğer.
b. 8-16.
- başla-:** Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek.
b. 25-20.
b.dı 25-12.
b.kıl 1-5.
b.sa 1-3.
b.sang 1-5, 1-11.
- başlıg:** Başlı.
b. 24-60.
- baştın ayak:** Baştan ayağa, tamamen, tamamıyla, bütünüyle, baştan aşağı, serâpâ.
b. 13-40, 22-9.
- bâtin:** İç, gizli, derun, iç yüz, görünmeyen taraf, sır.
b.da 4-16.
b.ıda 4-58.
- bat-:** Batmak, sinmek.
b.ıp 10-28.
- bay:** Zengin.
b. 19-15.
- bâz:** Doğan denilen yırtıcı kuş.
b. 4-30.
- bazâr:** Pazar.
b. 17-1.
b.ğa 16-2.
b.nı 17-3.
- bâzî:** Oyun, eğlence.
b. 21-38, 24-28.
- be-cüz:** İstisna edatı, sadece, -den başka, -nın dışında.
b. 19-44.
- Behlül:** Behlül-i Dana.
B. 14-1, 14-19.
- beķâ:** Ebedilik, kalıcılık, sonsuzluk.
b.sı 21-11.
- belâ:** Musibet, felaket, dert, gam, keder.
b. 12-21, 13-32.
b.dın 13-23.
- ben:** Birinci teklik şahıs zamiri.
ben. nga 25-60.
- bend:** Bağ, rabıta.
b. 22-48.
b.ide 22-47.
- bend kııl-:** Bağlamak, zincire vurmak.
ķ.masa ... b. 13-17.

Beni tay: Tay oğulları, Araplarda cömertlikleriyle ünlü bir kabile; meşhur Hatem bu kabiledendir.

B. 18-2.

beri: Bu yana.

b. 19-5.

berin: Pek yüksek, yüce.

b.ğa 4-46.

berr-i arab: Arap çölü.

b. 18-1.

bes: Kafi, yeter, yetişir, yeterli.

b. 9-37, 9-38, 10-74, 11-20, 12-26, 22-9.

besrek: Kuvvetli güçlü deve.

b. 18-22, 18-28, 18-30.

best bol-: Ayağı bağlı olmak, tutulmak, bağlanmak, âşık olmak.

b. ... b. 11-4.

b.dum ... b. 25-15.

beter: Çok fena, çok kötü.

b. 22-43, 16-70.

bezl: Bol bol, acımadan verme, saçma.

b. 18-36.

bezl it-: Esirgemedi bol bol vermek, harcamak.

i. b. 15-11.

bezm: Sohbet, yaran sohbeti, ziyafet, işret sohbeti.

b. 4-50.

bezzāz: Bezci, kumaş satan kimse, manifaturacı.

b. 16.19.

b.ğa 16-17.

bī-çāre: Çaresiz, düşkün, zavallı.

b. 16-33.

bīdār: Uyanık, uyumayan.

b. 25-32.

bidāvī-şināht: Cins atı tanıyan, bilen.

b. 24-71.

bī-dest ü pāy: Elsiz ayaksız.

b. 10-25.

big: Bey.

b. 10-17, 10-41.

bī-ğalaṭ: Yanlıssız.

b. 10-69.

bigın: Gibi.

b. 14-39, 15-12, 16-52, 19-36, 19-37, 19-38, 23-10, 25-26.

bih: İyi, güzel.

b. 16-50.

bī-ḥaber: Habersiz.

b. 22-22.

bī-ḥad: Hadsiz.

b. 22-51.

bī-ḥicāb: Hicapsız, utanmaz.

b. 8-22.

bihiṣt: Cennet.

b. 17-23.

bī-ḥarār: Kararsız, huzursuz, tedirgin.

b. 16-13.

bī-ḥiyās: Kıyasa gelmez, ölçüsüz.

b. 21-27.

bil -: Bilmek, anlamak, idrak etmek, kavramak.

b. 9-33, 11-28, 15-15, 15-16.

b.en 4-17.

b.gey 13-22.

b.gin 24-63.

b.gil 9-10, 15-1, 19-12.

b.güç 16-6, 21-20.

b.mes 17-14, 17-16.

b.se 11-22.

b.sün 12-33.

b.ür 1-25, 12-22, 12-23, 12-24, 12-36, 13-30,22-40, 23-8,24-33.

bil: Vücudun orta yeri, bel.
b. 10-30.

bile: (1) Birlikte, beraber, son çekim edatı.
b. 6-9, 8-4, 8-29, 8-30, 10-12, 137, 14-38, 16-71, 22-2, 23-18, 24, 24-8.
b.dür 11-34.
(2) İle.
b. 9-25, 10-19, 10-25, 10-56, 62, 11-33, 12-16, 12-27, 13-10, 25, 13-26, 14-1, 14-12, 14-22, 3, 15-33, 16-9, 16-10, 16-13, 74, 16-81, 18-30, 19-23, 19-59, 3, 20-9, 20-21, 22-14, 22-10, 31, 23-23, 24-35, 24-36, 24-37, 38, 25-2, 25-20, 25-24, 25-27.
(3) Üstelik, de bağlacı.
b. 11-18, 16-41.

bile: İle, birlikte, beraber.
b. 1-5, 1-15, 2-10, 2-12, 2-19, 3-12, 4-11, 4-61, 4-66, 6-13, 10-10-42, 10-45, 10-46, 24-51, 25-25-27, 25-28, 25-48.

bilen: İle, birlikte, beraberce.
b. 4-18, 4-30, 15-13, 16-3, 18-18-18, 19-40, 24-11, 25-18.

bilgü: Bilgi, işaret.
b.lerin 18-38.

bilgüç: Bilen.
b.i 3-3.

bilgüle-: Belirlemek.
b.di 16-45.

bilgölüg: Besbelli, apaçık.
b. 4-53, 4-54.
b. (k) 11-26, 24-63.

bilig: Bilgi.
b. 3-4, 25-47.

b.ing 21-29.

biliglik: Bilgili, âlim.
b. 1-3.

bilini bağla-: Belini bağlamak.
b.p b. 10-17.

iling bağla-: Terbiyeli olmak.
b.mak b. 25-35.

bī-melāl: Bıkmadan, usanmadan, yorulmadan.
b. 16-66.

bī-naẓīr: Eşi benzeri olmayan.
b. 1-28, 4-63.

bir (1) Bir, belgisiz sıfat.
b. 2-13, 4-21, 4-22, 8-1, 8-13, 8-28, 9-2, 9-25, 10-23, 10-74, 10-50, 11-21, 11-32, 14-1,14-23, 16-1, 16-11, 16-8, 16-37, 16-68, 16-79, 17-4, 19-8, 19-20, 19-24, 19-52, 20-5, 20-7, 20-14, 20-27, 20-33, 21-3, 21-23, 21-41, 21-48, 22-3, 22-5, 22-9, 24-2, 24-5, 24-42, 24-72, 25-59.
(2) Bir, sayı sıfatı.
b.13-6, 16-28, 16-42, 18-5, 18-18-29, 18-28, 18-35, 18-37.
b.ge 19-6.
(3) Değer ve önem bakımla - rından birbirinden farksız, birbirine eşit, birbirine benzer.
b. 15-15.

bir-: Vermek.
b. 19-20, 19-59, 21-38.
b.edür 24-28.
b.di 1-19, 16-17, 16-42, 18-35, 2, 25-42.
b.ding 24-41.
b.dük 25-34.
b.eyin 14-13, 16-56, 14-17.
b.gen 15-31, 20-40.

- b.genige 15-24, 24-15.
b.gey 24-40.
b.gil 19-60, 20-15.
b.ip 1-21, 1-22.
b.mes 19-39.
b.se 15-23, 16-53.
b.ür 17-13, 17-15.
- bir:** Birlik, vahdet.
b. 1-17.
- biri:** Biri, içlerinden biri, bir tanesi, belgisiz zamir.
b. 2-13.
- bir bir:** Tek tek, birer birer.
b. 10-72, 24-23.
- bir niçe:** Bir kaç, bir çok, pek çok.
b. 16-20.
b.ge 1-19, 1-20, 1-21, 1-22.
b.ni 1-23.
b.ning 1-24.
- bir ü bar:** "Tek ve var" anlamında Allah'ı ifade etmek için kullanılan kalıp ifadedir.
b. 23-8.
- birbiri:** Birbiri, içlerinden herhangi biri, birileri.
b.din 4-64, 9-32.
- bī-renc ü h'āst:** Zahmetsiz ve istemeden.
b. 20-4.
- birev:** Birisi.
b. 16-47.
- biri:** Biri.
b. 18-13.
b.ni 22-50.
- birle:** İle.
b. 1-4, 1-6, 4-32, 4-56, 4-65, 8-6, 8-15, 8-17, 9-27, 12-10, 13-20, 14-9, 16-26, 16-64, 17-26, 18-8, 19-49, 20-20, 20-26, 21-12, 21-19, 21-36, 21-41, 21-43, 24-14, 24-39, 24-40, 25-22, 25-23, 25-35.
b.dür 10-66.
- birlen:** İle.
b. 11-32.
- bī-şafā:** Karışık, saf değil.
b. 16-77.
- bisāt:** Halı, kilim, keçe, minder gibi yere yayılan şey, yaygı.
b.ını 2-5.
- bī'smi'llāhi'r-raḥmāni'r-raḥmāni'r-raḥīm:** Bir işe başlarken söylenen "bağışlayan ve koruyan Allah'ın adıyla ..." anlamında bir deyim. Besmele.
b. 1-1.
- bişür-:** Pişirmek.
b.düm 25-43.
- bī-tāb:** Takatsiz, dermansız, mecalsiz.
b. 16-78.
- biti-:** Yazmak.
b.gen 25-27.
- biz:** Biz, birinci çokluk şahıs zamiri.
b. 2-6, 2-15, 2-22, 12-7, 12-12, 14, 18-9, 22-33.
b.de 2-21.
b.din 2-9, 2-16, 25-36, 25-37.
b.e 8-24.
b.ge 2-7,8-27,12-9,12-11,18-35.
b.ing 12-10.
b.ni 2-8, 12-9, 18-10, 18-39.
- boğ-:** Boğmak.
b.sa 19-48.
- boğuz:** Boğaz.
b. 19-46.

b.in 19-48.
b.ning 19-47.
bol-: (1) Olmak.
b. 21-41.
b.dı 10-50, 16-61, 24-54.
b.ma 15-13.
b.mağay 16-50.
b.masa 2-7, 15-37, 21-2, 21-10, 21-16.
b.sa 4-33, 15-36, 16-18, 19-1, 10, 24-19.
b.sang 10-60, 13-6.
b.masun 8-16, 16-52.
b.ur 4-28, 13-20, 21-9.
(2) Olmak; bulunmak, mevcut olmak.
b.ğanıdın 1-10.
b.mağanı 1-10.
borç al-: Vadesinde ödemek üzere mal veya para almak.
b.dım 18-37.
boş kal-: Bir şeyin içinde hiçbir şeyin bulunmama durumu.
k.dı b. 22-56.
boy: Vücut, beden.
b.ı 16-12, 16-13, 24-36.
boyat-: Boyama işini yaptırmak, boya sürdürmek.
b.sa 16-23.
boyn: Gövdenin baş ile omuz arasında kalan bölgesi, boyun.
b.ı 3-6.
b. in 24-13.
boz-: Tahrip etmek, zarar vermek.
b.ğay 2-8.
b.arlar 21-14.

bökse: Bedenin belden yukarı kısmı.
b.si 19-30.
bölük: Bölük, kısım.
b. 4-5.
böz: Bez.
b. 16-16, 16-47, 16-49, 16-53, 56, 16-77.
b.çi 16-22.
b.i 16-59.
b.lerining 16-54.
b.ni 16-17, 16-19, 16-41, 16-45, 16-64.
bu: Bu, işaret sıfatı.
b. 1-15, 3-7, 3-12, 4-1, 4-2, 4-3, 65, 4-67, 4-68, 4-70, 8-14, 8-17, 19, 8-20, 9-11, 9-18, 9-36, 10-2, 10-10, 10-13, 10-21, 12-5, 12-, 12-22, 12-29, 13-1, 13-5, 13-11, 13-18, 13-25, 13-36, 13-38, 13-, 14-8, 14-27, 15-17, 15-19, 16-17, 16-19, 16-36, 16-50, 16-67, 16-75, 17-10, 17-13, 17-15, 18-10, 18-12, 18-17, 18-20, 19-5, 19-24, 19-31, 19-41, 19-45, 20-11, 20-27, 20-39, 21-4, 21-17, 21-25, 21-28, 21-34, 21-39, 21-51, 21-52, 21-55, 22-19, 22-29, 22-33, 22-45, 22-51, 22-53, 24-2, 24-27, 24-54, 24-55, 24-59, 24-64, 25-1, 25-3, 25-17, 25-19, 25-33, 25-43.
bu: Bu, işaret zamiri.
b.9-33, 14-23, 22-59, 22-60, 24-18.
b.dur 9-21, 9-22, 10-69, 19-42, 19-60, 24-66, 24-69.
b.lar 8-15.
buğday: Buğday, hububat.
b. 17-19, 17-20.
buhl: Cimrilik, pintilik.
b. 19-9.

burāk: Miraç Gecesi Hz. Muhammed'in rükûbuna tahsis edilen hayvan.

b. 24-60.

būriyā: Hasır.

b. 16-78, 22-7.

burķura-: Aksırmak, tıksırmak.

b.dı 16-20.

burun: Önce, önceki, ilk, evvel.

b. 1-7, 2-9, 10-1.

buş-: Huzursuz etmek, incitmek.

b.ķuça 10-8.

bus-: Tuzak kurmak, pusu kurmak.

b.ğay 24-37.

bü'l-‘aceb: Çok acayip, çok tuhaf, çok şaşılacak şey.

b. 13-40.

bülbül-i maħbūs: Kafesteki bülbül, aşık.

b. 25-10.

bülend ķıl-: Yükseltmek, büyötmek.

ķ.dı b. 25-6.

bü'l-heves: Her şeye istekli, isteğİ çok.

b. 12-25.

büt-i ħūrşīd-rūy: Güneş yüzlü put.

b. 6-3.

bütün: Hep, tamamen.

b. 11-13.

b.dür 13-15.

C

cādde: Cadde, geniş yol, ana yol.

c. 25-29.

c.sini 11-23.

cāh: Kuyu, ķukur.

c. 1-20, 21-16.

cāh: İtibar, makam, mevki.

c. 1-19.

cām: Bardak, kadeh.

c. 17-29.

cammāze: Hecin devesi, süratli giden deve.

c.sini 18-27.

cān: (1) Hayat, yaşam.

c. 8-16, 20-27, 20-40.

c.da 13-31.

c.dın 21-49.

c.ma 12-38.

(2) Can, ruh, hayat, gönöl.

c. 12-22, 21-3.

c.ing 24-6.

c.ingdur 9-8.

cān bil-: Yaşamayı sağlayan en önemli araç kabul etmek, bir insanın kendisi için en çok gerekli gördüğü şey saymak.

b.ür c. 12-21.

cān bir-: Bir şeye bir bedene can vermek , hayat vermek; bir şeyi bir bedeni canlı, yaşar hale getirmek.

b.diler c. 9-13.

b.dim c. 16-35.

b.iş c. 22-59.

cān tap-: Can bulmak; canlanmak, hayat bulmak, dirilmek.

t.ıp c. 25-45.

cān tili: Gönöl sesi.

c. 25-6.

cānān: Sevgili.

c. 12-22.

cān-ı cān: Tanrı.

c. 9-9.

cāvīd: Daimî, baki, ebedî.

c. 11-36.

cāy tap-: Oturmak veya barınmak için yer temin etmek.

t.sa c. 4-51.

cebr kııl-: Zorlamak.

ķ.mağay c. 4-26.

cedel: Kavga, münakaşa, tartışma, çekişme.

c.din 23-17.

cefā: İncitme, eziyet.

c. 13-31.

c.dın 13-24.

cehālet: Bir şeyi bilmez olma, bilmezlik hāli; bilgisizlik, cahillik.

c. 21-35.

cem[‘] kııl-: Toplamak, bir araya getirmek.

ķ.ıp c. 14-38.

cenīn: Ana rahmindeki çocuk, dölüt, fetüs.

c. 22-35.

cennet-i firdevs: Firdevs Cenneti.

c. 4-36.

ceset: Cansız, ölü vücut, naaş.

c.im 20-35.

cevāb: Suale karşılık mukabele.

c. 20-26.

cevāb bir-: Cevap vermek, karşılık vermek.

b.sin c. 8-28.

b.di c. 22-32.

cevāb-ı fasīh: Açık cevap.

c. 14-19.

cevçe: Arpa kadar.

c. 24-42.

cevf: İç.

c.ide 22-35.

cevr: Haksızlık edip incitme, eziyet, cefā, gadr, zulüm.

c. 13-24.

cezb kııl-: Çekmek.

ķ.ıp c. 16-85.

ciger-h[‘]ār: Kederli, sıkıntılı kimse, mecnûn.

c.lar 10-63.

cihān: Dünya, âlem, cihân.

c. 1-14, 4-22, 10-47, 11-32, 19-59, 16-50, 21-4, 21-24, 21-52, 24-61.

c.da 1-23.

c.ing 4-6.

c.nı 20-1.

cihet: Taraf, yön, açı.

c. 4-6.

cilve kııl-: Tecelli etmek, görünmek.

ķ.ıp c. 3-5.

cilve kıla başla-: Cilve yapmaya başlamak.

c. ... dı 25-7.

cū[‘]: Açlık.

c. 23-24.

cū[‘] üyi: Açlık evi.

c. de 14-35.

cūş kııl-: Coşmak, taşmak, artmak, yükselmek, kendinden geçecek duruma gelmek.

ķ. c. 24-6.

ķ.adur ... c. 12-5.

cūş tüş-: Coşmak.

t.di c. 25-9.

cūş ur-: Kaynaşmak, karışmak, coşmak.

u.di c. 22-55.

cuz: Gayri, başka, hariç.
c. 10-26, 23-8, 25-53.

cüdā bol-: Ayrı düşmek, ayrılmak.
b.ur ... c. 4-27.

cüft bol-: Çift olmak.
b.dı c. 25-8.

cülūs: Oturma, tahta çıkma.
c. 25-38.

cümle: Baştan başa, hep, bütün.
c. 1-14, 2-1.

cümle-i kânün: Kanunların tümü, yasaların tamamı.
c. 4-54.

cümle-i mezheb: Bütün mezheb.
c. 19-3.

cür'a: Yudum, için.
c. 25-17.
c.nı 17-30.
c.sıdın 25-16.

Ç

çağ: Zaman.
ç. 11-32.
ç.ıdın 24-27.
ç.da 17-9.

çāk çāk bol-: Parça parça olmak.
b.uptur ... ç. 12-31.

çapan: Eski yamalı kaftan, hırka.
ç. 14-26.

çarḥ: Felek, alem, dünya.
ç. 17-10.

çarlat-: Avazla çağırtmak, dellal çağırtmak.
Ç.tı 8-7.

çāşni: Lezzet, tat, çeşni.
ç. 23-9.

çāşni al-: Tatmak, lezzet almak.
a.ıp ç. 25-44.

çavu-: Ünlenmek, meşhur olmak.
ç.dı 25-54.

çeb: Ters, eğri, yanlış.
ç. 13-39.

çerāğ: Mum, kandil.
ç. 25-39.

çerge: Katar, alay, bölük.
ç. 2-10.

çerḥ: Felek, gökyüzü, sema.
ç. 1-21, 19-49.
ç.i 4-29, 4-46.

çerḥ-i felek: Gök tabakası.
ç. 1-13, 16-32.

çeşm-bend kıl-: Göz bağlamak.
k.ıp ç. 24-39.

çevür-: Çevirmek.
ç.me 21-50.

çık-: (1) Ayrılmak, ilgisini kesmek.
ç.ma 25-29.
(2) Birdenbire görünmek.
ç.tı 18-26.
(3) Bir şeyin yukarısına varmak veya yükselmek.
ç.tı 10-40.

çıray: Yüz, çehre.
ç.ı 22-6.

çik-: Çekmek.
ç.megil 11-2.

çirkin: Çirkin, hoş olamayan.
ç. 23-5.

çöl: Göz alabildiğince geniş kumluk, susuz ve düz arâzi, sahrâ.
ç.dür 24-9.

çöp: Layık, uygun, muvafık.
ç. 24-36.

çum-: Suya dalmak.

ç. 19-38.

çü: Çünkü, nedeniyle.

ç. 3-1,9-39,13-15, 16-19, 16-25,
17-11, 20-19, 22-18, 23-22.

çün: Çünkü, zira.

ç.19-27,21-33,18-9,18-23,25-39.

çünki: (1) Çünkü, zira.

ç. 10-1.

(2) "Bundan dolayı, bu yüzden"
anlamında "çünkü" bağlacı.

ç. 4-3.

D

daban: Dağ, tepe.

d. 24-49.

dağı: (1) Dahi.

d. 11-24, 12-14, 17-22, 17-34,
20-27, 22-40, 24-6, 24-22.

(2) Ve.

d.4-39,11-25, 14-28,16-51,24-2.

dağı hem: Ve de.

d. 16-80.

dāl: Delalet eden, delil olan, işaret
eden, yol gösteren.

d. 4-59.

dāl kil-: Delil olmak.

k.di d. 25-4.

Dārā-ḥaṣem: İran'ın Keyâniyan
sülalesinin dokuzuncu
hükümdarı.

D. 4-7.

dāver: Âdil, adaletli insaflı hükümdar,
vezir.

d. 4-8.

dāye: Dadı, çocuk bakıcısı.

d. 15-39.

dāye bol-: Bakıcı olmak .

b. d. 19-18.

dāyim: Devamlı, sürekli.

d. 24-21.

dāyire: Daire, çember, halka, tef.

d.de 9-4.

dāyire ur-: Halkaya girmek.

u.dı d. 4-1.

dāyiredin çık-: Halkadan çıkmak,
uzlete çekilmek.

ç.tı d. 21-54.

def' eyle-: Def etmek,kovmak.

e. d. 19-26.

değā: Hile, habislik, hilekarlık.

d. 24-36.

degül: Değil.

d.8-20,13-36,13-38,16-25,16-26.

dehr: Dünya, devir, zaman.

d. 4-68.

dek: Gibi.

d.ni 21-42.

dem: Zaman.

d. 4-27, 6-1, 8-13, 10-43, 13-5,
18- 10,20-12,21-41,22-59,24-27.

d.de 20-19.

d.i 9-27, 9-28, 23-9.

d.idin 4-21, 23-9, 25-45.

d.inde 22-44.

d.ining 4-14.

dem ur-: Bahsetmek, konuşmak.

u.ar d. 19-1.

dem ür-: Üfledi, esti.

ü.di d. 18-23.

dem üre al-: Nefes alıp vermek.

a.man ... d. 12-30.

dem ürüşî: Nefes alıp verişî.

d. 16-14.

demār: Helâk, mahv, telef, ölüm.

d. 4-24, 4-32.

demî: Bir an.

d. 20-16.

dem-i 'Îsâ: İsa zamanı; İsa peygamber; nefesi ve eli ile (yed-i beyzâ) dokunarak ölüleri diriltmesi vb. mucizeleri ile edebiyatta çokça zikredilir.

Î. 10-52.

der-be-der: Kapı kapı dolaşan serseri.

d. 21-32, 22-44.

derd: Keder, gam, acı, zahmet.

d. 3-31, 10-61, 10-67, 12-21, 21-51

d. ğa 13-24.

d.idin 23-11.

derd ü renc: Dert ve sıkıntı.

d. 12-36, 19-44, 23-3.

derd-h'āh: Dert isteyen, dert sever.

d. 12-20.

derd-i mu'ammā-küşāy: Muamma çözen dert.

d. 16-85.

derd-nāk: Dertli, kederli.

d. 12-32.

der-kemend: Kementli, bağlı.

d. 22-46.

dermān: İlâç, çare.

d. 12-20.

der -miyān: Arada, ortada, açık.

d. 15-8.

ders: Ders.

d. 23-23.

deryā: Deniz.

d. 9-22, 13-30, 14-38.

der-zamān: Zamanında, vaktinde.

d. 18-39.

dest tap-: İmkân bulmak.

t.masang ... d. 11-3.

destān: Hikâye, söylence, efsanevi anlatı.

d.dın 4-24.

dest-gāh: Güç yetme, el erişme, kudret.

d. 19-11.

dest-i ğayb: Gayp eli, ilahi adalet.

d. 10-19.

dest-res tap-: Elde etmek.

t.sun d. 4-72.

devāc: Üstlük, ferace, yorgan.

d. 9-2.

devlet: Devlet, mal, mülk

d. 10-55.

d.i 10-6, 17-33.

d.ide 22-41.

d.ining 4-52.

d.ni 14-8.

devlet ayağı: Mal, mülk.

d. 10-45.

devlet ü 'izzet: Saadet ve şeref.

d. 21-13.

devleti tap-: Mutluluk, baht, talih elde etmek.

t.maydur d. 10-2.

devr: Devir, zaman, çağ.

d.i 1-13.

d.ide 4-55, 10-49.

d.ini 21-47.

devr kııl-: Dönmek, devretmek, sürekli ve düzenli değişme, çevrim.

ķ.ur d. 4-69.

devrān: Devir, çağ, dünya.

d. 4-8.

devr-i felek: Zaman, kader, talih.

d. 20-37.

devrini sür-: Keyif sürmek, zamanın tadını çıkarmak.

s.sün d. 4-70.

deyr: Maddi dünya.

d.din 9-36.

di-: Söylemek.

d.di 8-9, 8-19, 14-3, 14-11, 14-13, 14-15, 14-17, 16-31, 16-40, 16-48, 16-67, 18-6, 18-33, 18-37, 20-6, 20-13, 21-39, 22-16, 22-23, 22-52.

d.dik 12-9.

d.dük 12-10.

d.gen 10-51, 10-52, 17-19.

d.me 24-65.

d.megey 19-46.

d.mese 1-8.

d.p 15-4.

d.r 9-6.

d.rler 8-24, 21-45.

d.sem 4-63, 9-15, 9-16.

dīde-i bīnā: Gören göz, kalp gözünün açıklığı.

d. 12-23.

dik: Gibi, benzerlik bildiren bir edat.

d. 4-47, 4-48, 4-67, 4-68, 22-42.

dil-ber-i şāhib-cemāl: Güzellik sahibi sevgili.

d. 21-1.

dil-i perhīz-kār: Sakınan gönül, müttaki.

d. 8-25.

dil-keş: Gönül çekici, gönül cezbedici.

d. 21-10.

dil-pesend: Gönülün beğendiği, taba uygun.

d. 25-25.

dil-pezir: Gönüle hoş gelen, gönülün beğendiği, gönülün kabul ettiği.

d. 4-64, 8-20.

dimāğ: Beyin, akıl, şuur.

d. 25-40.

d.ing 13-27.

d.imnı 25-16.

dīn: Allah'a ibadet ve maneviyata itikat hususunda her milletin tuttuğu yol.

d. 4-11, 4-47.

direm: Akçe, para, gümüş, dirhem.

d. 16-42.

d.ing 19-15.

d.din 8-11.

dirīg: Eyvâh...! Yazık...!

d. 9-40.

dīvāneī: "bir divane".

d. 24-69.

dīvār-ı gec: Eğri duvar.

d. 13-11.

dost: Arkadaş, dost.

d. 11-3, 11-4, 11-28, 21-16, 24-30.

du 'ā: Allah'a yalvarma; niyaz.

d.sı 25-2, 25-59.

duşman: Düşman.

d. 15-32.

d.ğa 24-34.

d.in 24-30.

d.ing 19-21.

dükān: Dükkan, satış yapılan yer.

d. 15-19, 15-34,

dünyā: Dünya.

d. 4-11, 8-15, 21-42.

d.da 2-10, 4-35, 8-18, 16-70,
18-7, 20-7, 20-27, 21-3, 21-19,
22-7, 25- 33.

d.nı 15-3, 16-75.

d.sıdın 16-16 .

dür: İnci.

d. 19-38, 25-51.

d.ge 13-15.

dürd: Tortu.

d.ni 19-26.

dürr-i semīn: Çok kıymetli inci tanesi,
gözyaşı.

d. 9-22.

dürr-i yetīm ḳal-: Yetim inci kalmak.

ḳ.mas d. 11-11, 11-15.

düşvār: Güç, müşkül, zor.

d. 21-8.

düzd-i nihān bol-: Gizli hırsız olmak.

b.masa d. 21-9.

E

e‘ādī: Düşmanlar.

e. 10-24.

ebukeng: Cet, büyükbaba, dede.

e. 24-29.

ecel: Ölüm anı, hayatın sonu, ölüm.

e. 20-29, 22-49.

ecnās-ı ḥāş: Özel cinsten.

e. 16-7.

ecnebī: Yabancı.

e. 20-11.

ecrām: Cansız cisimler.

e. 4-44.

edeb: Adap, terbiye, toplum
kurallarına uygun olma.
e. 22-14, 25-35, 25-36.

edeb saḳla-: Edebini muhafaza etmek.

s.ḡıl e. 18-20.

eger: Şart edatı, şayet.

e. 2-7, 2-13, 4-35, 4-51, 8-23,
11-5,13-2, 13-13, 13-14, 13-17,
13-29, 19-22, 19-26, 21-2, 21-
16, 21-49, 22-54.

ehl: Ehil, bir işten anlayan.

e.ine 13-12.

ehl-i ḳabūl: Makbul kimseler.

e. 8-14.

eksūn: Siyah renkli kıymetli kumaş.

e. 17-32.

el: Ülke, yurt, il.

e.ige 15-32.

el-ḳışṣa: Kısacası, doğrusu, sözün
kısası.

e. 18-21.

emānet: Güvenilir bir kimseye sakla-
ması veya birine teslim etmesi
için bırakılan şey veya kimse.

e. 15-33.

emr: Bir şeyin yapılması veya
yapılmaması hususunda
bildirilen kesin hüküm,
hükmüne uyulması istenen
zorlayıcı söz, buyruk.

e. 2-11, 3-1.

e.ine 4-43.

endīşe: Kaygı, tasa.

e. 25-8.

e.sidin 10-10.

e.sini 10-4.

envā‘: Neviler, çeşitler, türler.

e.ı 4-20.

erlik: Mertlik, yiğitlik.

e.ide 19-2.

erre: Tahta biçmeğe mahsus alet,
bıçkı.

e. 15-11.

esbāb: Sebepler, şartlar.

e.ını 15-6.

eser it-: Tesir etmek, etki etmek.

i.ti e. 21-51.

eser kıl-: İz bırakmak; tesir etmek,
etkilemek.

k.ur e. 6-16.

eser tap-: İz bulmak, merak ettiği bir
şeyin belirtisini farketmek.

t.tım e. 6-10.

esir: Tutsak, esir.

e. 12-29.

esrār: Gizlenilen ve bilinmeyen şeyler,
aklın ermeyeceği işler, gizli
hususlar, sır'ın çoğulu.

e.ı 1-18, 8-10.

evc: Doruk, en yüksek nokta.

e. 4-32.

evrād: Her zaman yinelenen dua.

e.ını 22-18.

evvel kadem: İlk başta, ilk olarak.

e. 13-42.

ey: Seslenme edatı.

e. 1-2, 1-11, 8-9, 9-1, 9-9, 10-
65, 11-3, 11-4, 11-19, 11-28,
13-1, 13- 25, 13-35, 13-37, 13-
39, 14-15, 15-7, 15-17, 16-31,
16-48, 16-67, 17-2, 17-7, 18-6,
20-6, 20-33, 21-2, 21-16, 21-19,
21-29, 21-41, 22-29, 22-45, 22-
52, 24-1, 25-33.

eyle: Öyle.

e. 25-52.

eyle ki: Öyle ki.

e. 22-34.

ezel: Başlangıcı olmayan geçmiş
zaman, öncesizlik.

e. 10-19.

e.din 19-5.

F

faķir: Yoksul, muhtaç.

f. 8-19.

faķir ü ğarīb: Yoksul ve kimsesiz.

f. 8-12, 8-23.

faķr: Yoksulluk, ihtiyaç.

f. 10-64, 19-16.

f.da 14-37.

faķr u fenā: Fakirlik ve yokluk.

f. 22-41.

faķr u kanā'at: Yoksulluk ve kanaat
etme.

f. 24-14.

fāl aç-: Bakla, su, iskambil vb. ne
bakarak gelecekte olacak şeyleri
anlamaya çalışmak.

a(tım) f. 25-3.

fāris-i ğābūk-süvār: İyi at kullanan
süvari.

f. 8-1.

Fārs: İran ülkesi.

f. 8-1.

fāş bol-: İfşa olmak, aşık olmak,
ortaya çıkmak.

b.dı ... f. 18-8.

fātiha: Başlangıç, Fatiha, Kur'an-ı
Kerim'in ilk suresi.

f. 25-60.

f.sı 25-4.

fāyide: Fayda, kazanç.

f.siz 12-6.

fedā: Bir şey uğrunda değerli bir
şeyden vazgeçme, uğruna
verme.

f.sığa 13-23.

fedā kııl- : Feda etmek.
k. ... ğıl f. 13-7.

felek: Gökyüzü.
f. 4-69, 11-29, 11-35, 21-47.
f.din 4-29.

felek-i tünd-ḥū: Huysuz gökyüzü.
f. 21-25.

fen: Hüner, mârifet, sanat.
f. 4-20.
f.ide 4-20.

fer' : Son, işin aslı, ayrıntı, ikinci derecede olan, asıl karşıtı.
f. 2-12.

ferāḡat bilen: Rahatça, sıkıntısız.
f. 24-12.

Ferīdūn: Klasik edebiyatta adalet timsali olarak anılan İranlı meşhur padişah.
F. 19-43.

fermān tap-: Emir almak.
t.ıp f. 25-46.

ferr-i Ferīdūn: Ferīdūn'un şanı, şevketi.(Ferīdūn, İran hükümdarlarından, edebiyatta adalet sembolü olarak anılır.)
F. i 4-53.

ferş: Zemin, yer yüzü.
f.imdür 14-32.

ferzāne: Bilgili, iyi yetişmiş kimse.
f. ī 24-70.

feth: Açmak, açılmak, ele geçirmek.
f. 1-2, 4-42.

fezā: Sınırsız boşluk, gök.
f.sına 9-28.

fikir: Düşünce, görüş, fikir.
f. 9-27.

fıkr: Fikir, düşünce.
f. 4-62.

fırāk: Ayrılık, hicran.
f. 12-13.

firāvān: Bol, çok kalabalık.
f. 8-5.

firih: Çok, fazla, ziyade, üstün.
f. 15-37, 16-49.

fulān: Filan, şu, bu, herhangi bir şahıs.
f. 15-7, 16-67.

fünūn-āferīn: Sanatkâr, bilgin, maharetli.
f. 4-62.

fūṭa: Peştamal.
f. 8-4.
f.sıda 8-3.

fütūḥ: Fetihler, zaferler, nusretler.
f. 11-13.

fütüvvet: Mertlik, yiğitlik.
f. 19-34.

fuṣūl: Fodul, lüzumsuz.
f. 8-13, 18-5.
f.luknı 18-20.

G/ Ğ

ḡāfil: Yapacağını ve bundan dolayı başına geleceğini önceden düşünmeyip ihmal eden, gaflette bulunan.
ğ. 9-24, 21-45, 24-1.

ḡāfil ü nevmīd: Bilinçsiz ve ümitsiz.
ğ. 11-26.

ḡaflet: Farkında olmama hali, bilinçsizlik, dikkatsizlik.
ğ. 11-25, 13-9.

ḡafūr: Çok mağfiret ve merhamet eden, suçları en çok afveden. Cenab-ı Hak (C.C.)

ğ. 1-4.
gāh: Bazen, zaman zaman.
g. 24-37.
ġalaṭ: Yanlış, yanlışlık, hata.
ğ. 11-12.
ğ.ın 11-22.
ġāliye: Güzel kokulu meltem esintinin bereketi, bolluğu.
ğ. 13-27.
ġam: Kaygı, tasa, keder.
ğ. 2-20, 11-36, 12-4, 13-23, 13-24.
ğ.ı 19-47.
ğ.ın 12-2.
ğ.ga 13-34.
ġam kör-: Dert görme, üzülmek !.
k.me ġ. 16-32.
ġam u miḥnet: Sıkıntı ve keder.
ğ. 10-59.
m.de ... ġ. 11-10.
ġam yi-: Tasalanmak, üzülmek, kaygılanmak, kederlenmek.
y.seng ġ. 12-13.
ġam-gūsār ir-: Gam gideren, dost.
i.ür ... ġ.
ġamze: Süzgün bakış, yan bakış.
ğ. 6-5.
ġanī: Zengin.
ğ. 15-29, 22-41.
ğ.dür 19-16.
ğ.lerġa 15-21.
ġanī kıl-: Zengin etmek.
k.dı ġ. 20-4.
ġanī-māye bol-: Zengin yaratılmış olmak.
b. ... ġ. 19-17.

ġarīb: Kimsesiz, zavallı, biçare.
ğ. 19-20.
ġarīblikda ħal: Garip, yabancı, kimsesiz kalmak.
k.dı ġ. 10-24.
ġavṣ kıl- : Suyu dalmak, dalgıçlık yapmak.
k. ġ. 20-13.
k.ıp ġ. 9-35.
ġayb: Gizli olan, görünmeyen, belirsiz.
ğ. 3-8, 3-11, 4-61, 9-28, 10-14, 14-33.
ğ.da 11-31.
ğ.dın 8-24.
ġayb miyācisı: Gayb elçisi.
ğ. 17-11.
ġāyet: Gaye, hedef, son, nihayet.
ğ.ine 4-72.
ġayr: Başkası.
ğ. 12-16.
ġayret it-: Çaba harcamak, başarmak için çalışmak.
i.ip ġ. 12-12.
ġaḏab: Hiddet, öfke.
ğ.dın 1-20.
ġazni: Gazne, Afganistan'da bir şehir, Gaznelilerin başkenti olmuştur. Sultan Mahmud vesilesi ile anılmıştır.
ğ. de 22-20, 22-24.
ġenc: (1) Hazine, define, kenz.
g. 9-23, 19-14, 19-43, 23-4, 25-11, 25-14.
g.ni 25-32.
(2) Yaşı ilerlememiş olan, ihtiyar karşıtı.
g. 16-3, 14-40.

genc-feşānlıġ: Hazine saçma.

g. 25-48.

gencīn-i esrār it-: Sırlar hazinesi yapmak.

i.ip g. 12-7.

ger: Eğer.

g. 1-8, 4-33, 12-13, 19-45, 22-43, 24-19.

gerçi: Zaten, işin aslı, doğrusu.

g. 12-31, 13-5, 23-5.

gerd: Toz, toprak, gubar.

g.ini 14-5, 14-6, 21-52.

g.idin 23-12.

gerd ü ġubār: Toz toprak.

g.ı g. 19-51.

gerdiş: Dönmek, dönüş.

g.i 11-35.

g.in 19-49.

g.idin 16-32.

germ ü tiz: Hararetli ve hızlı.

g. 17-1.

gevher: Mücevher, elmas.

g.in 24-73.

gezend: Zarar, ziyan, hasar; elem, keder; âfet, musibet.

g. 10-59, 13-18.

gil: Çamur, balçık, kil.

g.i 9-20.

gil bol-: Balçık, çamur, kil olmak.

b.up g. 20-33.

gil kıl-: Çamur haline getirmek.

k.dı g. 20-38.

giriş: Düğüm.

g. 15-38, 22-47.

ġızā: Gıda, yiyecek.

ġ. 23-3.

ġubār: Toz, ince toprak.

ġ. 18-25, 20-9.

guft-gūy kıl-: Dedikodu yapmak.

k.ma ... g. 15-14.

guft-gūy tüş-: Dedikodu düşmek, dedikodu yayılmak.

t.ti ... g. 6-4.

ġulām: Köle, kul, esir, bende.

ġ. 4-43.

ġulguli: Feryat, şikayet.

ġ. 21-18.

ġulle-i elbruz: Kafkas sıra dağlarının en yükseği. Hakkında birtakım hurafeler nakledilen Kaf Dağı.

ġ. 4-45.

gūr: Kabir, mezar.

g.ge 19-40.

gūr bol-: Kabir olmak.

b.dı g. 21-30.

gūher: İnci, cevher.

g. 25-54.

g.in 3-3.

gūher-i şāh-vār-: İri, büyük inci.

g. 25-49.

göl: Gül

g. 14-9

g.i 21-17

göl-bāng-: Şakıma; hoş ses çıkarma bağlamında.

g.ını 25-6.

göl-istān kıl-: Gül bahçesi hâline getirmek.

k.ur g.22-39.

göl-ķand: Gül şekeri.

g. 25-26.

g l- en: Bahçe, g l bahçesi.

g. 6-7.

g m nl : Zan, san , şüphe.

g.ların 24-23.

günah al-: Günah işlemek, yanlış bir i  yapmak.

a-ur ... g. 15-28.

g n h k l-: Allah' n yasaklad   bir eylemi gerçekleştirmek, günah işlemek.

k.sa ... g. 2-13.

g     tap-: Rahata kavuşmak, ferahlamak, açılmak.

t.ar g. 1-12.

t.mas g. 11-18.

g    r k l-: Gezip dolaşmak.

k.ur ... g. 8-2.

k.d m g. 16-73.

k.d  ... g.18-2.

k.mas g. 22-21.

g    r k l-: Geçme, bırakma, salıverme.

k. g. 9-28.

H/ H/ H

    : Haber, bilgi.

 . 18-35.

      n it  r-: Haberi kaybetmek, anlam  yitirmek.

i.d  m h. 6-11.

     : Sevgili.

 . 2-3.

 .im 15-4.

      : Utanma, utanga lık a     rma.

 . 16-84.

     : Tacir, mal sahibi.

 . 15-35, 16-29, 16-42, 16-48, 16-53, 16-55,17-5, 18-19, 24-62.

     -       -    : C  mert t     .

 . 16-31.

     -   : Efendileri bir olan k     ; arkadaş.

 . 21-13.

     -         -   : G  nl  peri    n tacir.

h. 16-83.

     -   bezz  : Bez, kumaş satan tacir.

 . 16-5.

      bol-: Utanmak.

b.d   . 18-15.

b.up  . 22-57.

    : Hafta.

h. 16-35.

    : Allah teal .

H. 4-10, 24-15.

H.n     1-4.

    : Hak.

h. 15-33.

       : As l, gerçek, doğru.

 . 4-17.

     : Ak ll , derin d        , h       i sağlam, basiret ve sa  duyu sahibi kimse.

 . 1-2, 1-3.

    -      bol-: Topra  a oturmak.

b.d   . 21-56.

    -   : Topra  a bula m   .

 . 14-40.

   : H  l, durum.

 . 16-11, 16-65, 20-26, 23-22.

 .i 18-17.

 .ine 22-11.

     : Birinin yerine ge  en kimse, vekil.

 . 14-3, 14-13, 14-17.

ḥalk: Ahali, insanlar.

ḥ. 8-5, 18-19.

ḥ.1 18-31.

ḥ.1da 24-61.

ḥall-i deḡāyık kıl-: İnce, hassas meseleleri çözmek, halletmek.

ḡ.ur ḥ. 4-57.

ḥall-i deḡāyık-enīs: İnce bir şekilde çözmek.

ḥ. 14-36.

ḥamīr kıl-: Hamur hâline getirmek.

ḡ.dı ḥ. 0-20.

ḥamiyyetḡa bol-: Gururlanmak, kibirlenmek.

b.ma ḥ. 2-17.

ḥamle: Saldırı, saldırma.

ḥ. 2-20.

ḥāmūṣ: Susmak, suskun, sessiz.

ḥ. 10-44, 14-39.

ḥān: Hükümdar.

ḥ.1 4-6.

ḥ.ına 12-37.

ḥān: Sofra.

ḥ 18-36.

ḥancer: Hançer, kılıç.

ḥ.ining 4-25.

ḥāne-süz: Ev yakan, ev yıkan.

ḥ. 19-45.

ḥān it-: Hor görmek, aşağılamak.

i.er ḥ. 19-9.

ḥān kıl-: Değersizleştirmek.

ḡ.ur ḥ. 19-47.

ḥān saḡın-: Hor görmek, hakir görmek.

s.ma ḥ. 6-16.

ḥār u ḡül: Diken ve ḡül.

ḥ. 11-34.

ḥān u zār: Hor ve zavallı.

ḥ. 16-37.

ḥarāb: Perişan, hüznü, kederli, gamlı.

ḥ. 2-15, 22-3

ḥarām kıl-: Yasak etmek.

ḡ.dım ḥ. 25-56.

ḥarc kıl -: Harcamak, tüketmek, sarfetmek.

ḡ.ıp ḥ. 8-29.

ḥareket kıl-: Kımıldamak, hareket etmek.

ḡ.dı ḥ. 11-35.

ḥarf: Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri.

ḥ. 10-74.

ḥ.de 6-12.

ḥarf-i mu‘ammā: Belirsiz olan harf, belirsiz olan yazı imlâ.

ḥ.sı 9-16.

ḥarīdār: Satın alıcı.

ḥ. 15-13, 16-61.

ḥ.ga 16-27.

ḥ.ına 16-53.

ḥ.nı 17-4.

ḥarīf: Meslektaş.

ḥ. 13-36, 13-38.

ḥarīf-āne ur-: Ustaca vurmak.

u.sa ḥ. 24-71.

ḥarīr: İpek.

ḥ. 19-28.

Hārūn: Harun Reşid.

H. 14-1.

ḥāṣ u ‘ām: Seçkin kimseler ve halk, herkes.

ḥ. 18-21.

ḥaṣem: Maiyet.

ḥ. 19-43.

ḥ.ine 18-2.

ḥasen: güzel, iyi.

ḥ. 4-19.

ḥaṣıl: Doğrusu, velhasıl, sözün kıyası.

ḥ.ı 12-16.

ḥ.ına 16-86.

ḥ.ını 9-14.

ḥāsıl ḳanı: Netice, semere, fayda.

ḥ. 21-46.

ḥ'āst: İstek, irade.

ḥ. 25-30.

ḥ'āst bol-: İstek, irade olması.

b.masa ḥ.10-70.

ḥasūd bol-: Kıskaç olmak.

b.mağıl ... ḥ. 15-21.

ḥat: Yazı.

ḥ. 25-27.

Ḥātem: Arapların Tayy kabilesinden cömertliğiyle ünlü İbn Abdullah bin Sa'd'ın lakabı.

H. 18-33.

H.ğa 18-36.

ḥātem-i: Çok cömert kimse. Arapların Tayy kabilesinden ünlü İbn Abdullah bin Sa'd'ın lakabı olup cömertlik timsali olarak anılmıştır.

ḥ. 18-6.

Ḥātem-i ṭay: Arap kabileleri arasında tanınmış "Tayyi" kabilesine mensup ve cömertliği ilemeşhur olan "İbnü Abdillâh Bin Sa'd.

H. 18-4.

ḥātime: Son, sonuç.

ḥ.ğa 25-4.

ḥātır: Kalp, gönül.

ḥ.ım 25-8.

ḥatm ḳıl-: Tamamlamak, bitirmek.

ḳ. ḥ. 1-6.

hava: Hava, dört unsurdan biri.

h.sı 22-25.

ḥayāl: Aslı olmadığı hâlde zihinde kurulan şey, düş.

ḥ. 4-1.

Ḥaydar-ı kerrār: Hz. Ali, kahramanca döne döne düşmana saldıran.

H. 4-48, 19-32.

ḥaydar-i ṣāhib-hüner: Hüner sahibi Haydar.

H. 25-53.

Ḥayder: Mir Haydar, eserin yazarı .

H. 13-34.

ḥayf: Yazık, vah yazık.

ḥ. 14-8.

ḥayr: Hayır, iyilik.

ḥ. 17-27, 19-11.

ḥayr u selāmet: Hayır ve esenlik.

ḥ. 13-26.

ḥayr-ḥ'āh: İyilik isteyen.

ḥ. 19-12.

ḥazān: Sonbahar, güzün.

ḥ. 21-10.

ḥāzır: Hazır.

ḥ. 17-11.

ḥazret-i 'izzet ḳat: Allah'ın huzurunda.

ḳ.ıdın 12-3.

hecr: Ayrılık.

h. 13-18.

hecr üy: Ayrılık evi.

h.ide 12-2

helāk: Mahvolma, perişan olmak.

h. 13-20.

helāl: Dinsel yönden yasaklanmamış olan, dinin kurallarına aykırı olmayan, dince izin verilen.

h. 15-2.

helāl it-: Helal etmek.

i. h. 8-27.

helāl kıl-: Helāl etmek, haram olmayan.

k.sun h. 18-44.

hem: (1) “ - da, -de” bağlaç.

h. 12-12, 14-33, 16-41, 16-58, 16-77, 20-35, 23-14, 24-47.

(2) Ayrıca, ilave olarak.

h. 9-10, 24-53.

(3) Üstelik, bir de.

15-18, 18-39.

hem-ān: Aynı anda, o anda .

h. 10-32.

hem-çü: Gibi.

h. 20-23.

hem-dem: Arkadaş, dost.

h.i 4-14, 23-13.

hem-ħırka: Hırkadaş.

h. 14-37.

hem-ķadem: Ayakdaş, arkadaş.

h. 2-19.

hem-nefes: Arkadaş, dost.

h. 11-19, 22-10.

h.i 23-13.

hem-nefes-i rūḥ-ı pāk: Temiz ruhlu arkadaş.

h.13-19.

hem-nişest bol-: Oturmak.

b.dı h. 14-2.

hem-sebāk: Ders arkadaşı.

h.23-23.

hem-ṭabāk: Yemek arkadaşı.

h. 23-24.

hem-vār: Düzgün, muntazam, uygun.

h. 16-51, 16-59, 16-82.

hengāme: Kavga, şamata, velvele.

h.de 3-7.

henūz: Şimdi.

h. 18-12.

her: Tamim edatı. Hep, bütün, herkes.

h. 10-59, 10-71, 11-21, 12-25, 15-27, 23-7, 24-65.

her: Her, her bir.

h. 22-47, 23-9.

her: Belgisiz sıfat.

h. 1-3, 4-20, 15-17, 16-39, 16-40, 17-9, 24-11.

her bir: Her bir, her biri, tek tek hepsi, ayrı ayrı hepsi.

h. 9-32.

her cins: Her çeşit.

h. 16-7.

her ne: Her ne, ne olursa olsun.

h. 4-63,4-71,9-13, 16-18, 16-26.

her ne ki: Her ne, her ne ki.

h. 25-55.

her ni kim: Her, herhangi bir.

h. 1-11.

her niçe: Her.

h.9-31,11-29,16-75,17-31,19-29.

h. ... din 19-23.

her niçük: Her ne kadar.

h. 18-10.

her nime: Her şey.
h.din 22-28.

hergiz: Asla, hiçbir zaman, ömrübillah.
h. 15-10, 21-30, 23-2, 24-26.

herze: Abes, saçma, beyhude söz.
h. 21-36.

heva: Arzu, heves.
h. 24-13.

heves kııl-: İstemek, arzu etmek.
k.sa h. 4-71.

hıred-mend: Akıllı, anlayışlı.
h. 11-22.

hırş u heves: Açgözlülük ve heves, nefsin isteği.
h. 24-13.

hışāl: Hasletler, huylar.
h.1 2-8.

Hızr: Âbıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan zat.
H.10-58, 23-23.

hiç: Katiyen, asla.
h. 1-27, 2-16, 8-18, 10-26, 11-3, 11-18, h. 18-41, 22-15, 24-44, 24-61.

hiç nime: Hiç bir şey.
h. 9-10.

hidāyet: Kurtuluş, necat, doğru yol.
h. 1-22, 25-12.

hidmet-pezīr: Hizmet eden.
h. 4-50.

hikmet: Felsefe, bilgelik, ilim ve hilmin ictimamından oluşan.
h. 9-19.
h.i 4-21.

hilāfet: Halifelik.
h. 9-11, 14-2.

hıl'at: Kıyafet, giysi.
h. 14-26.
h.im 14-26.
h.ka 19-31.

hîle: Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyla yapılan tertip, düzen.
h. 24-35.

himāyet: Koruma, esirgeme.
h.ni 2-17.

Himmet (1) Lütuf, kerem, yardım.
h. 10-51, 10-55, 10-56, 23-16, 10-45, 10-53, 11-2, 11-4, 11-5.
h.idin 4-45.
h.ine 4-42.
h.ing 6-15, 9-5.
(2) Güçlü, irade, azim.
h. 6-13.
h.i 10-5, 17-34, 22-12.

himmet-i 'ālî: Güçlü irade, azim.
h. 10-11.

hıre: Beyhude, abes.
h. 24-23.

hısāb: Hesap.
h. 17-7.

hısāb kııl-: Hesap etmek, düşünmek.
k.gay h. 8-21.

hısīb kııl-: Hesap etmek.
k.mak h. 21-47.

hız: Hislenerek coşma, coşkunluk.
h. 25-18.

hızāb: Boya, kına.
h. 19-54.

hizebr: Aslan.

h. 4-25.

hod: Kendi.

h. 2-20, 16-24, 24-19,

hōn: Han.

h. 19-5.

horsend bol-: Kanaatkâr olmak.

b. h. 15-24.

hoş: İyi, güzel, lâtif, a'lâ.

h. 10-27,21-2,21-5,21-11,21-19.

h.dur 17-33.

h.luğı 21-3, 21-4.

h.tur 19-59, 21-17.

hoş bol-: Hoş bir durumda bulunmak.

b.ğuça h. 10-44.

hoş-âyende: Hoşa giden, hoşlanılan, beğenilen.

h. 21-15.

Hudây: Allah.

H. 1-26.

hufre: Çukur, oyuk.

h. 20-34.

hulq: Ahlak.

h.ı 4-19.

hulk u kerem: İyilik ve güzellik sahibi.

h. 19-30.

humây it-: Bir kimseyi, şeyi veya değeri huma kuşu gibi yükseklerle çıkarmak.

i.gey h. 4-52.

hums: Beşte bir.

h.ka 8-21.

hün-âbe: Kanlı su, kanlı gözyaşı, çok ağlama neticesinde gözden akan yaş.

h. 23-3.

hurüc it-: Çıkmak, isyan etmek.

i.ti h. 10-1.

hurüş: Coşku, coşma, şamata, gürültü.

h. 12-6.

hurüş kopar-: Feryat koparmak.

k.dı h. 25-10.

husrev: Padişah, hükümdar.

h. 18-24.

hüşyâr: Zeki, akıllı, basiret sahibi.

h. 15-17, 21-19.

huṭbe: Padişahlık alameti, cuma ve bayram namazları sırasında minberde padişahın adının, unvan ve lakaplarının "hatip" tarafından okunması ile padişahlığın ilanı.

h. 4-41.

Huten: Doğu Türkistan'da yer alan, misk ahularıyla meşhur bir bölge.

H. 18-24.

hüy-ı zîst: Kötü huy.

h. 17-24.

huzûr: Huzur, rahat.

h.ında 21-35.

hükûm: Hüküm, egemenlik, hakimiyet karar.

h.i 4-31, 10-19.

h.ine 4-44.

hüner: Maharet, marifet, ustalık.

h. 25-42, 4-55, 4-56.

h.din 25-38.

h.lerde 4-37.

I/ 'I

ıl-: İliştirmek.

ı.ar 4-30.

ılın-: Gücsüz düşmek, gevşemek.

ı.sam 14-24.

ıpran-: Yıpranmak; zamanın etkisiyle veya çok kullanılmaktan ve çok çalışmaktan aşınmak, eskimek.

ı.ur 19-29.

‘ışk: Aşk, aşırı sevgi, şiddetli istek, tutku.

‘ı. 3-7, 9-8, 12-24, 12-26, 13-13, 13-23, 14-34, 23-13, 23-14.

‘ı.nı 12-25, 12-26, 12-27.

‘ı.da 12-29.

‘ıvaz: Karşılık, bedel.

‘ı. 17-12.

‘ı.n 18-42, 19-8.

ızırāb kıl-: Ezizet çekmek, acı içinde kıvranmak. II (Su içinde) dalgalanmak, çalkalanmak, titremek.

k.dı ı.20-25.

î/ ‘î/ ‘Î

i-: ek fiil.

i.di 1-15, 2-13, 4-4, 8-3, 8-5, 9-10, 10-2, 10-6, 10-28, 12-2, 13-18, 16-77, 20-27, 20-28, 22-22.

i.ding 9-9, 21-46, 22-36.

i.mes 15-29, 19-12.

i.miş 17-34.

i.se 10-13, 12-11, 12-27, 19-15, 19-16, 21-49, 24-3, 24-4, 24-6, 24-41, 24-53, 25-30, 25-47

i.seng 10-73, 19-25, 21-48.

i: Ey, seslenme edatı.

i. 8-26, 19-32, 21-45, 24-63

‘ibādet: Kulun Allah'ın rızasını kazanmak ve ona yakınlaşmak için yaptığı iş ve davranışlar.

‘i. 2-21, 24-37, 24-64.

‘ibāret: İbareler, cümleler, ifadeler.

‘i.siz 23-6.

icāzet bir-: İcazet vermek, izin vermek.

b.gin i. 16-68.

iç-: Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.

i.eyin 20-16.

i.ip 25-57.

i.se 19-22.

iç: Herhangi bir durumun, cismin veya alanın sınırları arasında bulunan bir yer, dâhil, dış karşıtı.

i.ide 4-47, 4-48, 6-4, 6-7, 9-42, 10-28, 11-17, 13-16, 13-21, 14-36, 16-4, 16-11, 16-67, 16-84, 21-5, 22-3, 22-45, 23-23.

i.inde 3-11, 8-2, 10-48, 10-58, 15-37, 20-34, 22-5.

i.ining 25-14.

içeke: Baba, ata.

i.ngning 24-29.

içki: Hükümdarın en yakınları, en yakın arkadaşları

i. 12-36.

i.ge 12-34.

i.ni 12-35.

içre: İçinde, arasında.

i. 2-18, 3-5, 4-26, 4-62, 4-63, 4-73, 6-14, 9-1, 11-36, 12-13, 16-50, 20-38, 21-52.

içi: Her şeyin sahibi olan Tanrı.

i. 1-13, 1-17, 1-19.

‘ifrīt: Kızgınlıkla ortalığı birbirine katan kimse.

‘i.ini 20-12.

igri: Eğri.

i. 15-7, 15-10.

ihtisāb kıl-: Denetim yapmak .

k.ur i. 17-8.

iẖtişāş: Ustalık.

i. 16-8.

iẖtiyār: İrade, seçim.

i. 21-6, 24-41, 25-34

iẖtiyār it-: Seçmek, tercih etmek.

i.er i.15-35.

ik-: Ekmek, serpmek.

i.megil 11-1.

i.se 19-8.

iḱbāl: Baht, talih.

i. 4-43.

iki: Birden sonra gelen sayının devamı, iki.

i. 16-35.

iki ‘ālem: Dünya ve ahiretten oluşan iki âlem.

i. 9-1.

iki ḱat bol-: İki kat olmak.

b.up ... i. 16-12.

iki ocun: Dünya ve ahiret.

i. 9-18.

ikki: İki.

i. 4-6, 4-22, 16-42.

ikki cihān: İki âlem, iki dünya, dünya ile ahiret.

i. 24-54, 24-72.

il: Yabancılar, başkaları, herkes.

i. 19-50.

il: Ülke, yer, halk.

i. 10-50, 21-5.

i.ge 8-18.

i.de 21-40.

il: El.

i. 19-10.

i.ge 11-13.

i.i 9-19, 10-29, 10-45, 10-55.

i.ide 9-17.

i.idür 10-51.

i.imni 25-47.

i.ing 10-13, 11-2.

ilāh: Allah.

i. 2-3, 2-14..

ile: İle bağlacı.

i. 4-49, 4-50, 9-6, 13-18, 17-3, 18-7, 25-1.

ilet-: Götmek, ulaştırmak.

i.ür 10-6.

ilgeri: İleri.

i.15-11.

ilhām: İlham, gönle doğma.

i. 25-38.

ilig: El, kolun bilekten parmak uçlarına kadar olan, tutmaya ve iş yapmaya yarayan bölümü.

i. 10-46.

i.i 10-23.

i.imge 16-18.

i.in 10-8.

ilig aç-: Elini açmak, cömertlik.

a.tım i. 25-48.

ilig yu-: El çekmek, terk etmek.

y.dı i. 17-6.

illā: -den başka.

i. 14-39, 23-19.

‘ilm: Bilgi, ilim; okumakla veya görmek ve dinlemekle elde edilen bilgi.

‘i. 3-9, 4-17, 23-17.

ilt-: İletmek, göndermek.

i.ür 19-40.

iltefit ḱıl-: İltifat etmek.

ḱ.madı ... i. 22-15.

imām: Öncü, önder . i.ı 19-4.	20-39, 21-1, 21-4, 21-7, 21-8, 21-10, 21-13, 21-15, 24-11, 25- 25, 25-29.
imdi: Şimdi. i. 12-12, 17-1,19-13,22-40,24-3.	i.di 2-14, 3-11, 8-2, 8-24, 10-3, 10-32, 16-10, 18-12, 19-41, 19- 46, 21-2.
imgeķ: Emek. i.te 11-7. i.leridin 24-56.	i.dim 22-35. i.ür 2-15, 2-19, 8-14, 8-15, 4- 59, 9-30.
imkân tap-: İmkân bulmak, olanak bulmak. t.tılar i. 4-66.	ir: Kişı, insan; er, kahraman; ermiş, veli. i. 11-5, 11-7, 11-19, 11-21, 11- 23,15-40, 21-48, 24-66, 24-68. i.ge 6-15, 11-20. i.ni 19-47.
‘inān al-: Dizgin almak. a.dıng ‘i. 24-53.	iren: Eren, ermiş, velî, kahraman. i.ler 13-7, 18-14. i.lerge 17-33. i.lik 15-2.
‘ināyet: Lütuf, ihsan, iyilik. ‘i.ni 2-18.	irlik: Bahadırılık, yiğitlik, kahramanlık, cesurluk. i. 4-23. i.de 15-2.
‘ināyet kolı: Allah'ın yardımı. ‘i 25-11.	irteki: Eskiler. i. ler 19-46.
inķe: İnce. i. 16-51.	is: Koku. i.idin 11-16.
inde-: Çağırarak, davet etmek. i.di 20-12.	ise: Bağlama edatı. i. 9-7, 9-8.
intizār: Bekleme, bekleyiş, yolunu gözleme. i. 16-38.	‘İsī: Kur’an’da ismi geçen yirmi beş peygamberden biri olan Hz. İsa, peygamber efendimizden beş yüzyıl önce yaşar vegünümüzde Hristiyanlık olarak isimlendiril- len dinini tesis eder.Hz. İsa Kur’ an’da çeşitli mucizeleri ile anla- tılmaktadır.Cebrail’in ruhüfleme si neticesinde babasız dünyaya gelir.Küçükken konuşur, çamur- dan yaptığı kuşların içine üfle- yerek onları canlandırır, anadan
ip: İplik. i.i 16-81. i.idür 16-21. i.idin 16-58.	
ipek bol-: İpek olmak. i. 16-81.	
iplik: İplik. i.i 16-58, 16-78.	
ir-: İmek, olmak, var olmak. i.ür 9-33, 9-38, 10-57, 11-21, 11-22, 10-60, 12-15, 12-29, 13- 6, 13-19, 13-21, 13-35, 13-37, 13-40, 14-25, 15-27, 17-1, 17- 11, 19-21, 19-27, 19-31, 19-32,	

	doğma körü ve abraşı iyileştirir ve ölüleri mezarlarından kaldırır. İ. 23-9, 23-34.		
isim:	Ad. i. 9-15.	işke tut-:	İşe koşmak, iş buyurmak. t. i. 24-22.
İskender:	M.Ö. 356-323 arasında yaşayan, Yunanistan, İran, Anadolu, Suriye ve Hindistan'ı ele geçirmiş olan büyük kumandan. İ. i 4-7.	işle-:	Yapmak. i.mege 24-66.
iski:	Eski. i. 14-26, 14-31, 24-20.	iştan:	Diz donu, iç don. i.ğa 16-25.
iste-:	İstemek, talep etmek. i.r 12-18. i.ka 21-32.	it-:	(1) Etmek, eylemek. i. 18-10. i.eyin 10-70. i.ip 10-44. i.mek 18-30. i.ting 21-46. (2) Yapmak. i.er 11-26, 12-17, 13-28, 14-20, 19-40.
iş:	Bir maksatla yapılan faaliyet, çalışma, amel, eylem. i. 1-5, 1-11, 1-12, 24-40, 24-65. i.i 11-18, 21-8, 23-1. i.idin 10-21, 10-41. i.in 13-9, 19-50. i.ing 13-25. i.ini 16-6, 24-67. i.ni 1-3, 10-40.	it:	Köpek. i. 19-10. i.ler 19-58.
iş:	Eş, arkadaş. i. 11-18.	it:	Et. i.i 24-50. i. 18-30. i.idin 18-22.
işek:	Eşek. i. 24-19.	'itāb kıl-:	Azarlamak, darılmak. k.dı 'i. 22-31.
işik:	Eşik, kapı (kapı önündeki taş çıkıntı'dan). i.in 25-11.	ite bil-:	Nasıl bilsin, nerden bilsin, bilemez. b.men i. 12-30.
iş kıl-:	İş yapmak, çalışmak. k.ma i. 24-26.	itek:	Etek. i.in 10-55, 13-13. i.indin 11-2. i.ine 17-27.
iş tüş-:	İş, çalışma. İşi düşmek, işi düşse anlamlarında kullanılmıştır. t.şe i. 22-54.	itek silk-:	Bir işten vazgeçmek, bir kimseye karışmamak. s.er i. 9-5. s.ti ... i. 21-55.

itekle-: Etekleme, eteğini doldurmak.

i.p 25-49.

i‘temīd kıl-: İtimat etmek, güvenmek.

ķ.ıban i. 16-29.

i‘temīd yok: İtimat, güven yok.

y. i. 21-33.

i‘tibār: Değer verme.

i. 21-5, 24-42.

itik: Keskin, sert, hızlı.

i.rek 18-41.

i‘tikād: İnanma, kalben tasdik ederek inanma, inanç, inan.

i. 15-9.

itikrek bol-: Keskin, sert; hızlı, seri olmak.

b.ur i. 11-8.

itligi tut-: Köpek olmak.

t.sa i. 24-17.

ittifāķ: Fikir birliğı, anlaşma, birlikte hareket etmek üzere sözleşme.

i. 14-22.

itür-: Yitirmek, kaybetmek.

i.gen 8-19.

iv: Ev, bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı ev, yer, konut, hane.

i.de 8-29, 24-41.

i.deki 24-34.

i.ige 22-58.

i.im 20-30.

i.indeki 10-63.

i.ingni 24-43.

ivrüledür: Dönmek.

i. 21-26.

ivür-: Çevirmek, döndürmek.

i.gey 8-22.

iye: Şahıs,sahip.

i.si 1-26, 4-9, 4-38, 14-4,22-37.

i.sidür 1-17.

i.sige 8-27.

i.sin 25-28.

i.sindin 25-59.

iz: İz, yol.

i.i 8-6, 14-7.

i.imdin 25-29.

‘izār: Yanak.

‘i. 20-10.

‘izz: Değer, kıymet, ululuk.

‘i. 1-19.

ir: Kişi, insan; er, kahraman; ermiş, veli.

i. 10-52, 10-56.

iş: Yapılan şey, davranış, eylem.

i.i 16-24.

K/ Ķ

ķābil: Kabiliyetli.

ķ. 10-73.

ķabūl it-: Makbul saymak, razı olmak, geri çevirmemek.

i. ķ. 10-73.

ķabūl kıl-: Kabul etmek, bir şeye isteyerek ya da istemeyerek razı olmak; onaylamak.

ķ.sa ķ. 25-50.

ķaçan: Ne zaman.

ķ. 4-31, 24-44.

ķaçur-: Kaçırarak, uzaklaştırmak.

ķ.mağıl 13-14.

ķadem: Ayak, adım.

ķ. 13-6.

ķ.in 10-68.

ķadem ķoy-: Adım atmak.

ķ.ğuçı ķ. 24-70.

ķ.ğıl ķ. 25-28.

ka-dem ur-: Bir işe girişmek.

u.ğıl k. 6-13.

ka-dīm: Başlangıcı olmayan Allah.

k. 23-26.

ka-dir-i perverdigār: Besleyip büyüten kudret sahibi Tanrı.

k. 8-9.

ka-dr: Değer, kıymet.

k.ini 12-22.

Kāf: Ankā kuşunun yaşadığı ve yer yüzünü çepçevre kuşattığı kabul edilen efsânevi dağ.

K. 4-28.

ka-fes: Kafes, içinde gönül bulunan göğüs kafesi.

k.de 12-29.

k.si 22-56.

ka-file: Katar, kervan.

k. 18-1, 18-31.

k.ning 18-5.

ka-fir-i nehüfte: Gizli kafir.

k. 16-72.

ka-hır: Eziyet, cefa.

k.ı 4-33.

ka-hr: Kudret, güç.

k. 4-49.

ka-hr it-: Kahretmek, perişan etmek.

i.er k. 2-14.

ka-hr kıl-: Üzülmek.

k.dı k. 20-24.

ka-ht-ḥāh: Kıtlık ve pahalılık.

k. 15-27.

ka'ide: Kaide, kural, nizam.

k.sin 25-36.

ka-l: Kalmak.

k.dı 11-32, 16-84, 20-32.

k.ma 2-18.

k.madı 11-36, 21-52, 24-42.

k.ur 9-42, 15-31.

ka-lam: Yazı gereci, kalem.

k.ning 3-2.

ka-lb: Kalp, düzme, sahte.

k.nı 17-18.

ka-lem: Kalem.

k. 25-1.

ka-lem ur-: Yazmak.

u.alı k.12-14.

ka-lem yon-: Kalem yontmak.

y.ğıl k. 25-27.

kām: Arzu, istek.

k. 17-3.

kām-i dil: Gönülün isteği.

k. 21-6.

kān: Vücuttaki hayati sıvı.

k. 13-16, 19-49.

k.in 24-29.

k.ing. 19-22.

kān: Ocak, kaynak, menba.

k. 2-2, 4-39.

ka-n-: Kanmak, doymak.

k.mağusıdur 19-22.

ka-n tök-: Kan dökmek.

t.er k. 21-27.

ka-nı: Hani, nerede.

k. 13-27, 19-42, 21-11, 21-12, 24-52, 24-69.

kāni': Kanaat eden, elindekini yeterli bulup fazlasını istemeyen, kendisine verilene razı olan.

k. 15-24.

ka-ra: Siyah.

k. 19-13, 19-52, 19-55.

ķara toprak: Kara toprak, toprak.

t.tın ķ. 19-27.

t.ķa ķ. 25-17.

ķarār tap-: Karar bulmak, sabit ve sakin olmak, durmak.

t.ım ķ.20-34.

ķarķaķa: Karıķıklık.

ķ.lardın 21-55.

ķarı: Yaşılı kadın.

ķ. 22-5.

ķarılıķ: Yaşlılık.

ķ. 21-18.

ķarīn: Yakın, arkadaķ.

ķ. 4-61.

ķarmı aķ-: Acıkmak, yemeķe ihtiyaķ duymak.

k.ıp 14-16.

ķār-sāz: İş yapan, maharetli.

k. 4-42.

ķārvān: Kervan.

k.18-40, 24-8.

ķaķd-ı cān ķıl-: Cana kastetmek.

ķ.ur ķ. 24-32.

ķāsib-i ķāķib-‘ayāl: Çoluk çocuķu için çalıķan kimse, çoluk çocuķu için kazanç saēlama uğraşı veren kimse.

k. 15-1.

ķaķ ir-: Kaķ olmak.

i.ür ķ. 20-10.

ķat: Huzur, makam.

ķ.ına 16-66.

ķat-: Karıķtırmak, dahil etmek.

ķ.ēuķı 15-26.

ķaķ‘ it-: Bir işi gidişatını, durumun mevcudiyetini bitirmek, kesmek.

i.ti k. 3-1.

ķat‘ ķıl-: Kes.

ķ.a ķ. 22-50.

ķatık: Sert, katı.

ķ. 15-14.

ķatla: Defa, kere, kez.

ķ. 10-39.

ķatre: Damla.

ķ.ni 14-38.

ķay: Hangi.

ķ. 22-50.

ķayda: Nerede?

ķ. 9-29, 10-6, 16-28, 21-46.

ķaysı: Hangi, hangisi?

ķ. 16-27, 21-21.

ķaz-: Kazımak, delmek.

ķ.dı 20-36.

ķazā: Kaza ve kader.

ķ.sı 10-7.

ķazģan-: Kazanmak.

ķ.dım 25-55.

ķāzı it-: Kadı etmek.

i.ķ. 24-16.

ķeķş: Ayakkabı.

k.14-6,14-10,14-12,14-20,14-23.

k.im 14-25.

k.ni 14-11, 14-14.

ķeķş ü ‘aķā: Ayakkabı ve baston.

k. 22-8.

ķelām: Söz.

k.23-25.

ķem: Az, eksik.

k. 16-41.

ķem bol-: Eksik olmak, eksik kalmak.

b.sa k. 17-29.

ķemāl: Olgunluk, tamlık, eksiksizlik.

k. 4-63.

kemāl tap-: Büyümek, kemal bulmak.

t.tı k. 4-55.

kenār tut-: Uzaklaşmak.

t.yı k. 21-54.

kepek: Un elendikten sonra, elek üstünde kalan kabuk kırıntıları.
k. 15-26.

kerem: Cömertlik, lütuf, iyilik.

k. 2-2, 17-33, 18-8.

k.dür 4-39.

k.in 2-16, 18-17.

k.ing 19-16.

kerīm: Kerem sahibi, cömert, soylu.
k. 8-4, 23-25.

kesād: Kıtlık, yokluk, azlık.
k. 11-28.

keşf bol-: Açmak, açığa çıkarmak.
b.up k. 2-12.

keşf-i haqāyık kıl-: Gerçekleri açığa çıkarmak.
k.ur ... k. 4-58.

keşf-i haqāyık-celis: Hakikat dostunu açığa çıkarma.
k. 14-35.

ketān: Keten.
k. 16-64, 19-28.
k.dın 16-49, 16-80.

ke-tayyi's-semā: "Göğü, kitap sayfalarını dürer gibi dürdüğümüz zaman,..."
ayetinden kısmi iktibas.
k. 23-20.

kettān: Keten.
k. 16-58.

kevkebe: Yıldız.
k. 21-6.

kevn ü mekān bol-: Yaratılıp mekan haline getirilmek.

b.dı ... k. 9-18.

keyfe nuqallib: "Onların gönüllerini ve gözlerini çeviririz." ayetinden kısmi iktibas.
k. 17-17.

keyfiyet: Nitelik, nasıllık, bir şeyin nasıl olduğu; meselâ bir malın iyi ya da kötü olması.
k.in 18-32.

keyig: Geyik.
k.lerge 4-26.

kez: Defa, kere.
k. 10-21

kez: Çiğ ipek, ucuz ibrişim.
k. 16-41, 17-32.
k.çige 17-16.
k.ge 17-15.

kıl-: Yapmak, etmek, eylemek.
k.ğa 22-49.
k.mak 24-65, 24-67
k.ur 1-26.

kıl: Kıl, tüy.
k.nı 16-10.

kılık: Kılık, karakter.
k.tur 17-23.

kına-: Kınamak; eleştirmek.
k. 24-18.

kırk: Sayı; Kırk.
k. 9-19.

kısmet: Pay; talih, nasip, kader.
k. idin 15-30.

kış: Kış.
k. 22-1, 22-25, 22-40.

Kıyat: Özbek taifelerinden birinin ismi.
K. 4-9.

kıymet: Değer, kıymet, paha.

k. 13-15.

k.i 11-12.

ki: Ki bağlacı.

k. 1-9, 2-22, 4-1, 4-27, 4-71, 6-9, 6-16, 8-20, 8-23, 9-5, 9-9, 9-13, 9-23, 9-29, 9-40, 9-41, 10-19, 10-29, 10-53, 10-59, 10-69, 10-71, 12-1, 12-18, 12-33, 12-34, 13-1, 13-9, 13-10, 13-31, 13-32, 13-36, 13-38, 13-39, 14-21, 14-24, 15-3, 15-17, 15-29, 16-11, 16-23, 16-73, 17-1, 17-15, 17-13, 18-17, 18-31, 18-35, 18-39, 19-1, 19-8, 19-11, 19-13, 19-18, 19-19, 19-20, 19-31, 19-42, 19-49, 19-51, 19-54, 19-57, 19-60, 20-1, 20-39, 21-27, 21-31, 21-37, 21-38, 21-39, 22-33, 22-35, 22-39, 22-49, 22-53, 24-18, 24-45, 24-54, 25-1, 25-18, 25-29, 25-31, 25-32, 25-43.

kibi: Gibi.

k. 11-30, 18-27, 19-10, 24-21, 24-22.

kiç-: Geçmek, vazgeçmek.

k. 21-34.

k.mes 19-13.

kiçe: Gece.

k.14-1, 18-21, 18-33.

kiçelik: Bir gecelik.

k. 21-33.

kil-: Gelmek.

k.di 10-31, 10-38, 16-66, 16-47, 18-36.

k.dim 25-49.

k.dük 22-34.

k.gen 8-6.

k.gülük 13-4.

k.megining 18-32.

k.mek 22-22.

k.mekde 22-19.

k.mes 22-21.

k.mese 21-18.

k.se 22-49.

k.ip 20-36.

kiltür-: Getirmek.

k. 20-14.

k.di 4-2, 20-17.

k.diler 20-19, 20-21.

k.düm 16-36.

k.üp 16-41 .

kim: (1) Ki bağlacı.

k. 2-15, 2-19, 8-9, 8-14, 8-26, 9-33, 9-36, 10-12, 10-16, 10-57, 11-29, 12-5, 12-15, 12-29, 12-36, 13-19, 13-21, 13-35, 13-37, 14-3, 15- 2, 15-15, 15-19, 15-23, 15-35, 16- 17, 16-21, 16-39, 16-48, 16-55, 16- 69, 16-79, 17-5, 17-9, 17-29, 18-6, 18-13, 18-17, 18-33, 19-12, 19-22, 19-53, 20-6, 20-8, 22-52, 24-55, 25-34.

(2) Kim, kimse.

k. 13-25, 15-27, 19-8, 24-11.

kim: Soru zamiri.

k. 9-30, 11-34, 14-11, 14-12, 37, 16-86, 17-7, 18-44, 16-31, 77, 19-1, 19-57, 21-13, 21-19, 20, 21-21, 21-23, 21-24, 21-29, 51, 23-8, 23-10, 25-54.

k.e 11-32.

k.din 17-18.

k.ge 10-53.

kīn: Gizli düşmanlık. Garaz. Buğz. Adâvet.

k. 4-48.

kīne-ḥāh: Kindar.

k. 16-46.

kir-: Girmek.	k.er 10-3, 23-5.
k.di 16-4, 18-34.	k.eyin 22-44.
k.eyin 16-68.	k.gey 24-62.
kirek: Gerek, lazım.	k.ip 24-57.
k. 10-6, 11-23, 12-19, 13-31,	kol: Kol.
32, 13-33, 13-34, 15-9, 15-15,	ķ.umnı 25-18.
36, 16-22, 16-49, 19-33, 19-34,	ķ.ung 24-38, 17-27.
65, 24-66, 24-67, 24-68.	kop-: Kalkmak, davranmak, ortaya çıkmak.
kise: Kese, torba.	ķ. 21-41.
k.de 15-38.	ķ.ğan 20-9.
kişi: İnsan, kimse, şahıs.	ķ.tı 22-58.
k. 15-10, 10-26, 10-56, 11-7,	ķ.tum 25-47.
36, 12-37, 16-23, 18-18, 18-43,	kopar-: Kaldırmak, yükseltmek; çıkarmak, izhar etmek.
20, 22-21, 23-2, 24-46, 24-60,	ķ.ğay 4-32.
61.	kopuz: Meşhur saz.
k.din 6-6.	ķ. 25-24.
k.ge 11-5, 21-51, 24-31.	kork-: Ürmek, korkmak.
k.ni 24-44.	ķ.ar 13-41.
k.ning 20-8.	korkuş-: Ürküp kaçışmak.
k.sige 24-52.	ķ.tılar 18-3.
k.ler 8-14, 15-19, 24-55.	koy-: (1) Bırakmak.
kişver: Ülke.	ķ. 18-20, 24-17, 24-24.
k. 10-48.	ķ.ar 13-39, 19-57.
k.im 14-29.	ķ.ma 13-13.
kit-: (1) Gitmek, uzaklaşmak.	ķ.mağ 21-8.
k. 13-26, 21-8, 22-16.	ķ.unguz 10-67.
k.ti 22-58.	(2) Terk etmek, bir şey nedeniyle vazgeçmek.
(2) Gitmek, vazgeçmek.	ķ. 8-20.
k. gücü 22-34, 23-17.	ķ.mağay 19-50.
kiy-: Giymek .	koyun: Kollar arası, kucak, koyun.
k. 14-6, 14-10.	ķ.ıda 16-16.
k.gen 15-31.	köç-: Göçmek.
kiyin: Geri.	k.küsidür 18-40.
k. 15-11.	
kiz-: Gezmek, dolaşmak, hareket etmek.	
k.dim 16-75.	

kök: Gökyüzü.	k.gin 18-14.
k. 1-15.	k.medi 4-68.
k.ni 10-54.	k.medük 17-20.
k.tekiler 23-11.	k.mege 16-60, 21-17, 22-4.
kölge: Gölge.	k.mes 9-24, 16-61.
k. 10-27, 21-56.	k.se 4-25, 17-31.
köngl: Gönül.	k.ünüp 20-11.
k.i 4-73.	k.ünür 21-5.
könglek: Gömlek.	k.üp 16-65, 17-25, 22-13.
k. 16-25.	(2) Anlamak, idrak etmek.
köngli hām bol-: İçinde ukde kalmak.	k. 2-17, 2-18, 15-8, 18-17.
b.dı ... k. 10-10.	k. mes 17-14.
köngli i' temīd köter-: Güvenini yitirmek.	körgüz-: Göstermek.
k.di ... k. 10-22.	k.ür 19-2, 24-31.
köngli şād bol-: Mutlu olmak.	közini aç-: Dikkati ve algılarını uyanık hâle getirmek.
b.dı ... k. 10-42.	a. k(n) 19-56.
köngül: Gönül.	k(ng)i a. 24-2.
k. 19-13, 19-50, 21-21, 23-19, 25-5, 25-41.	körmemiş ol-: Daha önce hiç görmemiş olmak.
k.i 12-10, 24-21.	o.sun k. 16-56.
k.ide 20-11.	körün-: Görünmek, görünür olmak.
k.üngde 25-30.	k.ür 10-59, 18-25.
k.üngni 11-33.	köy-: Yanmak.
köp (1) Çok, fazla.	k.mese 11-17.
k.10-61,11-9,11-10,18-16,21-42.	köydür-: Yakmak.
(2) Çok.	k.me 17-4.
k. 2-9, 22-14, 24-35.	köz: Göz.
kör-: (1) Görmek.	k. 6-10.
k.di 10-29, 16-19, 19-55, 20-23, 22-3.	k.i 4-68, 19-52.
k.diler 18-31.	k.ide 16-15, 19-10.
k.düm 16-76.	k.in 19-56.
k.er 10-60, 12-35, 12-36, 22-5.	k.üng 9-24, 16-56.
k.gey 13-18, 13-31, 24-61.	k.üngi 24-2.
k.gil 9-42.	köz ir-: Göz olmak.
	i.ür k. 20-10.

köz tik-: Göz dikmek.

t.ti k. 18-11.

köz uç: Göz ucuyla.

u.ıdın k. 16-46.

köz yum-: Göz yummak; görmemek.

y.up k. 24-25.

köz yumup açkunça: Göz kapatp
açıncaya kadar geçen zaman,
çok kısa zaman dilimi.

k. 24-32, 24-57.

közi yaşar-: Göz(ler)i yaşarmak,
sulanmak; gözlerinden yaş
gelmek; gözleri yaşla dolmak.

y.ıp k. 18-34.

ķudret: İktidar, takat, güç, kuvvet.

ķ. 1-17, 1-26, 3-12

ķ.i 1-16.

ķ.ine 4-59.

ķudret ü ķuvvet: Güç ve kuvvet.

ķ. 9-17.

ķul: Köle, esir, tutsak.

ķ. 14-13.

ķ.ıdın 25-50.

ķula tüz: Açık, boş alan; sahra.

ķ. 22-3.

ķulluķ: Kul olma durumu, kölelik,
ubudiyet.

ķ. 2-11.

ķurb: Yakın olma, yakınlık.

ķ. 2-3.

ķursak: Karın, mide.

ķ.ıng 13-35, 13-37

ķus-: Kusmak.

ķ.ar 19-58.

ķuş: Kuş, kanatlı hayvan.

ķ. 22-2.

ķ.ı 13-29, 13-30.

ķuş bol-: Kuş olmak.

b.ur k. 10-54.

ķuşe: Köşe, yer.

k.i 22-27.

k.sin 14-18.

ķuşur: (ķaşr'ın çoğul şekli ķuşūr)
Kasırlar, köşkler.

ķ. 4-36.

ķūt: Azık, yiyecek.

ķ. 24-21.

ķutb-ı mükemmel: Mükemmel büyük.

ķ. 16-76.

ķūt-ı cān: Can gıdası.

ķ. 19-60.

ķūt-ı rūh: Ruhun gıdası.

ķ. 11-14.

ķuvvet: Kuvvet, güç.

ķ.idin 4-46.

ķ.ine 4-60.

ķüz: Kambur.

k. 16-12.

ķūze: Testi, su testisi.

k. 20-15, 20-23, 20-25, 22-7.

k.ni 20-18,20-19, 20-21, 20-24.

ķūç: Güç, kuvvet.

k. 10-62.

ķūçi bir-: Güç vermek, gayret etmek.

b.gey k. 10-14.

ķūçlen-: Güçlenmek.

k.ip 10-43.

ķūçün: Güç ile, zorla.

k. 14-24.

ķūdūret: Üzüntü, kaygı.

k. 13-22.

Küfe: Şehir ismi.

K.de 16-1.

kügile-: Bir çalgıyı çalmak; akord etmek, düzenlemek.

k. 25-24.

küh-nişin bol-: Dağlı olmak.

b.dı k. 21-53.

kül: Kül.

ķ.ini 21-22.

kül-: Gülmek.

k.di 21-19.

külāl: Küzeci, küze yapan.

k. 20-15.

külbe: Kulübe.

k.si 25-41.

külhan: Hamam ocağı; azap, keder veren yer.

k.î 13-28.

kün: Gün, zaman.

k. 9-17, 11-29, 15-17, 19-24, 20-5, 21-3, 25-19, 25-33.

k.i 4-49, 22-1.

k.ide 4-23.

k.idür 22-25.

künc: Köşe, bucak.

k.idin 25-14.

künc-nişin: Münzevi.

k.i 25-13.

künd bol-: Kör olmak.

b.dı k. 10-36.

L

lā: Yok, değil.

l. 23-19.

lāf: Söz, lakırdı.

l. 21-29.

lafz: Söz.

l. 23-6.

lā'ilme lenā: (Melekler): "Seni tenzih ederiz." dediler. "Senin bize öğrettiğinden başka (hiç) bir ilmimiz yoktur. Muhakkak ki Sen, Alîm'sin (en iyi bilensin), Hakîm'sin (hikmet sahibisin)." Bakara 2/32.

l. 9-6.

lāl: Dilsiz .

l. 16-61.

la'l: Yakut nev'inden pembe zî-kıymet taş.

l.din 11-13.

l.ğa 13-16.

lāl bol-: Konuşamamak; dilsiz olmak, dili tutulmak.

b.up l. 16-83.

b.ur l. 4-60.

la'tif: Yumuşak, hoş, güzel.

l. 16-58.

lāyık: Yakışır, münasip, şâyân.

l. 16-25.

ledünnî-sabaķ: Tanrısal.

l. 16-1.

lenger: Gemi demiri, çapa.

l.in 24-74.

leşker: Asker.

l.im 14-30.

levend: İşsiz, tembel, ayyaş.

l. 16-28.

levh: Levha.

l. 22-9.

l.idin 23-19.

levh ü qalem: Levh-i mahfuz; Allah tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevi levha.

l. 22-10.
lezziz: Lezzetli, tatlı, hoş.
l. 25-43.
lezzet: Herhangi bir şeyden alınan zevk,
haz, safâ.
l. ini 12-21.
luṭf: Yardım, inayet, ihsan.
l. 4-50, 25-18
l. 1 4-35.

M

ma‘ānī: Manalar, anlamlar.
m. de 25-5.
ma‘āş: Geçim, yaşayış.
m. 21-14.
ma‘āş kıl-: Geçimleri sağlamak;
alışveriş yapmak.
k. dıng m. 18-7.
ma‘den: Maden ocağı; cevherin
çıkarıldığı veya bulunduğu yer.
m. i 2-2.
māh: Ay, kamer.
m. 4-68.
maḥal tap-: Önem kazanmak, değerli
hâle gelmek.
t. tı m. 3-9.
Maḥmūd: Gazneli Mahmut. İslam
dinini kabul eden ilk Türk
imparatoru.
M. 22-1, 22-24.
maḥrem: Bir kimsenin sırlarını bilecek
derecede yakını ve samîmî
dostu olan kimse, sırdaş.
m. i 4-13.
maḥv: Yok olma, ortadan kalkma.
m. 23-19.
maḥzen: Hazine.
m. i 9-7.

maḥām: Durulacak yer, durak, mesken.
m. ında 2-3.
maḥşad: Gaye, amaç.
m. 9-37.
maḥşūd: İstek, amaç.
m. 9-37.
māl: Varlık, servet.
m. 19-43, 21-39, 25-59.
m. 1 18-18.
māl u cāh: Mal ve makam.
m. 21-15.
māl u genc: Mal, mülk ve hazine.
m. 12-35.
ma‘lūm: Bilinen, belli.
m. 1 4-17.
mamuk: Pamuk.
m. (ğ) ı 16-77, 16-81.
m. (ğ) ıdur 16-57.
ma‘nī: Anlam.
m. 16-3.
m. de 4-15.
m. ga 13-1.
m. si 23-4.
m. sidin 25-46.
manşūbe-bāz bol-: Hilebaz biri haline
gelmek.
b. dı ... m. 3-4.
māye: Maya, öz, asıl, cevher.
m. 15-40.
m. de 24-48.
m. sidin 17-6.
mazhar: Zuhur, görünme yeri.
m. 23-25, 23-26.
m. 1 4-10.
māzi: Geçmiş zaman.
m. 23-22.

ma'zûl bol-: Bırakılmak, terkedilmek.

b. m. 9-26.

me'âyib: Ayıplar, kusurlar.

m.nı 19-7.

mecâlis: Meclisler.

m. 6-4.

meclis: Oturulacak, toplanılacak yer.

m. 11-17.

m.ğa 13-36, 13-38.

mecnûn: Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramanı.

m.ğa 13-8.

mecrûh u yarım: Yaralı ve yarım.

m. 10-30.

medh: Övgü, övgü.

m.i 4-4.

m.ide 25-3.

mefreş: Yatak.

m.i 14-32.

meger: Meğer.

m. 18-1.

meges: Sinek.

m. 4-22.

mehek-i imtiḥân: Mihenk taşı, ayar, ölçü.

m. 13-43.

mekr: Hile, aldatma.

m. 24-36.

mekseb: Kazanç, gelir.

m. 15-27.

melâl bol-: Üzülmek, kederlenmek.

b.dı ... m. 18-43.

melâl tart-: Üzüntü çekmek.

t.ıp m. 16-43.

melâlet: Bıkma, usanma, usanç.

m. 21-36.

melâmet: Azarlama, kınama.

m. 13-25.

melek: Melek.

m. 9-6.

memleket: Ülke; şehir.

m.in 10-47.

men: Ben, teklik birinci kişi zamiri.

m.i 22-42.

m.ing 14-29,14-30,20-31,20-32.

m.ingdür 21-39.

menzil (1) Yer, mekân.

m.i 21-37, 3-1.

(2) Varılacak yer, yolcuların konakladıkları yer, konak yeri, konak.

m. 24-9.

merd: Yiğit, cesur, kahraman.

m. 10-62.

merd-i rāh: Yola gidecek adam, yol adamı.

m. 12-19.

merd-vār: Yiğitçe, mert bir şekilde.

m. 10-17, 10-68.

merḥabā kıl-: Merhaba demek, selamlamak.

ķ. m. 12-28.

merhem: Yara üzerine konulan yumuşak devâ.

m. 12-20.

merkeb: Binek.

m.idin 24-59.

mes'ek: Sevk edilecek yer.

m.e 8-22.

meşgale: İş, uğraş, meşguliyet.

m.lerdin 9-26.

meşgûl bol-: Bir işle uğraşmak, bir işle meşgul olmak.

b. m. 9-25.

Mesîh: Hz. İsa (as) peygamber.

M. 14-20.

Mesîhâ: Hz. İsa peygamberin lâkabı, elini sürdüğü hastaları iyileştirmesinden dolayı bu adı almıştır.

M. 14-37.

mesken: Yer, yurt, bulunulan yer.

m.i 9-8, 13-21

mesned: Dayanılan, güç ve destek alınan şey, dayanak.

m. 14-32.

m.ige 9-2.

mest: Sarhoş, kendinden geçmiş.

m. 14-1, 22-11.

mest kıl-: Sarhoş etmek.

k.dı ... m. 25-16.

mevc: Dalga.

m.i 20-31.

m.ni 13-30.

mevcûd: Var olan, bulunan.

m. 9-38.

mevc-zen: Dalgalandan, dalgalı deniz

m. 14-39.

mezbele: Çöplük yer, süprüntülük.

m.ğa 24-73.

mi'de: Mide.

m. 13-32, 14-28, 19-21.

mîg: Bulut.

m. 9-39.

mihîr: Deniz, okyanus.

m. 20-38.

mihmân: Konuk, misafir.

m. 18-9, 18-35.

miḥnet: Gam, keder, sıkıntı.

m. 10-63.

miḥnet ü endîşe: Mihnet ve düşünce.

m. 12-28.

mihribân: Merhamet ve şefkat sahibi.

m. 24-31.

min: Ben, teklik birinci kişi zamiri.

m. 6-9, 10-70, 12-29, 16-28, 16-70, 16-72, 20-27, 22-35, 25-27, 25-28, 25-43.

m.nga 10-71, 18-44, 22-53.

m.i 16-39, 22-38.

m.ing 25-25.

m.din 18-36, 25-51.

min-: Binmek.

m.diler 24-55.

m.ip 24-7.

ming: Bin.

m. 19-6, 22-47, 23-7.

minnet: Yapılan bir iyiliğe karşı kendini borçlu sayma, gönül borcu.

m.i 12-38.

mîrâs al-: Ölen bir yakınının malına, parasına, itibarına sahip olmak.

m.ur 15-28.

m.ing a. 21-40.

miskin: Zavallı, aciz.

m. 16-34.

misli: Aynı, benzer, gibi.

m. 1-28.

mişâl: Benzer, gibi.

m. 4-2.

mîve: Meyve, semere, ürün.

m.ge 17-13.

mîve-dâr: Meyvesi bol.

m. 19-36.

mi'yār-ı kec: Eğri büğrü terazi.

m. 13-12.

mu: Soru edatı.

m. 13-16, 13-20, 24-59.

m.dur 21-31.

mu: Bu, işaret zamiri.

m.nga 16-28.

m.nı 21-50, 24-63.

mu'āf tut-: Affetmek, bağışlamak.

t.mas m. 21-30.

mu'ayyen: Belirlenmiş, belirli.

m.ğa 9-13.

mu'ayyen kıl-: Tayin etmek, belirlemek.

k.ayın k. 14-18.

mū-be-mūy: İnceden inceye, çok dikkatli.

m. 16-6.

muḥāl: Olmaz şey, imkânsız.

m. 23-21.

muḥib: Muhabbet eden, dost.

m. 13-34.

muḥīṭ: Büyük deniz, okyanus.

m. 20-13.

muḥtāc kıl-: Bir kimseye, bir şeye ihtiyaç duyar hale gelmek.

k.madı m. 22-42.

muḥtesib: Çarşı ve pazar esnafını din kurallarına göre denetleyen görevli.

m. 17-8.

muḥbil ü maḥbūl: Kabul eden ve kabul edilen.

m. 10-74.

muḥīm bol-: Bir yerde sabit durmak, bir yerde ikamet etmek.

b.ma m. 9-29.

mun: Bu.

m. da 22-21.

m.ı 18-31.

munça: Bunca, bu kadar.

m. 14-23, 16-73, 21-27, 24-27, 25-54.

mundağ: Bunun gibi.

m. 24-52.

mung: Sıkıntı, mihnet.

m.luğ 10-28.

mūr: Karınca.

m. 10-29, 10-33.

mūr u meleḥ: Karınca ve çekirge.

m. 17-28.

murād: İstek, dilek, arzu.

m.ing 22-19.

murād sür-: İsteği, amacı ve gayesi gerçekleşmek ve devam etmek.

s.sün m. 4-74.

murād tap-: İstemek, isteğine ulaşmak.

t.madı ... m. 15-10.

murādın tap-: Muradına erişmek, dileğine kavuşmak.

t.ar m. 11-6.

murdār it-: Pis olmak, mekruh olmak.

i.er m. 19-10.

Muṣṭafā: Hazreti Muhammet.

M. 2-1.

mu'teber bol-: İtibarlı olmak.

b.dı ... m. 16-80.

muwāfıq: Münasip, uygun.

m. 16-26.

mü: Soru edatı.

m. 11-12, 13-18, 13-22, 14-24, 17-14, 17-16, 19-40, 24-61.

m. dūr 11-19.
mübtelā: Belazede.
m. 10-23.
müdde‘ā: İddia, dava konusu.
m. 17-16.
müferriḥ dur-: Ferahlatıcı.
d.ur m. 11-14.
müflis: İflas eden.
m. 19-17.
müfteḥir: İftihar eden, övünen.
m. 4-11.
müfti: Müftü.
m. 8-22.
müḥr: İşaret, mühür, iz, damga.
m.i 4-4.
mülk: (1) Mal, mülk.
m. 21-1.
(2) Bir hükümdar veya devletin
hüküm ve idâresi altında
bulunan toprakların tamâmı,
memleket.
m. 4-9, 4-67.
mülketim bol-: Mülk olmak.
b.dı ... m. 20-31.
mü’mîn: İman eden, inanan, kalp ile
tasdik, dil ile ikrar eden.
m. 16-72.
mü’mîn ü küffār: İnançlı ve inançsız.
m. 23-19.
münderic: İçeren, kapsayan, ihtiva
eden.
m. 4-20.
münevver bol-: Aydınlanmak,
parlamak.
b.dı m. 25-40.
münfa‘il: Gücenen.
m. 16-84, 22-58.

münteşir: Yayılmış, duyulmuş.
m. 4-12.
mürādāt: İstekler, amaçlar.
m. 4-71.
mürd kıl-: Öldürmek.
ḳ.ur m. 10-62.
mürde-vār: Ölü gibi.
m. 16-14.
mürebbî: Eğiten, terbiye eden kimse,
eğitici.
m. 11-20.
m.si 14-34.
mürüvvet: İnsaniyet, mertlik, yiğitlik.
m. 19-33.
müstağraḳ: Gark olmuş, dalmış.
m. 22-11.
müstaḥsen: Beğenilen, güzel ve
herkesin beğendiği.
m. 4-19.
müstaḳbel: Gelecek.
m. 23-22.
müşk-i nāb: Saf misk.
m. 19-53.
müttehem ḳal-: Töhmets altında
kalmak, zan altında kalmak.
ḳ.dı ... m. 6-2.
N
nā-gehān: Ansızın, birdendire.
n. 16-47.
nā-güzîr: Zorunlu, lâzım; ister istemez.
n. 19-27.
naḥl: Hurma ağacı.
n.ına 25-42.
nāḳa: Dişi deve.
n.24-60.
nā-kām: Maksadına erişememiş;
nasipsiz.

n.dın 10-38.
naqd: Nakit, akçe.
 n. 25-31.
 n.ım 16-74.
 n.ıdın 8-8.
 n.ine 24-72.
naql: Nakil, söz, hikâye.
 n. 13-10.
naşş kıl-: Nakşetmek, resim yapmak, süslemek.
 k.dı n. 4-3.
naşş-bend bol-: Sanatkâr olmak.
 b.dı ... n. 25-5.
nâle: İnilti, feryat.
 n.sini 12-4.
nâmiye: Olma, yerden bitme kuvveti.
 n. 25-9.
nâ-murâd: Muradına erişmemiş, isteği yerine gelmemiş.
 n. 14-16.
nâmûs: Ar, edep, haya.
 n. 18-7.
narh al-: Satılık şeyin devletçe belirlenen bedelini elde etmek.
 a.ur ... n. 17-9.
narı: Öte, ondan öte.
 n. 9-30.
naşib: Kısmete düşen şey, pay, hisse.
 n. 8-24, 19-19.
naşib tap-: Allah'tan kismetine düşeni bulmak.
 t.masın ... n. 8-11.
naşihat: Öğüt, tavsiye.
 n. 8-20.
nâ-ümîd bol-: Ümitsiz olmak.
 b.dı ... n. 10-21.
nâz u na'im: Naz ve nimet.
 n. 9-30.

nazar: Bakma, bakış.
 n.ı 10-53.
nazar it-: Bakmak.
 i.ting n. 16-79.
nazar kıl-: Bakmak.
 k.ur n. 6-15.
nazar sal-: Bakış atmak.
 s.dım n. 6-9.
nazar-ı gayb: Gizli bakış.
 n. 25-39.
nâzûk: İnce, narin.
 n. 16-51.
ne: (1) Nasıl, ne.
 n. 10-71, 12-33, 12-36, 15-15, 17, 15-23, 16-22, 16-86, 17-9, 40, 19-54, 21-34, 22-5, 22-8, 16, 22-22, 22-36, 24-34.
 n. ... n. 19-39, 22-60.
 (2) Ne kadar, oldukça fazla anlamında.
 n. 1-26, 10-12, 21-15.
 (3) Hangi.
 n. 8-17.
 (4) " Hangi şey" anlamında soru zamiri.
 n. 9-42.
nebî: Tanrı buyruğunu kullara bildiren kimse, peygamber.
 n. 20-12.
nebi kıl-: Peygamberlik ihsan etmek.
 k.dı ... n. 1-23.
nedîm: Sohbet arkadaşı, meclislerde birlikte bulunulan, sohbet edilen kimse.
 n.ler 22-2.
nef' tigür-: Fayda vermek.
 t.n. 16-37.
nefâz kıl-: Nüfuz etmek, buyruğunu geçirmek.

nefes: k.sa n. 4-31.
 Soluk.
 n. 4-21, 9-25, 10-73, 16-79.
 n.i 21-21.
 n.idür 10-52.
nefes çık-: Sona ermek, bitmek.
 ç.ti n. 6-1.
nefes-i ür-: Nefes vermek, can olmak.
 ü.sem n. 12-32.
nefir: Feryat, yüksek ses.
 n. 12-30.
nefir ür-: Feryat etmek.
 ü.di n. 25-14.
nefs: Bir kimsenin kendi öz varlığı,
 öz benliği, kişiliği.
 n. 21-41, 24-13, 24-53.
 n.ing 24-51.
 n.ni 24-15, 24-47.
nehīb: Yağmacı, çapulcu.
 n. 21-48.
nehīb bir-: Korku vermek, dehşet
 saçmak.
 b.di n. 10-11.
nehy kıl-: Yasaklamak, engellemek.
 k.dı n. 12-4.
nergis: Nergis çiçeği.
 n. 19-56.
nesīm kıl-: Esinti ortaya çıkarmak.
 k.dı ... n. 6-7.
neşv ü nemā: Yetişip büyüme, sürüp
 çıkma.
 n. 17-15, 25-42.
nevīd ur-: Nale etme, inleme.
 u.dı n. 8-7.
nevmīd: Ümitsiz.
 n.lük 11-25.
nezzāre: Bir şeye bakma; intizar etme.
 Doğrusu "nezzāre"dir.

n. 6-9.
ni: Ne.
 n. 10-70, 11-26, 12-5, 12-17,
 25, 13-28, 14-20, 16-40, 16-53,
 46.
 n. ... n. 16-15, 19-28, 22-7, 22-
 40,22-59.
 n. si 12-16.
ni: Ne soru edatı.
 n. 13-9, 13-10, 14-16, 14-22,
 21-37, 21-38, 21-45, 22-8.
 n.dür 12-33, 12-34, 22-16, 22-
 19, 22-20, 22-36.
ni: Kelimeden önce gelerek
 olumsuzluk bildiren edat.
 n. 2-20, 13-15, 13-23, 13-24.
ni kim: Yani demek istiyorum ki
 (manasında).
 n. 18-21.
niçe: (1) Çok, bir çok, hayli.
 n. 8-3, 8-11, 12-6, 20-33.
 (2) Nice, ne kadar çok.
 n. 11-8, 11-12, 11-29, 16-75,
 29, 17-31, 19-29, 20-35, 20-37,
 3, 21-47, 24-1, 24-10.
 n.din 19-23.
niçe ki: Birbirine farklı düşünce veya
 duygu içeren iki cümleyi
 birbirine "nasıl ki" anlamında
 bağlayan bağlaç.
 n. 2-21.
niçük: Nasıl, ne kadar.
 n. 19-57, 22-49, 22-54.
niçün: Niçin.
 n. 21-35, 21-36.
nidā: Ses, seda.
 n. 6-7.
nidā ur-: Çağırma, seslenmek.
 u.dı n. 3-7.

nidür: Nedir?
n. 17-16.

nige: Niye, nasıl?
n. 16-39.

nigeh-dâr-ı râz: Sırrı gören.
n. 14-34.

nihân: Saklı, gizli.
n. 3-11, 10-57, 11-31, 13-44,

nikim: Bir hükmü tanıklamak için
"nitekim" anlamında cümle
başında kullanılan bağlaç.
n. 3-11.

nîk-zâd: İyi karakterli.
n. 1-11.

nîme: Şey, nesne.
n.8-18.
n.dür 21-11.
n.ge 11-3, 18-41.
n.sindin 16-30.

nini al-: Öldürmek.
a.ıp n. 19-44.

nîş: Zehir, diken, iğne.
n.i 13-44.

nîş ur-: Zehir vurmak, zehirlemek.
u.ma n. 14-9.
u.sa n. 24-25.

nişân bir-: Bir iz ve alamet ile
diğerlerinden ayırmak, seçmek.
b.diler n. 9-14.
b.ür n. 10-58.
b.medi n. 4-67.

nişest kıl-: Oturmak.
k.dı n. 16-4.

noқта-i pergâr: Birliğin sürekli dönen
pergelinin noktası, merkezi.
n. 9-4.

Nûh: Hazret-i Nûh-ı Nâcî
Aleyhisselâm.
N. 2-19.

nûr: Nur, ışık, ziya, aydınlık.
n.1-22,4-14,12-23,16-15, 25-41.

nûr sal-: Işık yaymak, aydınlatmak.
s.dı n. 3-10.

nûş kıl-: İçmek.
k. n. 24-5.

nûş ü nîş: Zehir ve içki.
n. 11-34.

nuţk: Konuşma, söz, kelim.
n.ıda 3-4.

nübüvvet: Nebilik, peygamberlik.
n. 4-14.

nüfûs: Nefisler, ruhlar.
n. 25-37.

nükte: Herkesin anlayamadığı ince
mana, bir söz ve ibareden remiz
ve işaretle sezdirilen şey; iyi
düşünülen dakik manalı zarif
söz, mazmun.
n. 13-10.

nüktesi vü şîve: İnce manalı zarif
sözleri ve edalı davranışı.
n.si 11-9.

O

ocun: Oçun, dünya, alem.
o. 4-73, 19-23.
o.da 25-19.

ogurla-: Hırsızlık yapmak, gizlice
almak.
o.p 19-24.

oğrı bigin: Hırsız gibi.
o. 22-46.

oğul: Cinsiyeti erkek olan evlât.
o.ığa 11-21, 15-40.
o.um 16-37.
o.ungı 12-11.

oğul uşag: Çoluk çocuk.

o. 8-30.

oğşa-: Okşamak, benzemek.

o.mas 23-1.

ok: Yay veya keman denilen kavis şeklinde bükülmüş bir ağaç çubuğa gerili kirişe takılarak uzağa atılan ucu sivri demirli ince ve kısa değneğe verilen addır.

o. 4-27.

ok: Pekiştirme edatı; yine, dahi, derhal, hemen.

o. 15-18.

oğla-: Ok yağdırmak, ok ile vurmak.

o.mağunça 24-46.

ol-: Olmak.

o.mas 17-34.

ol : (1) üçüncü teklik şahıs zamiri

alar 14-32, 23-11.

alardın 18-37, 23-21.

alarga 23-22.

anda 4-1, 9-9, 25-11.

andın 9-30, 16-50, 19-14, 20-16, 21-52.

andağı 20-20.

anğa 1-27, 1-28, 2-20, 8-13, 10-14, 14-14, 14-22, 16-5, 16-42, 16-79, 20-5, 22-15, 24-41.

anı 2-3, 2-4, 8-30, 13-22, 15-4, 15-18, 16-36, 19-12, 20-15, 20-18, 20-20, 22-4.

anınğ 1-16, 1-27, 1-28, 10-49, 16-24, 19-57, 25-3.

ol 2-19, 9-7, 9-8, 10-3, 13-19, 13-21, 14-2, 14-16, 14-28, 17-13, 17-15, 18-42, 19-11, 21-39.

olar 23-2.

(2) işaret zamiri

anga 1-18, 1-25.

anı 1-6, 12-18

(3) işaret sıfatı.

ol 1-8, 1-12, 4-27, 6-5, 6-15, 8-6, 8-8, 8-11, 8-13, 8-16, 8-18, 9-5, 23, 10-9, 10-28, 10-31, 10-34, 37, 10-41, 10-43, 10-57, 12-4, 15, 12-37, 15-3, 15-19, 15-28, 29, 16-41, 16-45, 16-65, 17-24, 21, 18-22, 18-38, 18-43, 19-31, 12, 20-18, 20-19, 20-21, 20-24, 51, 22-39, 22-41, 23-8, 24-40, 47, 24-48, 24-55.

ol-: Olmak.

o.sa 17-34.

oltur-: Oturmak, yerleşmek.

o. 22-16.

Omağ: Bir Türk kabilesi.

O. lık 4-9.

on: Dokuzdan sonra gelen sayının adı.

o. 8-28, 19-6, 19-8.

opra-: Eskimiş, yıpranmış.

o.mağan 19-30.

or-: Biçmek.

o.ar 17-19.

orta: (1) Bir şeyin kenarlarından merkeze doğru yaklaşık olarak aynı uzaklıkta olan yer.

o.dın 1-8.

o.ğa 4-2.

o.sıda 19-38, 20-13.

(2) Bir topluluğun içinde ve arasında olmak.

o.sıda 18-5.

(3) Görünür ve algılanır durum.

o.dadur 17-17.

ortaglık: Şirket.

o. 15-37.

ortak: Ortak, eş.
o. 15-33.
orun tut-: Yer kaplamak, mekân işgal etmek.
t.kan o. 2-10.
ot: Ateş, od.
o.ğa 13-33.
o.ı 4-33.
o.ını 25-57.
otka yak-: Ateş yakmak.
y.ar o. 11-15.
otnı yan-: Ateşi yanmak.
y.ar o. 22-39.
oyun: Oyun.
o. 21-43.
o.dın 21-34.
ozar-: Geçmek, bir durumda öne geçmek anlamında kullanılmıştır.
o.ar 19-48.

Ö

öksü-: Eksilmek.
ö. r 11-12.
ö.k 15-30.
ö.ttiler 15-20.
ö.tseng 17-9.
öl-: Ölmek.
ö.düng 24-3.
ö.gen 18-29.
ö.geysin 22-54.
ö.se 12-38.
ö.ümdür 11-25.
ömr: Ömür, hayat.
‘ö 20-29, 21-11.
‘ö.ğa 21-33.
‘ö.i 16-9.

öp-: Öpmek.
ö.ti 25-47.
ör-: Örmek; yapmak, inşa etmek.
ö.me 13-11.
örtüg: Örtülü, gizli, kapalı.
ö.li 17-8.
örük: Erik.
ö. 19-36.
ösür-: Isırmak, yemek.
ö.gen 19-58.
öt-: Geçmek.
ö. 9-29.
ö.güçi 22-33.
öz: Kendi, kendisi, şahsı, zatı.
ö. 10-4, 10-41, 11-22, 11-23, 38, 13-11, 15-12, 16-30, 16-44, 50, 21-38, 24-16, 24-58, 24-73, 74, 25-50.
ö.din 15-21, 19-24.
ö.i 1-28, 16-60, 16-78, 18-33, 19-40, 23-5, 24-58.
ö.idn 10-22.
ö.ige 19-24.
ö.in 19-45, 24-31.
ö.üng 9-23, 9-25, 15-12, 21-41.
ö.ünge 13-31, 21-38, 21-48, 24-16.
ö.üngni 9-40, 13-7.
öz öz: Kendi kendine.
ö.ünge 22-30.
özge: Başka, başkası, diğer.
ö. 14-7, 15-22, 24-44.
ö.çe 16-8.
ö.ge 15-22.
ö.lere 23-1.
özige bağla-: Kendine bağlamak.
b.dı ö. 24-43.
özini tap-: Kendini bulmak, özünün farkına varmak.

t.tım ö. 6-12.
‘özü kol-: Özür dilemek.
 k.ung ‘ö. 18-44.
‘özü-ḥāḥ bol-: Özür dileyen kimse olmak.
 b.dı ‘ö. 2-6.
özünḡni sal-: Kendini bırakmak.
 s.ma ö. 10-15.
P
pādšāḥ: Padişah, hükümdar.
 p. 4-70.
pādšeh: Padişah, sultan.
 p.i 4-7.
pāk: Temiz, saf.
 p. 16-51, 20-6, 23-20.
pāk bol-: Temiz olmak.
 b.sa p. 20-8.
pamuḡ: Pamuk.
 p.1 16-21.
pāre bol-: Parça parça olmak.
 b.up p. 20-25.
pāy-best kıl-: Ayağını bağla!
 k.p. 24-20.
pāye: Makam, rütbe, derece.
 p.side 24-74.
pençe: Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnakları.
 p. 4-30.
pend: Nasihat, öğüt.
 p. 11-21.
perākende: Dağınık, darmadağınık, perişan.
 p. 13-44, 14-27.
perākende-ḥāl: Dağınık, darmadağınık durum.
 p. 16-34.
perde-dār: Sır saklayıcı.
 p. 15-36.

perīşān: Dağınık, karışık.
 p. 22-6.
pertev: Işık.
 p.i 4-52.
 p.idin 3-10, 25-40.
Perverdigār: Besleyici ve rızıklandırıcı olan Allah.
 P. 8-26.
perverīş kıl-: Beslemek, yetiştirmek.
 k.dı ... p. 22-38.
pes: Sonra.
 p. 21-45.
pesend bol-: Beğenilen, takdir edilen biri olmak.
 b.sun p. 16-27.
peşşe: Sivrisinek.
 p. 4-51.
pest: Alçak, mütevazı.
 p. 4-45, 22-12.
peyveste: Daima, sürekli, her zaman.
 p. 14-28.
pīle: İpek, ipek kozası.
 p.din 16-57.
pīr: Yaşlı, ihtiyar, Allah dostu.
 p.i 14-11, 14-15, 16-1, 22-15, 22-18, 22-29, 22-31, 22-55, 24-67.
pīr-i muḥaḡḡiḡ: Hakikati araştıran pir.
 p. i 16-65.
pīr-i rāḥ: Aşıkların yolunun önderi.
 p. i 14-3.
pişür-: Pişirmek.
 p.sün 20-15.
pīş-āhenk: Kafilenin önünden giden.
 p. 24-7.
pīşe: Sanat, meslek.
 p.leri 23-15.

pişür-: Bir maddeyi ısı etkisiyle belirli bir kullanıma uygun duruma getirmek.

p. diler 20-18.

puhte: Pişkin, kıvama gelmiş, olgun.

p. 16-59.

pul: Pul, akçe.

p.dın 19-13.

purz-nāk: Pürüzlü.

p. 16-52.

pür: Dolu.

p. 12-35.

pür bol-: Dolu olmak.

b.sun p. 25-52.

püş-i pāy ur-: Ayaklar altına almak; fânî dünyaya önem vermemek.

u. dı ... p. 16-86.

R

rağbet it-: Rağbet etmek, ilgi göstermek.

i.er r. 13-6.

rāh bağla-: Yol bağlamak, yol yapmak.

b.dı ... r. 6-5.

rāh-ı rāst: Doğru yol.

r. 10-69.

raḥīm: Bağışlayan, merhamet eden, esirgeyen Allah.

r. 1-4.

raḥīm: Döl yatağı.

r. 22-35.

raḥmet: Merhamet, bağışlama.

r. 23-15.

raht bağla-: Bir yere gitmek üzere eşyalarını toplayıp hazırlık yapmak.

b. ... r. 22-29.

raḳam ur-: Yazmak, yazarak belgelemek.

u.dı r. 3-2, 25-2.

raḳş: Dans.

r. ina 22-11.

rām: İtaat eden, boyun eğen.

r. 4-44.

ramak: Hayatın son anı.

r. 21-49.

ra‘şe: Titreme, titreyiş.

r. 16-13.

rāst: Doğru, eğri olmayan, müstakim.

r. 15-9, 18-12, 20-3, 25-29.

r.lık 15-5, 15-6, 15-40.

rāst kıl-: Tertip etmek, bestelemek.

k. r. 25-21.

rāst-kār: Doğru iş gören, işi doğru olan, doğru adam.

r. 19-35.

rāstlık it-: Doğruluk yapmak.

i. r. 15-8.

rāyı bile: Fikriyle.

r. 24-26.

rāz: Gizlenen şey, sır.

r. 3-3.

rāzı it-: Razı etmek, ikna etmek.

i. r. 24-15.

rāz-ı nühüft: Gizli sır.

r. 25-7.

remz: Gizlice işaret, sembol, ima.

r. 10-42.

r.ide 23-7.

r.ni 23-8.

reng: Renk.

r.idin 19-54.

reşul-i Hudā: Allah'ın Resul'ü, peygamber.

r. 20-6.

revā kör-: Uygun görmek, lâyük görmek.

k.meding r. 8-18.

revān: Hemen, çabucak, acele.
r. 10-31, 16-48, 20-17, 22-13.

revān bol-: Akıp gitmek.
b. r. 16-48.

rez: Üzüm ağacı, asma.
r. 17-31.

rezm: Cenk, muharebe.
r. 4-49.

rīş kıl-: Yaralamak.
k.ma ... r. 11-33, 14-10.

risālet: Resullük, peygamberlik.
r. 1-21.

rīş-ḥend: Bıyık altından gülmek, alaycı
bir şekilde gülmek.
r. 24-40.

riyāset: Reislik, başkanlık, reislik.
r. 12-33.

riyāzet: Riyazet.
r. 24-51.

rīz kıl-: Saçmak.
k.ıp ... r. 25-17.

rızā: Razı olma, razılık, istek,
hoşnutluk.
r. 24-14.

rızā-mend bol-: Razı olmak.
b. r. 15-23.

rızķ: Allah'ın bütün yarattıklarına
verdiği nimet.
r. 21-32, 22-37, 22-44.

rū: Yüz, sima, çehre.
r.sıdın 16-60.

rubāyende bol-: Kapıcı olmak.
b. r. 17-2.

rū-be-rūy: Yüz yüze.
r. 16-5.

rūḥu'l-emīn: Dört büyük melekten biri
olan Cebrail.
r. 22-36.

rūm u çīn: Anadolu, Türkiye; Timur'un
Osmanlı seferine işaret için

kullandığı kelime ve Çin ülkesi,
geçtiği beyitte Timur'un Çin
seferine işaret etmiştir.

R. 10-50.

rumūz: İşaretler, remizler, ince
nükteleler, manası gizli olan
işaretler.

r. 14-61.

rūstehīz: Kıyamet günü.

r. 4-34.

Rūstem: Şeh-nâme'de Zâl'ın dillere
destan kahramanlıklarıyla
anılan oğlu.

R.i 4-24.

rusūl: Peygamberler.

r. 2-1.

rūşen: Aydın, parlak.

r. 16-32.

rūy-i zemīn: Yeryüzü, dünya.

r. 10-49.

rūze: Oruç.

r.ni 20-22.

rūzgār: Devir, zaman.

r. 11-9, 15-18.

S/ Ş/ S

sa'ādet: Mutlu olma, mutlu ve mesut
yaşama, mutluluk, bahtiyarlık.

s. 4-43.

şabāḥ: Sabah.

s. 9-19.

sābit-ḳadem: Kararlı olmak, sabit
fikirli olmak, gelgeç gönüllü
olmamak.

s. 19-2.

sabr u taḥammül: Dayanmak ve
katlanmak.

s. 10-68.

saç-: Saçmak, dağıtmak, yaymak.

s.adur 19-53.

s.ar 19-51.
s.ayın 25-51.
s.ıp 16-20.
saç: Saç.
s. 19-54, 14-27.
s.ı 22-6.
s.ning 19-52.
saçra-: Sıçramak.
s.dı 22-13.
şadā: Ses, avaz.
ş. 3-8, 13-8.
şadef: Sedef.
ş. 13-15.
şaf: Saf, halis, temiz.
ş.iseng 19-26, 20-20.
şafā: Gönül huzuru.
ş. 2-2.
şafā tap-: Rahatlamak.
t.tı ş. 25-41.
şafā-bahş u 'imāret: Neşe veren ve hayır evi.
ş. 22-26.
sağın-: Özlemek, hatırlamak, düşünmek.
s.dıng 24-30.
s.ma 15-22.
şāhib- 'ayāl: Çoluk, çocuk sahibi.
ş. 16-33.
şāhib-kabūl: Söz dinleyen, kabul eden.
ş. 18-6.
sāhib-kerem: İyilik ve bağış sahibi, cömertlik sahibi.
ş. 4-8, 17-30, 18-9.
sahrā: Ova, kır.
s. 13-29.
şahrā-güzār-: Sahrayı geçmek.
s. 21-53.
saht kıl-: Katı ve sert olmak.

k.ma s. 22-30.
saht-rūy: Sert yüzlü.
s. 15-13.
saķat bol-: Sakat olmak.
b.dı s. 18-14.
saķla-: Gizlemek, korumak, muhafaza etmek.
s. 15-6, 15-33, 25-32.
s.ma 24-48.
s.mağa 14-14.
s.maķ 25-36.
s.sa 24-74.
s.sun 14-11.
sal-: (1) Bırakmak, yaymak.
s. 14-6, 16-18.
s.a 22-2.
s.dı 1-20, 3-6, 8-4.
s.dım 16-40.
s.ğıl 9-41.
s.ıp 24-25.
s.masa 24-73.
(2) Bırakmak, göndermek.
s.ur 15-32.
sāl u māh: Sene ve ay.
s. 4-69.
sālik: Mürid.
s. 24-63.
salţanat: Hükümdarlık, sultanlık, hakimiyet, güç.
s. 21-4.
samanlık bile: Samanlık ile.
s. 24-20.
şanduk: Sandık.
ş. 16-67.
şanem: Put gibi güzel olan sevgili.
ş.ler 19-55.
sānga: Sen, ikinci tekil şahıs zamiri.
s. 10-72, 22-43.

sap sarı: Sarı.

s. 22-6.

sār-bān: Deve kervancısı.

s. 24-7.

şarf kıl-: Harcamak.

ķ.ıp. ş. 16-9.

ķ.ş. 19-25.

ķ.ding ... ş.21-43.

şarfa it-: Fayda etmek.

i.er ş. 14-24.

sarı: -e doğru (edat).

s. 15-12.

sarkūt: Artık, cūra.

s.ung 17-28.

şarrāf: Bir şeyden iyi anlayan, o şeyin ehli olan kimse.

ş. 3-3, 19-25.

sat-: Bir malı veya mülkü para karşılığı elden çıkarmak.

s.ar 13-10.

s.ķay 15-18.

s.a 13-12.

s.sang 15-17.

s.tı 16-64.

satġuġı bol-: Satıcı olmak.

b.ma ... s. 15-25.

satıķçı: Satıcı.

s. 16-66.

şavāmi': İbadet yerleri.

ş.ġa. 16-73.

savuġ: Soğuk.

s. 22-25, 22-40.

savur-: Bir yerden başka bir yere sürüklemek, savurmak.

s.dı 21-22.

sa'y: Çalışmak, çabalamak.

s. 16-74.

s.i 10-32.

sa'y itegini tut-: Var gücüyle gayret etmek, gayreti elden bırakmamak.

t.uban ... s. 10-5.

sa'y kıl-: Çalışmak, çaba sarf etmek.

ķ.ıp s. 9-31, 16-35.

sāye: Gölge, himaye, gözetme.

s. 4-10.

s.side 4-51.

sa'yi bir-: Gayret etmek, çaba göstermek.

b.gey ... s. 10-16.

saypaġuġı: Daġıtıcı, saçıcı.

s.ġa 25-56.

şayrafı: Sarraf.

ş. 17-18.

sāz: Çalgı aleti.

s. 25-22.

sebeb: Neden, gerekçe.

s. 8-17.

s.din 12-5.

sefer: Yolculuk, seyahat.

s. 9-34.

sefer kıl-: Yolculuk yapmak.

ķ. s. 9-27.

seġāvet: Cömertlik, el açıklığı.

s. 19-7.

s.tin 19-1.

seġī: Cömert.

s.dür 19-3.

s.lerning 19-4.

selām kıl-: Selam vermek.

ķ.dı s. 22-17.

sellemehu'llāhu: "Allah onu korusun" anlamında dua.

s. 10-61.
semāvāt: Gökler, gök yüzü.
s. 4-44.
semender: Ateşte yaşadığına inanılan hayali bir kuş.
s. 13-33.
semiz: Semiz, kuvvetli.
s. 24-48.
sen: İkinci tekil şahıs zamiri.
s.ing 22-42, 24-54.
s.nga 8-10, 13-5, 14-13, 15-2, 15-18, 16-36, 18-9, 24-40, 24-42, 25-34.
ser-be-ser: Baştan başa.
s. 16-69.
ser-çeşme: Pınar, kaynak.
s.sine 25-9.
ser-firāz: Başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerinden üstün olan.
s. 4-41.
ser-māye: Servet, varlık.
s.din 15-20.
serv: Servi.
s. 19-35.
server: Bir topluluğun en ileri geleni, başkan, reis.
s.idür 2-1.
ser-zeniş: Başa kakma, sitem.
s. 13-24.
ser-zeniş kıl-: Sitem etmek; yakınmak.
k.ur ... s. 22-53.
sevāb: Allah (c.c.) tarafından mükafatlandırılacak doğruluk ve iyilik karşılığı. Allah'ın (c.c.) rızasını kazanmaya mahsus iyi amel ve hayırlı işler.
s. 8-27.
sevdā: Ticaret.
s. 11-1, 16-6.

s.da 17-26.
seyir: Bakma, izleme, temâşâ.
s.din 9-35.
seyl: Sel.
s. 20-36.
seyr it-: Gezmek, gezinmek, temaşa etmek.
i.e s. 16-2.
seyr ü sebāt: Gezme ve yerinde durma.
s. 4-66.
seyr ü sülük: İlâhî hakikatlere ulaşmak için bir rehberin öncülüğünde çıkılan mânevî yolculuk.
s. 6-14, 9-33.
seyr ü sülük eyle-: İlâhî hakikatlere ulaşmak için bir rehberin öncülüğünde mânevî yolculuğa çıkmak.
e.mege ... s. 24-68.
seyyid: Efendi, bey; ağa; ileri gelen, baş, başkan.
s. 8-21.
seyyid ü müfti: Efendi, baş, ağa ve müftü.
s. 8-12.
sezā-vār: Münasib, uygun, layık, şayan.
s. 9-3, 19-31, 25-31.
sezā-vār it-: Uygun görmek.
i.ip s. 12-8.
şıdk: Doğruluk, sadıklık, içten bağlılık, samimiyet.
ş. 2-2.
ş. dın 15-16.
şıdk u şafā: Doğruluk ve saflık.
ş. 23-15.
şifāt: Bir ismi nicelik ve nitelik bakımından belirleyen kelime.
ş. 4-10, 22-59, 23-26.
sın-: Kırılmak.
s.sa 11-8, 11-12, 11-14.

- sıra:** Sıra.
s. 18-28.
- sırr:** Bilinmesi, duyulması, açığa vurulması istenmeyen, gizli tutulan şey, gizli husus.
s. 18-14.
s.ıng 4-13.
s.ı 22-10, 23-7.
- sifte:** Kalın, sağlam dokunmuş elbise.
s.ligi 16-82.
- sikke:** Akça üzerine darp olunan nakış.
s. 4-41.
s.sini 4-3.
- silsile:** Zincir.
s. 22-48.
- sīm:** Gümüş.
s. 8-3, 11-12.
- simiz:** Yağlı, etli.
s.i 24-49.
s.rek 18-13.
- sīmurğ:** Anka kuşu, Kafdağında yaşadığına inanılan efsanevî kuş.
s. 4-28.
- sin:** Sen, ikinci tekil şahıs zamiri.
s. 6-13, 8-17, 9-7, 9-9, 9-12, 19-12, 19-14, 9-22, 9-24, 9-37, 9-38, 9-39, 21-32, 22-20, 22-36, 22-53, 54, 24-6, 24-22, 24-63, 25-32, 33.
s.de 9-14.
s.dedür 9-23.
s.din 22-43, 25-35, 25-37.
s.i 12-7, 16-40, 16-76, 16-79, 30, 21-45.
s.ing 21-42.
s.ingdür 25-31.
- sīne:** Göğüs, bağır, yürek.
s.de 11-1.
- singür-:** Sindirmek.
s.gey 13-32.
- sipeh-ḥāl:** Asker kıyafetli.
s. 22-45.
- sīret:** Bir kimsenin ahlâkı, seciyesi, karakteri, dışa akseden davranışı.
s.i 4-19.
- sirke:** Sirke.
s.ge 15-26.
- sitem kıl-:** Eziyet, zulüm etmek.
k. ma ... s. 13-41.
- sitiz it-:** Kavga etmek, çekişmek.
i.gey s. 11-29.
- siv-:** Sevmek, aşık olmak.
s.gen 12-17.
s.üp 12-9.
s.güçi 13-27.
- siyaset:** Siyaset.
s. 12-34.
- siz:** Siz, ikinci çoğul şahıs zamiri.
s.ing 10-66.
- soñgra:** Sonra.
s. 21-18.
- song:** Song.
s.ı 13-42
s.ıda 21-20.
- sor-:** Sormak, soru yöneltmek bilgi istemek, sual etmek.
s. 19-42.
s.dı 22-19.
s.dılar 18-32.
s.gıl 12-34.
- söndür-:** Söndürmek, etkisini azaltmak.
s.mengiz 25-57.
- söz:** Bir düşüncüyü eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi.

- s. 3-3, 3-5, 4-3, 8-17, 16-15, 18-12, 20-11, 22-51.
- s.de 6-11, 25-25.
- s.ge 3-2.
- s.i 23-6.
- s.ine 16-29.
- s.ide 4-54.
- s.üm 10-66.
- s.üng 16-55.
- sözge kit-:** Konuşmak, anlatmak.
- k.ür s. 24-4.
- sözle-:** Söylemek, açıklamak.
- s.di 14-19, 18-11, 18-38.
- s.ding 8-17.
- su:** Su.
- s.15-26, 20-20, 20-21, 20-32, 37.
- s.da 20-39.
- s.dın 13-29.
- s.ğa 13-33.
- s.yın 20-23.
- su vü ibrik:** Su ve ibrik.
- s. 22-8.
- şubh u seher:** Sabah ve seher vakitleri.
- ş. 18-23.
- şubh ür-:** Sabah olmak, gün aydınlanmak.
- ü.di ş. 6-1.
- şubh-hız:** Sabah erken kalkan.
- ş. 17-2.
- süd:** Kazanç, yarar.
- s. 11-28, 13-30, 15-22, 17-2, 17-5, 17-25.
- s.nı 15-20, 17-26.
- süd-mend:** Yararlı, kârlı.
- s. 10-60, 25-26.
- sufra:** Sofra.
- s. 25-58.
- şuğrâ:** İnsanın dışındaki varlık.
- ş. 9-21.
- şulh it-:** Barışmak.
- i.ip ş. 23-18.
- sultân:** Padişah, hükümdar.
- s. 20-28.
- s.ı 4-5, 19-41.
- sun-:** Vermek, uzatmak, takdim etmek.
- s.dı 10-46.
- süfliyât:** Değersiz, maddî varlıklar, maddî dünya.
- s. 4-60.
- Süleymân:** Hz. Süleyman.
- S. 19-41, 19-42.
- S. ğa 20-2.
- Süleymân-ı nebî:** Hz. Süleyman.
- S. 20-22.
- sülûk:** Tarikat, tekke yolu.
- s. 24-64.
- sünbül-i ter:** Taze sümbül, sevgilinin saçları.
- s. 19-53.
- süngek:** Kemik.
- s. 24-17.
- s.ing 22-47.
- sür-:** Kovmak, uzaklaştırmak.
- s.mengiz 25-58.
- s.üp 22-16.
- s.üng 18-41.
- sûret:** Şekil, biçim.
- s. 4-15.
- s.i 23-4.
- sürme:** Göze çekilen maruf siyah madde.
- s.din 19-56.
- sürme kıl-:** Sürme haline getirmek, göze çekilen sürme tozu haline getirme.

ķ.ur s. 14-5.
ķ.urlar s. 23-12.
sürüd: Şarkı, türkü.
s.ını 25-23.
sürüg: Sürü.
s. 16-37.
süst: Kör.
s. 16-21.
süstay-: Körleşmek.
s.dı 10-36.
suvāl kıl-: Soru sormak, irdelemek.
ķ.dı s. 16-62.
Ş
şād: Sevinçli, mutlu.
ş. 21-21.
şād bol-: Sevinçli, ferahlı ve mutlu olmak.
b.sun ... ş. 4-73.
şafaķ: Güneş gurup ettikten sonra ufukta kalan kızıl aydınlık, alaca karanlık.
ş. 6-2.
şāh: Padişah, hükümdar, sevgili.
ş. 4-67, 22-4, 22-13, 22-17, 22-23, 22-57, 25-2.
ş.ğa 22-51.
şāh kıl-: Şah, hükümdar olmasını sağlamak.
ķ.dı ş. 2-4.
şāh u gedā: Padişah ve dilenci.
ş. 21-12.
şāh-ı vilāyet: Velilerin şahı, sultanı, Hz. Ali
ş. 4-13.
şām: Akşam, gecenin başlangıcı.
ş. 6-1, 14-36.
şām u seher: Akşam ve sabah.
ş. 21-31.
şān: Şöhret, ün.
ş.ıdadur 9-34.

şart: Şart, koşul.
ş.ı 22-14.
şāh u şehen-şāh: Şahlar şahı, padişahlar padişahı.
ş. 4-40.
şeb-gīr: Sabah vakti.
ş. 24-8.
şebihūn: Gece baskını.
ş. 21-24.
şeb-nem: Çiğ, rutubet, gece nemi.
ş.ni 13-17.
şefī: Şefaāt eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden kimse, şefaātçi.
ş. 2-7.
şeh: Sultan, padişah.
ş.i 4-4, 4-8.
şehādet: Gözle görülen şeyler, varlıklar, dünya.
ş.ķa 3-8.
şeh-i ‘ālī-nejād: Yüce soylu padişah.
ş. 14-15.
şehr: Şehir, kent.
ş. 8-2, 22-26.
şehr-bend: Şehre tutsak, mahpus.
ş. 22-45.
şehr-yār: Büyük padişāh, hükümdar, sultan.
ş. 20-33, 25-33, 25-50.
şehvet-perest: Şehvet düşkünü.
ş. 24-19.
şem-i şām: Akşamı aydınlatan mum.
ş. 11-17.
şeni: Kötü, fena, ayıp.
ş. 2-8.
şer: Allah'ın emri doğrultusunda dini inançlara göre belirlenmiş kurallar, şeriat, kanun.
ş. 2-11, 15-3.
şerbet: Tatlı içecek.
ş. 17-29.

ş.i 23-3.
şeref: Manevî yükseklik, ululuk.
 ş. 9-1, 13-16.
şerî'at: Peygamberler aracılığıyla Allah tarafından konulan kanunlar.
 ş.nı 4-18.
şerîk: Ortak, benzer.
 ş. 1-27.
şerîk kıl-: Ortak etmek, bir şeyi paylaşmaya razı olmak, katılmaya onay vermek.
 k. dıng ... ş. 12-11.
şest: Okçuların sağ ellerinin başparmağına taktıkları, kirişin titremesini önleyen ve okun hedefi bulacak şekilde düz gitmesini sağlayan yüzük.
 ş.idin 4-27.
şevk: Aşırı heves, aşırı arzu.
 ş. 3-6.
Şeyh Nizâmî: Genceli Şeyh Nizâmî.
 ş. 25-44, 25-45.
şidurğu: Çıturgu dedikleri saz.
 ş.nı 25-22.
şikest: Kırık, kırılmış.
 ş. 4-46, 10-13, 10-20.
şikîb kıl-: Sabretmek, tahammül etmek.
 k. dıng ş. 10-12.
şire: Üzüm vesaireden sıkılıp çıkarılan su.
 ş.side 4-22.
şişe: Camdan yapılmış, ağzı dar uzunca kap.
 ş. 11-8, 13-17.
 ş.ni 9-41.
şitâb kıl-: Acele etmek.
 k.dı ş. 22-4.
şive: Cılve, edâ, naz.
 ş.leri 23-16.
 ş.si 10-61.
şöhret: Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, şan, nam.

ş.i 1-15.
 ş.im 22-23.
şu'bede: El çabukluğu, hokkabazlık.
 ş.ler 11-31, 24-39.
şükr: Allah'a duyulan minneti dile getirme.
 ş. 2-22.
şu'le: Alev, ateş alevi.
 ş.si 4-33.
şu'le ur-: Bir yere ışık veya alev vermek, ateşle bir şeyi tutuşturmak.
 u.up ş. 3-10.
şum: Uğursuz, şom.
 ş. 19-48.
T/
tâ: Değın, dek, kadar.
 t. 8-23, 11-16, 11-35, 13-32, 16-11, 16-36, 19-54, 22-49, 24-27.
tâ ki: Tâ, değın, dek, kadar, -e kadar.
 t. 4-69, 10-19.
ta'alluk: İlgisi olma, ait olma.
 t. 14-22.
tâ'at: Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibadet.
 t. 22-27.
tab': Tabiat, yaratılış || şair tabiatlı || ince görüşlü.
 t. 'ga 25-26.
taban: Ayak tabanı.
 t. 14-25.
 t.ing 14-6.
tâc: Önemli bir mevki göstergesi olarak başta tasavvur edilen kisve.
 t.ı 1-21, 9-1.
tâc-bahş: Taç bağışlayan, veren.
 t. 4-4.
tâc-ı hilâfet: Halifelik makamı.

t. 14-27.

tāc-ver-i bī-sipāh: Silahsız ve askersiz hükümdar.
t. 14-4.

tağayyūr: Değişme, başkalaşma.
t. 22-31.

tağnamū: Yolculuk edin kazanırsınız, oruç tutun sağlıklı olursunuz, gaza edin zenginleşirsiniz.
t. 9-34.

taḥḳīk bol: Hakikatini araştırmak.
t.updur 10-71.

taht: Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk, hükümdarlık makâmı, hükümdarlık.
t. 4-38, 14-4, 20-30.

tāht u bāht: Saltanat ve talih.
t. 24-72.

tahta: Yontulup biçilmiş ağaç parçası.
t. 20-30.

taht-geh: Taht yeri, payitaht.
t.im 14-31.

taht-ı hilāfet: Hilafet tahtı, halifelik tahtı.
t.ka 9-3.

taht-ı risālet: Peygamberlik tahtı.
t. ka 12-8.

taḳı: (1) -da, -de.
t. 6-13, 17-3.
(2) Bile.
t. 12-38, 19-14.

taḳvī vü tā'at: Takva ve ibadet.
t. 24-11.

ṭalāk kıl-: Boşamak.
k.ıptur ṭ. 14-21.

talaşkuçı: Yağmalayıcı, talayıcı.
t. 10-54.

ṭaleb: İsteme, istek, dileme.
ṭ.ing 10-16.

ṭaleb üstide bol: Talep etmek, istemek.
b. ... t. 10-15.

ṭaleb-kār: İstekli.
t. 13-1, 21-7.
ṭ.lar 10-64.

tam: Duvar.
t. 10-27, 10-40.
t. ga 10-31, 10-34.
t. dın 10-37.

tam bol-: Taş olmak.
b.dı t. 20-35.

ta'm u reng: Lezzet ve renk.
t. 17-13.

ṭama': Aç gözlülük, doymazlık.
ṭ. 21-36.

tama' it-: Açgözlülük etmek, büyük bir arzu ve hırs ile istemek, hırslanmak.
i.sem t. 22-43.

ṭama' kıl-: Açgözlülük etmek.
k.dı ṭ. 17-5.

tamām (1): Tam olarak, noksansız olarak.
t. 20-1, 25-55.
(2) Tamamen, bütünüyle, baştan başa.
t. 9-41, 10-9, 18-22, 20-36.

tamām kıl-: Tamamlamak, bitirmek.
k.dı t. 22-18.

ṭāmāt: Manasız ve uygunsuz söz.
ṭ. 23-21.

tamuğ: Cehennem.
t.ı 19-21.

tanı-: Tanımak, bilmek.

- t.r 12-26, 21-40.
t.sin 9-40.
t.sun 12-25.
- ṭāñla-:** Seçmek, tercih etmek.
ṭ.dı 24-44.
- ṭāng:** Tan vakti, şafak.
t. 18-40, 19-23.
- ṭāngsuḫ:** Acayip, tuhaf, nadide.
t. 4-2.
- ṭap-:** Bulmak.
t.ar 14-8, 19-8.
t.ar sin 19-19.
t.ayın 16-28.
t.ıp 16-8.
t.mağay sin 16-70.
t.mas 9-23.
t.mayın 8-8.
t.sa 8-23, 8-26, 19-14.
t.sang 17-3.
t.tı 10-13.
- ṭapın-:** Kulluk etmek, tapmak.
t.sun 12-9.
- ṭapla-:** Kabul etmek, razı olmak.
t.dı 16-62.
- ṭapşur-:** Teslim etmek.
t. 14-14.
- tār u pūd:** Atkı, çözgü.
t. 9-11.
- ṭarab:** Sevinmekten gelen coşkunluk, sevinç.
t. 3-6.
- tārāc-ı ḥazān:** Sonbaharın yağması.
t. 17-31.
- tarı-:** Ekin ekmek.
t.ıp a. 17-19.
- ṭarīkat:** Allah'a ulaşmak amacıyla tutulan yol.
ṭ. 4-18.
- tart-:** Ölçmek.
t.sa 4-23.
- taş:** Taş.
t.ı 14-31.
t.nı 23-10.
- taş bağır:** Katı, merhametsiz gönül.
t. 22-52.
- taş yağ-:** Büyük felaket ve belalara maruz bırakmak.
y.sa t. 13-14.
- taşkı:** Dışarıdaki.
t. 12-33, 12-35.
- taşla-:** Taş atmak, taşlamak.
ṭ. 20-24.
- ṭavḫ:** Boyna takılan takı, gerdanlık.
ṭ. 3-6.
- ṭavr:** Davranış, tarz.
ṭ.ığa 23-2.
ṭ.um 25-25.
- ṭay kıl-:** Üzerinden geçmek, aşmak.
k.ıban ṭ. 23-20.
- ṭāyife:** Kavim, kabile, topluluk.
ṭ. 2-9.
ṭ.din 8-16.
- tāze bol-:** Taze ve temiz olmak, yenilenmek.
b.ur t. 11-16.
- Te 'ālā:** "Yüksek olsun!" manasına gelen bir söz olup Allah adıyla birlikte kullanılır: Allahü-teala ve tekaddes.
T. 20-1.
- tebessüm kıl-:** Gülümsemek, hafifçe gülmek.

ķ.ıban t. 22-55.
tecellî: Görünme, belirme, bir şeyin açıkça görünmesi.
t.si 14-33.
tecribe: Tecrübe, deneme, sınaama.
t. 15-39.
t.dür 11-20.
t.siz 11-19.
tedbîr ķıl-: Tedbir almak.
ķ.ur t. 24-34.
tefâvüt: Farklılık, farklı olma.
t.ķa 17-12.
teferrüc ķıl-: Gezıp dolaşmak.
ķ.a t. 22-1.
tehî ķal-: (Eli) boş kaldı.
ķ.dı t. 21-44.
tek: Gibi.
t. 16-82, 21-56.
tekbîr: Allahuekber demek.
t. 25-60.
tekrâr ķıl-: Tekrar etmek, tekrarlamak.
ķ. ... t. 21-50.
tekye-gâh ķıl-: Mesnet, dayanma yeri hâline getirmek.
ķ.ıp t. 2-5.
telh it-: Acılaştırmak, tadını kaçırma.
i.e b. 13-22.
temîz ķıl-: Temiz tutmak, kirletmemek, saflığını korumak.
ķ.ğıl t. 24-47.
ten: Beden, cisim, gövde, vücut.
t. 23-20, 24-59.
t.ğa 19-28.
teng: Denk, eşit.
t. 16-64.
teng-dest: Fakir, yoksul.
t. 16-3.

terâzû: Doğruca tartıp kıymetlendiren tartı.
t.nı 15-5.
terâzû vü seng: Terazı ve taş.
t. 17-14.
terbiyet: Terbiye; istenilen şekilde yetişmesini sağlamak için gerekli bilgi ve nitelikleri kazandırma, eğitme.
t.i 4-56.
teşne: Susamış, aşık.
t. iseng 24-5.
teşne-şifat: Çok istekli olmak.
t. 25-15.
tevân-ger: Zengin.
t. 15-29.
tevellâ: Birisini dost edinme, dönme, yönelme.
t.sı 4-16.
tevfîķ: Allah'ın yardımı.
t. 25-12.
tezvîr: Yalan söyleme, hile etme.
t. 15-16.
ti-: Demek, söylemek.
t.di 18-19.
ticâret: Ticaret, alışveriş.
t. 16-9.
tig-: Değmek.
t.se 11-13, 16-39.
tigre: Çevre; etraf; civar; dört taraf.
t.side 10-26.
tik: Gibi (benzetme edatı).
t.13-7,14-40,15-11,19-35,19-57.
tiken: Diken.
t. 14-9.
til: (1) Dil, lehçe, şive, ağız, konuşma şekli.
t.ge 1-7.
t.i 3-2, 20-26.
t.in 12-24.

(2) Dil, konuşma organı.
t. 1-9, 24-4.
t. ni 1-8.
til-: Dilimlemek, parçalara ayırmak.
t. 1-8.
tilni tüzüklükke aç-: Doğru konuşmak.
t. 17-21.
til tigüre başla-: Söz dokundurmaya başlamak.
b.dı ... t. 18-16.
tile-: Dilemek, istemek, arzu etmek.
t.di 18-36.
t.gindin 10-9.
t.mes 12-20.
t.r 12-18, 19-11, 19-49.
t.rse 1-26.
t.se 24-21, 25-51.
t.seng 16-69.
t.y 21-32.
tiley yan-: Dileği kabul olunmamak, isteği geri çevrilmek.
y.dı t. 8-6.
tiling bağla-: Sesini kesmek, susmak.
b.ğıl t. 18-19.
tilmür-: Ümit ve özlemle bakmak.
t.edür 16-38.
tım: Büyük kervansaray.
t.16-4.
Timur Big: Timurluların kurucusu ve en büyük hükümdarı.
T. 10-1.
tın-: Dinmek, dinlenmek, huzur bulmak.
t.dı 10-49.
t.dılar 24-46.
tınç: Rahat, huzurlu.
t. 21-23.

tıngla-: Dinlemek.
t.may 6-12.
tırman-: Bütün gücünü kullanarak yüksek bir yere çıkmak.
t.a 10-40.
t.ıp 10-34.
tırnaq: Tırnak.
t. (ğ)ı 10-36.
tıngiz: Deniz.
t. 19-38, 20-31.
t.din 16-63.
Tıngri: Tanrı, Allah, Huda.
T. 1-5, 1-6, 1-7, 1-9, 1-12, 10-7, 15-4, 15-23, 15-9, 20-1.
T.din 10-18, 12-15, 25-38.
T.ge 10-70, 16-40.
T.ni 15-8.
tıngse-: Denkleştirmek, eşitlemek.
t.r 17-10.
tipre-: Kımıldamak, hareket etmek.
t.n 13-2, 21-49.
t.geli 21-25.
t.megenning 24-58.
tire bol-: Kararmak, bulanmak.
b.up t. 22-52.
tire-hāk: Kara toprak.
t. 20-7.
tire-kil: Bulanık, kara, karanlık.
t. 20-14.
tireng: Derin, aşırı.
t. 16-63.
tirik: Canlı, diri.
t. 12-12.
tiriklik: Dirilik, hayatta bulunma.
t.ni 21-43, 22-30.
tiril-: Dirilmek, canlanmak.
t. 24-3.

tiş:	Diş. t.i 10-36.	ton:	Elbise, giysi t.ğa 16-23. t.ı 24-36. t.ıdur 19-30.
tiş-:	Deşmek, delmek. t.er 23-10.	ton bol-:	Elbise olmak. b.sa t. 19-29.
tīşe:	Keser, nacak . t. 15-12, 17-22.	toprak:	Toprak. t.ıdın 20-8. t.nı 10-62.
titikrek bol-:	Uyanık, mahir, zeki, güçlü olmak. b.ur t. 11-7.	toy-:	Doymak, yemek ihtiyacını karşılama. t. 24-18. t.ar 19-58. t.madı 21-28.
titre-:	Titremek. t.t 23-11.	toz:	İnce un halinde toprak, zerre. t. 10-28. t.ı 10-65.
tive:	Deve. t. 18-28, 18-37, 18-43. t.din 18-29. t.lerinde 18-13. t.ning 18-38. t.sining 18-42.	tök-:	Dökmek. t-er 17-30, 17-32. t.ti 24-29.
tīz:	Çabuk, hızlı. t. 4-33.	töngül-:	Ümit kesmek, vazgeçmek. t. 19-14. t.gen 10-12. t.medi 10-33.
tofrağ:	Toprak. t.in 15-34.	tört:	Dört, sayı. t. 4-5, 4-65.
toğrı:	Dosdoğru, gerçek, hakikat. t. 15-7.	tufân:	Her tarafı istilâ edecek şiddetli yağmur, su, sel, tûfân-ı Nuh. t.dın 2-20.
toқта-:	Durmak, sakinleşmek. t.mayın 21-26.	tul:	Dul. t. 16-33.
toқu-:	Dokumak, işlemek. t.ğan 16-22.	tulb-keş:	Topluluk, grup öncüsü. t. 19-32.
toқul-:	Dokumak. t.ğan 16-59.	tur-:	Durmak, beklemek. t.a 19-29. t.ur 24-18, 13-43.
tol-:	Dolmak, dolup taşmak. t.madı 21-28.		
tola:	Dolu. t. 18-30.		
тoldur-:	Doldurmak. t.dılar 20-20.		
tolun ay:	Dolunay. t. 9-39.		

t.dı 22-14.
tuş bol-: Yönelmek.
b.ur t. 10-53.
tut-: (1) Tutmak.
t. 17-27, 24-46
t.ar 10-55.
t.ğay 24-38.
t.tı 25-18.
(2) Donamak, doldurmak.
t.tılar 15-19.
(3) Denetimi ve yetkisi altına almak.
t.tı 10-47.
(4) Bir yerde kalmasını sağlamak.
t. 17-26.
(5) Sunmak
t.ma 14-7.
tūti: Papağan.
t.si 22-56.
tutuq: Örtü.
t.ı. 3-5, 13-20.
tüb: Dip, temel.
t.ide 10-27, 20-32, 20-37, 22-9.
t.imdin 20-36 .
tük: Tüy, kıl.
t.i 18-29.
tüken-: Bitmek, sona ermek, kalmamak.
t.di 20-29, 21-44.
t.mes 12-6, 25-54.
tükrek: Tükrük.
t. 16-20.
tüküz: Tam, mükemmel.
t. 4-15, 15-6.
tümen: On bin.

t. 21-27.
tün: Gece.
t.i 4-50
tünd: Sert, şiddetli, haşin.
t. 10-35.
tünd-bād: Sert esen rüzgâr, kasırga.
t. 21-22.
türbet: Türbe.
t.im 20-32.
t.ine 18-4, 18-11.
türk: Türk.
T. 25-19, 25-23.
Türk-âne: Türk işi, Türk tarzı.
T. 25-20.
türlü: Türlü, çeşitli.
t. 16-65.
türlüg: Türlü, çeşit çeşit.
t.g 16-43.
tüş-: Düşmek, inmek, yüksekten veya yukarıdan aşağıya doğru gelmek.
t.e 10-39.
t.gey 4-34, 4-36.
t.mek 22-22.
t.se 17-22.
t.ti 10-37.
t.tiler 18-4.
t.üp 21-56.
tüş: Düş, rüya.
t.ümüzge 18-34.
tüşe: Azık, ölmeyecek kadar yenecek şey.
t.i 22-28.
t.sin 14-17.
tüy: Tüy, kıl.
t.ingdür 9-39.

tüz-: Düzmek, düzenlemek.	u.4-34, 4-70, 9-36, 10-18,16-75,
t. 4-16, 15-5, 24-14, 25-22, 25-23.	25-20, 13-3, 22-23.
t.di 4-18, 20-3.	u.tın 13-3.
t.er 15-3.	‘ulūm: İlimler, bilgiler.
tüz: Düz.	‘u. 4-62.
t. 17-22.	ulus: Millet, halk.
tüz bol-: Düz olmak.	u.4-5, 4-74, 10-50, 19-41, 19-42.
b.uban t. 17-21.	u.ning 1-25.
tüzük: Düzen, intizam, tertip.	u.tın 17-7.
t. 25-23.	‘ulviyāt: Yükseklikler, yücelikler, ulvi şeyler.
U/ ‘U	‘u . 4-59.
u: "ve" bağlacı.	un: Buğdayın toz hali.
u. 1-4, 2-2, 3-6, 3-8, 4-10, 4-40, 43, 6-10, 9-12, 9-37, 9-38, 11-14, 12-4, 12-26, 13-8, 15-30, 16-15, 16-51, 16-78, 17-32, 19-17, 19-35, 19-39, 19-43, 21-8, 21-50, 22-11, 23-6, 23-16, 24-66, 25-37, 25-38,25-41, 25-46, 25-55.	u.ğa 15-26.
uç-: Uçmak, havaya kalkıp gitmek, tayeran etmek.	unut kıl-: Unutma.
u.ar 10-54.	k.ma ... u. 17-25.
u.tı 22-56.	ur-: Vurmak, çarpmak.
uç: Uç.	u.madı 21-24, 21-29.
u.idın 6-10.	‘urūc: Yukarı çıkma, yükselme, ağma.
uçuz: Ucuz, değerinin altında.	‘u. 10-2.
u. 15-25.	uruğ: Tohum.
uğrın: Gizli, gizlice.	u.ın 11-1.
u.n 15-38.	‘uryān: Çıplak.
‘uqāb: Kartal, kartal burcu.	‘u. 23-5.
‘u. 4-29.	uş: İşte.
ulağ: At, beygir.	u. 14-26.
u. 24-52.	uşağ: Çocuk.
ulağ: At, beygir.	u.ım 16-37.
u. 24-55.	uşal: O şey, o kimse.
Uluğ / k: Ulu, büyük, yüce.	u. 9-35, 10-40, 16-11.
	uşal-: Kırılmak, unufak olmak.
	u.sun 9-41.
	uşbu: Bu, işte bu, işaret zamiri.
	u. 9-20,9-34, 10-33, 10-66, 14-25,18-33, 20-39, 21-24, 21-31.
	uşol: O şey, o kimse.

u. 10-42, 16-64, 19-56, 20-34.

uy: Sığır.

u. 24-21.

uyan-: Uyanmak.

u. 24-1.

uyatlıg: Terbiyeli, edepli.

u. 10-65.

uyu-: Uyumak, uyku halini almak.

u.dı 21-23.

uza-: Bir meseleyi gereğinden fazla dillendirmek.

u.r 15-7.

uzat-: (1) Konuşmayı, tartışmayı sürdürmek.

u.ma 16-55.

(2) Uzatmak, göndermek.

u.ğın 16-39.

uzun: İki uç arasında fazla uzaklık olan.

u. 17-27.

Ü

ü:"ve" bağlacı.

ü. 1-2, 1-17, 1-19, 1-27, 2-4, 2-11, 4-15, 4-16, 4-19, 4-42, 9-21, 9-22, 9-24, 9-29, 9-37, 9-39, 10-50, 20, 12-21, 13-4, 13-24, 14-6, 10, 14-32, 14-40, 15-24, 15-31, 36, 16-21, 16-25, 16-33, 16-34, 82, 18-36, 19-6, 17-14, 19-17, 36, 19-43, 21-6, 21-46, 22-8, 21, 22-22, 22-37, 22-48, 22-59, 5, 23-15, 23-16, 23-17, 23-21, 9, 24-36, 24-62.

üçün: İçin edatı.

ü. 2-6, 2-11, 10-27, 14-23, 15-27, 18-43, 19-11, 19-50, 21-7, 21-45, 22-27, 24-65, 24-67.

ümîd kis-: Vazgeçmek.

k.ti ü. 10-9.

k.di ... ü. 16-30.

ümîd tut-: Birine veya bir şeye ümit bağlamak.

t.arsin ü. 21-34.

ümîd üstide bol-: Ümitli olmak.

b.ğın ... ü. 11-27.

ümîd üz-: Umudunu kaybetmek.

ü.di ü. 8-8.

ümmehât: Anneler.

ü. 4-65.

ümmet: Bir peygambere inanan topluluk.

ü.i 2-22.

ü.ler 2-6.

ümmîd-vâr: Ümitli.

ü. 12-15.

ümmîd-vâr bol: Ümitli olmak.

b.dı ... ü. 10-18.

ün: Ün, ses, avaz.

ü. 25-20.

ür-: Üflemek, solumak.

ü.di 21-21.

ürk-: Korkup birden sıçramak.

ü.se 13-29.

üst: (1) Üst, üstünde, üzerinde.

ü.ine 4-74.

ü.idedür 13-42.

ü.ide 9-19, 11-28, 15-5, 16-43, 20-28, 22-32, 22-33.

üstüvâr: Sağlam, kuvvetli, dayanıklı.

ü. 10-67.

üştür-süvâr: Deve sürücü, deve binici.

ü. 18-26.

üy: Ev, hane.

ü.ide 14-2, 23-24.

ü.ine 16-44.

üz: Kırma, koparmak.

ü. 24-13.

üze: Üzerine, üstüne.

ü. 3-6.
üzre: Üst, üstünde, üzerine, üzerinde.
ü. 8-4, 10-20.

V

vahy: Allah'ın emirlerini ve yasaklarını, peygamberlerine melek vasıtasıyla veya vasıtasız olarak bildirmesi.
v. 2-12.

vahy kil-: Bildirmek, haber vermek.
k.di v. 12-3.

vākıf-ı esrār: Sırlara vakıf olan.
v.sin 13-2.

vaqt: Vakit, zaman.
v.ıdur 24-3.

varak: Yaprak.
v. 21-50.

vāris: Mirasçı, miras yiyen.
v.i 15-28.

vāsıta: Aracı.
v.sız 22-38.

vāsıta bol-: Araç olmak.
b.dunġ v. 9-12.

vaşl: Kavuşma.
v. 2-5.

vaşla: Parça.
v. 16-16.

vāy: Eyvah, yazık, vay.
v. 9-40.

va'z u naşihat: Vaaz ve nasihat.
v. 24-38.

vefā: Sözünde durma, sözü yerine getirme, dostlukta sebat gösterme, sevgi bağlılığı, sadakat.
v. 23-16.
v.sı 21-12.

veh: Vah, yazık.
v. 21-15.

veh ki: Vah ki. Yazık ki.
v. 12-22.

velī: Fakat, ama.
v. 16-3.

velī: Allah'a yakınlık mertebesini kazanmış olan seçkin kul, Allah'ın dostu ve sevgili kulu, ermiş kişi.
v.1-24, 19-3.

ve's-selām: Nihayet, kısaca.
v. 9-42.

vezir: Hükümdardan sonra gelen, ve ikinci derecede yetkili olan kişi.
v. 1-27, 14-28.

vīrāne: Harabe, yıkılmış harap olmuş eski yapı.
v. 23-4.

v.din 22-29.

vu: Ve bağlacı.
v. 8-7.

vü: Ve bağlacı.
v. 3-9, 4-11, 4-41, 6-1, 8-5, 8-12, 10-31, 11-20, 13-44, 16-4, 16-33, 16-51, 16-59, 16-62, 18-11, 18-36, 20-17, 20-24, 20-29, 20-30, 21-6, 21-28, 21-44, 21-53, 21-54, 22-7, 22-17, 22-48, 22-58, 23-4, 23-13, 23-19, 23-22, 24-18, 24-19, 24-35.

vücūd: Beden, cisim, varlık.
v.ı 4-15.

v.umnu 20-38.

v.unġ 9-20.

vücūd tap-: Vücut bulmak, var olmak, ortaya çıkmak, meydana gelmek, oluşmak.
t.tı v. 9-12.

Y

ya: Yahut, veya.

y. 19-36, 19-38, 19-52.

ya ... ya: İkileme oluşturmak amacıyla yahut veya anlamında kullanılan bağlaç.

y ... y. 20-10.

yād it-: Hatırlamak, anmak, bahsetmek.

i.ip ... y. 10-41.

yağı: Düşman.

y. 24-33.

yağşı: Güzel, iyi, uygun, münasip.

y. 4-12, 10-60, 10-73, 14-18, 15, 17-23, 18-8, 25-3, 25-24.

y.rağ 1-10, 9-32, 24-10, 24-59.

Ya 'kūb-ı resūl-i emīn: Ya 'kūb peygamber, Yusuf peygamberin babasıdır. Edebiyatta ayrılık ve hasret sembolü olarak geçer.

Y. 12-2.

yalğuz: Yalnız, tek başına.

y.15-34.

yalıng: Çıplak.

y. 14-7.

yamağ: Yama.

y.lık 14-26.

yaman: Kötü.

y. 15-15, 17-24, 24-9.

y.lıkların 24-24.

yamğur: Yağmur.

y. 19-37.

yan: (1) Yan, taraf.

y. 24-2.

(2) Bir tarafa ya da bir yana dönmek.

y.ıp 11-24.

y.sang 9-35.

yana: Yine, tekrar.

y. 10-11, 10-17, 10-34, 10-37, 38, 22-34.

yandaştır-: Yan yana getirmek.

y.up 18-28.

yap-: Yapmak, etmek.

y.ar 19-7.

yapış-: Yapışmak, bağlanmak.

y.tı 10-31, 10-38 .

yār: Sevgili, dost.

y.nı 12-17, 12-18.

yar-: Yarmak, uzunlamasına bölüp ayırmak.

y.ar 16-10.

yār bol-: Dost olmak, arkadaş olmak.

b.sa y. 11-5.

yara-: Bir iş için uygun olmak; yararlı olmak, yarar sağlamak; işine gelmek.

y.mas 16-23.

y.r 24-50.

yarağ: Savaş aleti, silah.

y.ı 8-29, 10-46.

y.ın 1-25, 24-33.

yarağ bol: Yararlı olmak.

y.sa 24-50.

b.sa ... y. 24-51.

yarıl-: Parçalanmak, yarılmak.

y.mış 14-25.

yarım: (1) Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri.

y.ını 19-20.

(2) Hastalıklı, sakat, sağlıksız.

y. 10-35, 19-19.

yarlıg: Buyruk, ferman.

y. 25-46.

yarmağ: Akçe, para.
y.ın 8-19.

yarman-: Yüksek bir yere veya bir şeye tırmanmak.
y.a 10-39.

yarı-: Işınmak, parlamak.
y.dı 18-23.

yarut-: Parlatmak, aydınlatmak.
y.tı 25-39.

yaşur-: Gizlemek, saklamak.
y.ur 17-7,17-18.

yat-: Yatmak.
y.ıp 10-27.
y.ıban 21-23.

yat: Bigane, yabancı.
y. 24-33.

yatuğan: Santur.
y. 25-22.

yavuk: Yakın.
y. 22-26.

yavuk bol-: Yakın olmak.
b.sa y. 12-37.

yavuk kil-: Yakın gelmek, yaklaşmak.
k.di y. 22-17.

yay u kış: Yaz ve kış.
y. 22-37.
y. ... ı 24-45.

yayağ: Yayan, piyade.
y. 24-62.

yayıl-: Etrafa dağılmak, herkes tarafından duyulmak.
y.dı 3-8.

yaz: Yazmak.
y.masa 11-23.

yaz u küz: Ilkbahar ve sonbahar.
y. 22-37.

yazı: Kır,ova.
y. 22-25.
y.da 18-3, 24-45.

yed-i beyzâ: Musa Aleyhisselâm'ın mu'cize olarak gösterdiği beyaz ve parlak eli. Bu tabir mecaz olarak keramet ve hârikulâde haller ve meziyetler hakkında kullanılır.
y. 10-51.

yek-ķalem: Bir kalemde, bir çırpıda.
y. 10-47, 24-28.

yek-rûye: İki yüzlü olmayan.
y. 12-19.

yer: Zemin.
y.ge 17-30, 17-32.

yeti / yetti: Yedi (sayı).
y. 4-5, 4-65, 10-48.

yetti felek: Tüm gökyüzü, bütün alem.
y. 9-2.

yetti řas: Yedi kase.
y. 21-28.

yığ-: (1) Tepeleme bir yığın hâline gelecek şekilde üst üste koymak.
y.dı 19-43, 19-57.
(2) Yığmak, biriktirmek.
y.dım 25-55.
y.durayın 22-28.
y.ıp 19-18.
y.mağ 21-7.
y.sa 21-9 .

yığaç: Ağaç.
y. 17-22.

yığla-: Ağlamak.
y.madı 21-20.

yıkıl-: Yıkılmak, devrilmek.

y.ğanga 10-33.

y.mağ 10-32.

yıkla kopa-: Düşe kalka.

y. 16-44.

yıl: Sene, yıl.

y. 20-33, 20-35, 20-37, 24-27.

yılan: Yılan.

y.larını 19-18.

yılkı: Hayvan, hayvan sürüsü.

y.da 24-62.

yır: Türkü.

y. 25-20.

yırağ: Irak, uzak.

y. 9-31, 24-9.

y.tın 18-35.

y.tur 13-5.

yırağ tüş-: Bir kimseden, yerden, nesneden, işten, durumdan, duygudan vb ayrı düşmek, uzak kalmak.

t.er ... y. 1-9.

yi-: Yemek, ağızda çiğneyerek yutmak.

y. 24-18.

y.diler 18-22.

y.gen 15-31, 17-20.

y.gey 8-30.

y.mes 15-30, 17-22.

y.r 12-2, 19-39.

y.sün 14-16, 19-20.

yibër-: Göndermek.

y.ing 25-60.

yidür-: Yedirmek.

y.ür 19-39.

yigit: Yürekli, cesur (kimse).

y. 18-15.

y.lik 21-17.

yil: Yel, rüzgar.

y. 18-27, 20-9.

y.ge 21-22.

yil-: Koşmak, hızlı hızlı yürümek.

y.di 24-7.

yildür-: Koşturmak.

y.üp 18-27.

yim: Yemek.

y.ing 24-18.

yingil: Hafif.

y. 24-10.

y.lik 11-33.

yir: Yer, mekan.

y. 24-65, 24-66.

y.de 6-2, 6-5, 9-5, 19-55.

yir: Yeryüzü, arz.

y. 1-15.

y.ge 10-56.

y.idin 24-58.

y.ingiz 10-65.

yir yüzi: Yeryüzü, dünya.

y. 14-8, 19-51, 24-57.

y.de y. 4-12, 4-34, 16-69.

y.din y. 20-9.

y.ni y. 20-3.

yit-: (1) Yeterli olmak, ulaşmak.

y.er 10-56, 13-8, 15-39, 15-40.

y.mes 23-2.

y.seng 9-29.

(2) Erişmek, ulaşmak, kavuşmak, kaybolmak.

y.ti 22-5.

yiti: Altıdan sonra gelen sayı, yedi.

y. 10-39.

yiti iklim: Yedi kıta.

y. 25-52.

yitiş-: Yetişmek, ulaşmak.

y.ginçe 10-35.

yitkür- : Yetiştirmek, yeterince vermek.

y.ür 17-12.

y.üng 18-42.

yitti felek: Tüm gökyüzü, bütün âlem.

y. 22-12.

yitti tamuğ: Yedi cehennem.

t.dın y. 17-24.

yoğan: Kalın, büyük .

y. 16-21.

yok: Yok, değil olmayan bulunmayan şey, var karşıtı.

y. 1-15, 9-9, 9-10, 10-26, 10-29, 10-30, 12-16, 12-32, 13-25, 18-29, 19-18, 21-37.

y.tur 1-27, 1-28, 20-7.

yol: (1) Uğruna,uğrunda, amaç, maksat.

y.da 13-43.

y.ı 17-4, 25-12.

y.ında 10-67.

y.ındağı 10-64.

y.nı 24-12.

y.üng 24-37.

y.unga 13-26.

(2) Karada, havada, suda bir yerden bir yere gitmek için aşılın uzaklık, tarik.

y. 8-4, 8-5, 16-14, 25-28, 25-30, 24-52, 24-56.

y.ğa 16-38.

y.da 13-39.

y.ı 24-9.

y.ıda 8-7.

(3) Uyulan ilke, sistem, usul, tarz, tarik.

y. 13-40, 22-33, 24-69.

y.ğa 21-37.

y.dur 13-3.

y.ğa 11-24, 24-70.

yol aç- : Yol açmak, bir amacın gerçekleşmesini sağlamak.

a.a ... y. 10-16.

yol azık- : Yolu şaşırmak.

a.ıp y. 18-3.

yolçı: Yolcu.

y. 18-18.

yolğa çık- : Bir yere varmak için veya bir hedefe ulaşmak için harekete geçmek.

ç.tı ... y. 10-35.

yon- : Yonmak, yontmak.

y.dum 25-1.

yonma-: Yontmak.

y. 15-12.

yu-: Temizlemek, yıkamak.

y.sa 16-24.

Yūnān: Yunan.

Y. 4-21.

Yūsuf: Hz. Yusuf peygamber.

Y. 12-2.

yut-: Yutmak, içmek.

y.ar 21-42.

yük: Yük.

y.i 18-30.

y.üng 24-10.

yükle- : Yükleme, doldurmak.

y.di 24-8.

yüregi cüş it- : Heyecanlanmak.

i.ip ... y. 10-43.

yürek: Yürek.

y.im 12-31.

yürü- : Yürümek, gezmek, dolaşmak.

y. 21-40.

y.gen 25-28.

y.mek 22-60, 25-30.

y.p 19-23.

y.r 21-37, 24-45.

yürüş: Yürüyüş, davranış, hareket.

y.i 16-14.

y.ke 24-50.

y.lüg 14-20.

yüz: Yüz, yanak, çehre, suret.

y.i 20-30.

y.ide 4-53.

y.idür 19-52.

y.in 12-23, 19-55.

y.ine 14-9.

y.üm 10-65.

yüz: Yüz, sayı sıfatı.

y. 13-43, 19-6, 22-47.

Z/ Z/ Z

zabt id- : Ele geçirme, hâkim olma.

i.eyin z. 22-27.

zafer: Amaca ulaşma.

z. 1-2, 4-42.

zâğ-pâ: Karga ayaklı, karga gibi.

z. 4-28.

zâhir: Bir şeyin görünen tarafı, dış yüzü, dış görünüşü.

z. 4-16, 10-13.

z.ide 4-57.

zâhir ü bâtın: Açık ve gizli.

z. 16-71.

zaḥm: Yara.

z.ı 13-44.

zaḥm u cerāḥat: Yara ve irin.

z. 10-25.

zaḥm-dār kıl- : Yaralamak, yaralı hale getirmek.

k.dı ... z. 10-8.

zaḥmet: Sıkıntı, eziyet, güçlük, zorluk.

z.i 10-44.

za'if: Zayıf, dayanıksız.

z. 13-35, 13-37.

zāl: Yaşlı, ihtiyar.

z. 16-44.

zamān: Zaman.

z. 16-36, 16-68, 20-18, 21-23, 22-14.

zār: Ağlayarak, inleyerek.

z. 10-3.

zār zār: Ağlayarak, inleyerek.

z. 21-20.

zārb: Darbe, vurma.

z.ını 4-25.

zārf: Kap, kılıf, mahfaza.

z. 21-44.

zārīf: Hoş görünüşlü, ince, ölçülü.

z. 16-57.

zāt: Asıl, cevher, öz, varlık.

z. 4-10, 9-16.

z.ıdın 1-14.

zebūn: Zayıf, güçsüz, aciz.

z.lar 11-30.

z.larğa 15-14.

zehr: Zehir.

z. 20-23.

zehre: Cesaret, yiğitlik.

z. 12-32.
zelzelü's-sâ'ati şey'ün 'azîm: Ey insanlar! Rabbinize saygılı olun. Doğrusu, kıyamet gününün sarsıntısı büyük şeydir.
z. 6-8.
zevâl: Son bulmak, nihayete ermek.
z. 21-2.
zevķ: Hoşı giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu.
z. 3-5, 13-21, 23-16.
zihn: Zihin, anlama, bilme, unutmama kuvveti, hafıza.
z. i 4-61.
zirih-ber-zirih: Zırh üstüne zırh.
z. 22-48.
ziyān: Zarar.
z. 15-22, 17-26.
z. ıng 17-25.
ziyāret: Mezar, türbe.
z. 14-31.
zūd zūd: Çabuk çabuk, tez elden.
z. 17-6.

zuhūr: Zâhir olmak, meydana çıkmak, belli olmak.
z. ıdur 25-19.
zuhūr kıl-: Görünmek, meydana çıkmak.
ķ.sa z. 3-9, 4-35.
zulmet: Karanlık.
z. 10-58.
zūr kıl- : Kuvvet göstermek.
ķ.dı z. 10-34, 20-29.
zūr-dest: Güçlü bir elle, kuvvetle.
z. 10-14.
zü'l-feķār: Hz. Ali'nin ucu çatallı, ortası yivli olan meşhur kılıcı.
z. 4-23.
zülfini kis- : Geceye son vermek.
k.ti z. 6-3.
zümre-i ervāķ: Ruhlar topluluğı.
z. 14-30.

4 SONUÇ

Divan edebiyatı metinlerini anlamak için günümüzde birçok yöntem bilim çalışması uygulanmaktadır. Bunlardan biri de bağlamlı dizin çalışmalarıdır. Bir edibin, bir metinde tercih ettiği kelimeleri, bulunduğu yeri ve kullanım oranını gösterecek şekilde alfabetik sıraya uygun olarak dizmesine bağlamlı dizin denir. Böyle bir çalışma kelimenin hangi birimler bütünüyle kullanıldığını ortaya koymaktadır.

Haydar Tilbe'nin Mahzenü'l-Esrâr Mesnevisinin Bağlam Dizini isimli bu çalışma ile XVI. yüzyıl Çağatay Edebiyatı şairlerinden Haydar Tilbe'nin mesnevisinin söz varlığı incelenerek, alfabetik bir sıra halinde açıklanmaya çalışılmıştır. Türkçe, Arapça ve Farsça kelime ve kelime gruplarından oluşan bu mesnevinin bağlam dizinini oluşturmak için sırasıyla TEBDİZ'de kayıtlı 518 beyit incelenmiştir. Beyit incelemesi yapılırken kelime kökenleri yazılmamıştır.

Bu çalışma ile incelenen mesnevinin kelime varlığı, kelimelerin farklı anlam tabakaları gibi durumlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Kelime ve kelime grupları incelenirken ayet, atasözü, deyim, birleşik isim, birleşik fiil, özel isim ve kalıp ifadeler belirlenerek anlamı verilmiş ve özenle kaydedilmiştir. Belirlenen sözcüklere anlamlandırma yapılırken TEBDİZ sisteminin ortak kelime havuzundan yararlanılmıştır.

Yapmış olduğumuz bu bağlam dizin çalışması ile XVI. yüzyıl Çağatay Edebiyatı'nda tercih edilen dil ve üslubun dışında Haydar Tilbe'nin edebi dili ve üslubu hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır.

Bağlam dizin çalışmaları Türk Dili ve Edebiyatının bilimsel araştırma alanına 2000'li yılların başında girmeye başlamıştır. Türk Edebiyatının klasik dönem eserlerinin daha kolay bir şekilde anlaşılmasını amaçlamaktadır. Yapmış olduğumuz “Haydar Tilbe'nin Mahzenü'l-Esrâr Mesnevisinin Bağlam Dizini” isimli bu çalışma ile amaçlanan hedefe katkı sağladığımızı düşünmekteyiz.

İNTİHAL RAPORU İLK SAYFASI

Elmas DUYSAK_Son Benzerlik Sonuç Raporu

ORJİNALLIK RAPORU

% 7	% 6	% 4	% 2
BENZERLİK ENDEKSİ	İNTERNET KAYNAKLARI	YAYINLAR	ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	acikbilim.yok.gov.tr İnternet Kaynağı	% 2
2	dergipark.org.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	Submitted to Artvin Āoruh Āniversitesi Öğrenci Ödevi	% 1
4	archive.org İnternet Kaynağı	<% 1
5	openaccess.ogu.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
6	www.luggat.com İnternet Kaynağı	<% 1
7	acikerisim.ohu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	Ozturk, Elif. "Ali Emiri Efendi Kutuphanesi 951 No'Lu yazmanın Tezhip acısından değerlendirilmesi", Marmara Üniversitesi (Turkey) Yayın	<% 1
9	www.openaccess.hacettepe.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
10	acikerisim.msgsu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1